

Justert LDIP 2021-2040

Langsiktig driftsanalyse og investeringsplan 2021-2040

1. Innledning.....	2
2. Sammendrag.....	4
3. Kommunens utfordringer fremover.....	7
3.1. Sentrale utviklingstrekk.....	7
3.2. Forhold som i særlig grad påvirker kommuneøkonomien i et langsiktig perspektiv.....	10
4. Boligbygging, områderekkefølge og befolkningsvekst.....	14
4.1. Boligbygging og befolkningsvekst.....	14
4.2. Utbyggingsområder, rekkefølge og omtale av kommunale investeringsbehov knyttet til de store utbyggingsområdene.....	19
4.3. Nærmere omtale av de største utbyggingsområdene.....	21
5. Investeringsplanen.....	24
5.1. Investeringsreduksjonsprosjektet.....	24
5.2. Oppsummering av langsiktig investeringsplan 2021–2040.....	28
5.3. Beskrivelse av investeringer innenfor de største tjenesteområdene.....	32
6. Driftsanalyse – konsekvenser av investeringsplan og fremtidig befolkningsutvikling .	64
6.1. Kort om langsiktig driftsanalyse.....	64
6.2. Basisanslaget.....	66
7. Følsomhetsanalyser av driftsanalysens basisanslag.....	70
7.1. Sammenstilling.....	70
7.2. Utgiftsvekst i sektorene.....	72
7.3. Vedlikeholdskostnader.....	74
7.4. Investeringsnivå.....	76
7.5. Endring i frie inntekter.....	78
7.6. Endret rentenivå.....	80
7.7. Klima- og miljøkostnader.....	82
7.8. Boligbygging og befolkningsvekst.....	84
Vedlegg.....	87
Definisjoner av økonomiske begreper.....	87
Forutsetninger for basisalternativet i driftsanalysen.....	90
Kilder eksterne.....	92

1. Innledning

Alle kommuner er pålagt å forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid. Dette innebærer at det skal utarbeides samordnede og realistiske planer for egen virksomhet og økonomi og for lokalsamfunnets utvikling. Kommunene er også pålagt å forvalte finansielle midler og gjeld på en måte som ikke innebærer vesentlig finansiell risiko. For å møte de føringene som følger av kommunelovens kapittel 14 har Bærum kommune utarbeidet handlingsregler i form av finansielle måltall og regler for forvaltning av økonomi, finanser og gjeld.

Den langsiktige driftsanalysen og investeringsplanen (LDIP) utgjør i denne sammenheng et viktig styringsredskap for å forberede kommunen på den økonomiske utviklingen og utfordringer den kan møte i fremtiden.

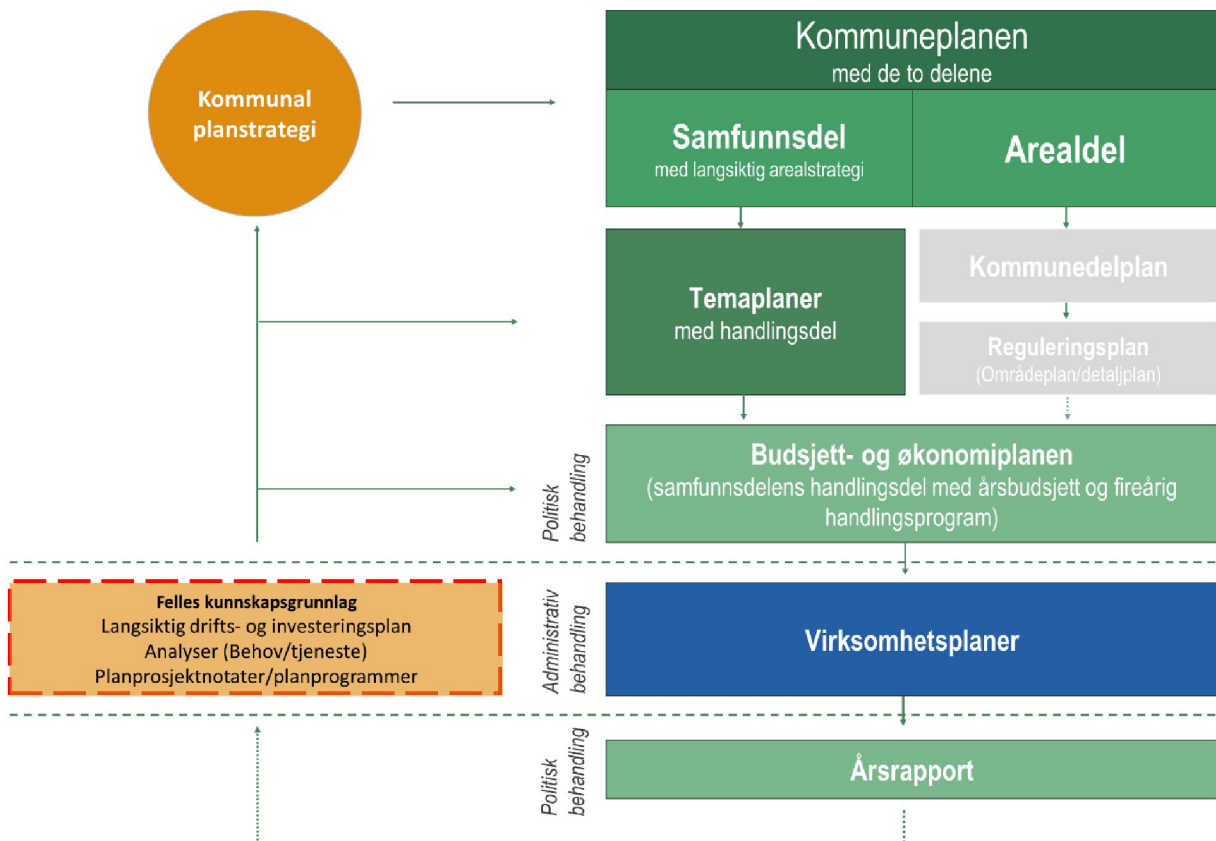
Den langsiktige *investeringsplanen* viser hvilke investeringskostnader og finansieringsbehov som vil være nødvendige i en 20-årshorison for å møte behov knyttet til befolkningsvekst, demografisk utvikling og endrede krav til kommunen. Investeringsplanen bygger på den kunnskapen og de forventninger til fremtidige investeringer som vi har i dag. Kommunens prosjektmodell innebærer at alle investeringsprosjekter gjennomgår fem faser. Denne forklares nærmere i kapittel 5.1. Per definisjon er alle prosjekter som omtales i den langsiktige investeringsplanen som minimum kommet til foranalyse-fasen (F0). Det vil si at det foreligger et uttalt behov eller idé, uten at det er gjort noe arbeid for å vurdere konsept. Beslutning om gjennomføring av investeringsprosjekter skjer i overgangen mellom planleggingsfasen (F2) og gjennomføringsfasen (F3) i henhold til gjeldende fullmakts-regime. Oppsummert betyr dette at den langsiktige investeringsplanen kan og vil endre seg i takt med ny kunnskap, nye måter å løse arbeidsoppgavene på, endring i demografi, forventninger med mer.

Den langsiktige *driftsanalysen* viser konsekvensene av den langsiktige investeringsplanen, samt effektene av utvikling i demografi og økonomiske rammebetingelser. Driftsanalysen baserer seg på prognoser for fremtidige inntekter, fremtidige investeringsbehov og utvikling i finansutgiftene. Effekten på netto driftsresultat, innsparingsbehov i forhold til gjeldende kostnadsnivå og utviklingen i lånegjeld, er viktige styringsparametere. På denne måten viser driftsanalysen hvilke økonomiske effekter som må hentes ut gjennom tjenesteutvikling og omstilling for å lukke gapet mellom utgifts- og inntektsvekst i planperioden.

De første årene av investeringsplanen danner grunnlaget for kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan (BØP). Selv om det grunnleggende aktivitetsnivået er likt for LDIP og BØP, er det verdt å merke seg at det kan være forskjeller i enkelte økonomiske resultater dersom dokumentene sammenlignes år for år. Årsaken er mindre modelltekniske forskjeller. Eksempelvis opererer analysen med løpende kroner, mens budsjett og økonomiplan utarbeides i faste kroner. I tillegg er det en mer dynamisk tilpasning av de årlige avdragene i budsjett- og økonomiplanen. Begge disse faktorene er eksempler på variasjoner som gjør at det vil være mindre avvik i for eksempel netto driftsresultat og gjeldsgrad, dersom dokumentene sammenlignes for enkeltår.

Revisjon av LDIP ble påbegynt våren 2020, men ferdigstillingen ble utsatt for å få bedre forståelse av Covid-19 sine kort- og langsiktige effekter på kommuneøkonomien. I tillegg har det vært gjennomført en større gjennomgang av den langsiktige investeringsplanen, som også er innarbeidet i denne versjonen av LDIP.

Oslo Economics (OE) gjennomførte i 2019 en evaluering av LDIPen og konkluderte med at LDIP gir et godt grunnlag for styringen av Bærum kommune. De mener at kombinasjonen av LDIP, økonomiplaner (tidligere handlingsprogram) og årlige budsjetter gir mulighet til forutsigbarhet og handlekraft. LDIP er i hovedsak basert på godt datagrunnlag og hensiktsmessige forutsetninger, og resultatene som presenteres er relevante og rettvise, og dermed til å stole på. De mener likevel det er rom for å videreutvikle dokumentet for å gi enda tydeligere styringssignaler, noe som er hensyntatt i denne reviderte versjonen av dokumentet. Årets LDIP er den 7. utgaven siden 2014.

Figur 1 Plassering av LDIP i kommunens overordnede styringssystem.

2. Sammendrag

Formålet med den langsiktige driftsanalysen og investeringsplanen (LDIP) er å vise hvilke investeringskostnader og finansieringsbehov som vil være nødvendige i en 20-årshorisont for å møte de økte behovene knyttet til befolkningsvekst, demografisk utvikling og endrede krav til kommunen. LDIP synliggjør det økonomiske utfordringsbildet. Den langsiktige driftsanalysen og investeringsplanen (LDIP) utgjør i denne sammenheng et viktig styringsredskap for å forberede kommunen på den økonomiske utviklingen, og hvilke økonomiske utfordringer den kan møte i fremtiden.

Kommunen er i stor grad påvirket av de generelle utviklingstrekk i samfunnet. Forhold som vil prege årene som kommer og særskilt utfordre kommunens organisasjon og økonomi er:

- Klimaendringer, klimarisiko og miljøspørsmål
- Teknologisk utvikling kombinert med vår evne til å ta i bruk ny teknologi
- Befolkningsvekst, økende andel eldre og flere utviklingshemmede med behov for heldøgns omsorg
- Knapphet på arbeidskraft, kompetanse og behov for høy arbeidsdeltagelse
- Utvikling i offentlige finanser, strammere rammer for kommuneøkonomien
- Langsiktige økonomiske konsekvenser av Covid-19

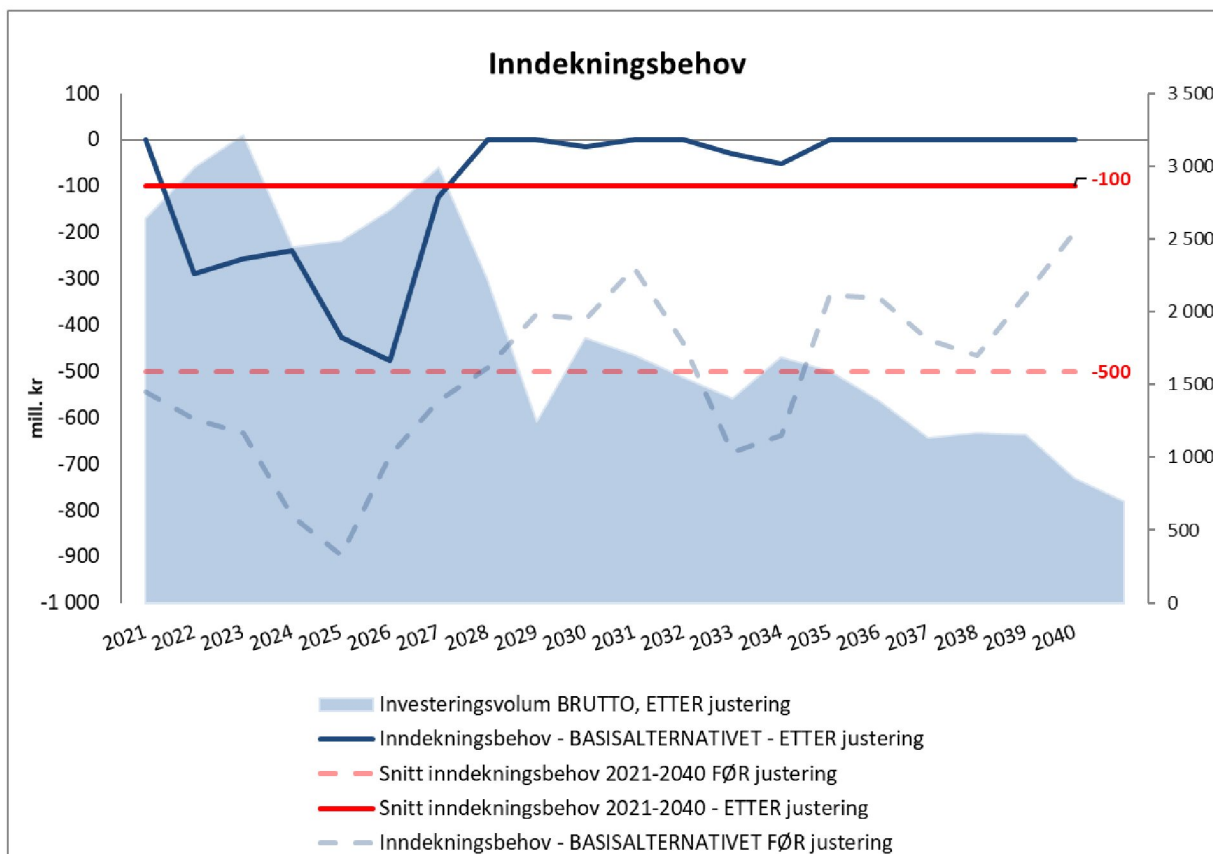
En framskrivning av dagens driftsnivå viser at kommunen vil få økte utgifter i årene framover. Det er grunn til å tro at økningen i bruk av oljepenger vil bli ganske moderat framover. Strammere tider forventes for offentlig sektor. Kommunene må derfor være forberedt på at det vil bli krevende å finne plass i statsbudsjettet for en inntektsvekst som følger veksten i utgiftsbehovet. En trangere kommunaløkonomi vil tvinge frem større grad av omfordeling, noe Bærum som en skattesterk kommune vil bli sterkt berørt av.

Investeringsplanen som skisseres for perioden 2022–2041, har sammen med effektene av handlingsprogram 2021-2024 og andre planlagte omstillingsaktiviteter bidratt til at kommunen nå stor overfor et årlig gjennomsnittlig inndekningsbehov i perioden 2022–2041 på cirka 100 mill. kr i forhold til nivået i 2021. Det endrede inndekningsbehovet fra 500 mill. kr til 100 mill. kr tilsvarer en reduksjon på 400 mill. kr.

Dette viser at den omstillingen som allerede er igangsatt i tjenestene, samt grepene som ligger til grunn for å redusere den langsiktige investeringsplanen, har effekt på det langsiktige økonomiske utfordringsbildet. I praksis innebærer dette at vi har en plan for hva som må gjøres, men vi må fortsatt gjennomføre i henhold til plan for å komme i mål.

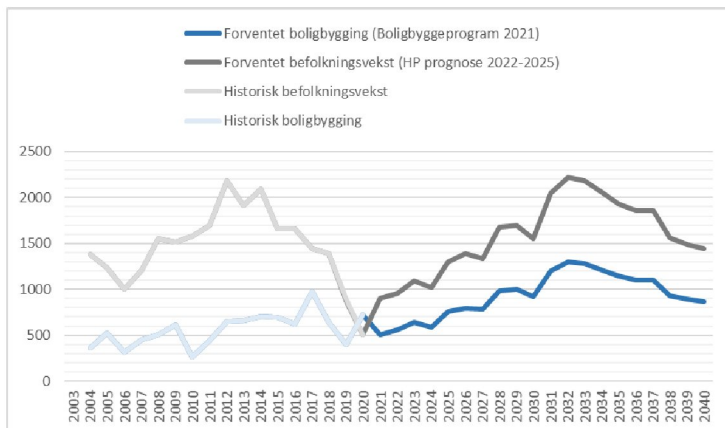
I tiden fremover er det fortsatt nødvendig å jobbe strategisk med tjenesteutvikling, både for å realisere hele inndekningsbehovet, men også for å møte endret tilgang på arbeidskraft, endrede brukerforventninger med mer.

Inndekningsbehovet defineres som hvor mye driften må reduseres for at netto driftsresultat skal være høyt nok til å kunne bidra for å innfri målsettingen om 50 prosent egenkapitalfinansiering av investeringene. Størrelsen på inndekningsbehovet i basisanslaget avhenger av de forutsetninger som gjøres. Noen av størrelsene det gjøres forutsetninger om kan kommunen i liten grad kontrollere selv, som pris-utviklingen i entreprenørmarkedet, rentenivå, sysselsetting, veksten i antall eldre og utviklingen i de kommunaløkonomiske rammebetingelser gitt av staten. Det er en rekke forhold kommunen kan påvirke. De største forhold som kommunen selv kan påvirke er utgiftsvekst i sektorene, investeringsnivå, kostnader knyttet til lokale ambisjoner innenfor klima og miljø, samt boligbygging og befolkningsvekst.

Figur 2: Viser brutto investeringer og anslag inndekningsbehov i LDIP-perioden før og etter at hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet og andre effekter fra handlingsprogram 2021-2024 og planlagte omstillingsaktiviteter innarbeidet. Investeringsvolumet vises på sekundæraksen (til høyre), mens inndekningsbehov er vist på primæraksen (til venstre). Grafen viser at inndekningsbehovet har endret seg fra 500 mill. til 100 mill. Figuren er også gjengitt som figur 38.

Utgiftsvekst i sektorene kan kort beskrives som volum multiplisert med omfang. Dette betyr kommunens utgiftsvekst påvirkes av utviklingen i befolkningens behov (volum), samt hvilken tjenesteprofil kommunen legger til grunn for å løse sine ulike oppgaver (omfang). Hvordan kommunen løser oppgavene sine påvirkes igjen av formålseffektiviteten i kommunens tjenesteyting så vel som kostnadseffektiviteten i tjenesteproduksjonen. I en stor og sammensatt organisasjon med mange ulike oppgaver er det krevende å oppnå effektivitet i alle ledd. Igangsatt omstillings- og utviklingsarbeid skal bidra til dette. Både eksisterende og nye tiltak må vurderes ut fra disse perspektivene. I kommende 10-års periode vil det være spesielt viktig å begrense nye satsninger innenfor både investering og drift.

Figur 3: Viser historisk og forventet årlig boligbygging og befolkningsvekst fra 2003 til 2040. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas) og oversikt over forventet boligbygging, utarbeidet av kommunens planavdeling.

Det er planlagt omfattende boligbygging både på Fornebu, i Sandvika og på/rundt Bekkestua. Prognoser for boligbygging har stor usikkerhet og utviklingen må følges tett. Ved å prioritere tilrettelegging for teknisk og sosial infrastruktur til utvalgte utbyggingsområder reduserer kommunen risiko for at investeringer ikke vil bli tatt i bruk (ved svikt i boligmarkedet) og for gjennomføringsrisiko (kostnader og kapasitet). Ved en enda klarere tidsmessig prioritering av utbyggingsområdene i forhold til hverandre, reduseres den risikoeksponeringen kommunen er utsatt for.

Håndtering av inndekningsbehovet innebærer at kommunen må ta langsiktige grep slik at utfordringene kan møtes på en god måte. Det er nødvendig å jobbe målrettet for å holde investeringsomfanget i perioden lavest mulig, samtidig som investeringene må bidra til å videreutvikle kommunens tjenester for økt formåls- og kostnadseffektivitet. Gjennom investeringsreduksjonsprosjektet er det identifisert seks hovedgrep som hver for seg og i sum bidrar til å redusere investeringsplanen fra utkast til LDIP 2021-2040 med minimum 15 prosent. Disse hovedgrepene, supplert av andre tiltak, vil sammen med økonomiske forventningskrav til tjenesteutvikling bidra til å ivareta kommunens økonomiske bæreevne over tid.

Skissen for inndekning innebærer et økonomisk forventningskrav til omstilling i sektorene på 100 mill. med forutsetning om at effekten av å redusere investeringene med 15 prosent realiseres. Det er i denne sammenheng viktig å understreke at det fortsatt forventes befolkningsvekst i Bærum. Dette innebærer at kommunen gjennom økninger i de frie inntektene, og en generell lønns- og prisvekst, hvert år forventes å bruke mer penger enn året før.

For å ivareta kommunens økonomiske bæreevne over tid, har kommunen økonomiske forventningskrav til omstilling. Dette innebærer at kommunens tjenesteutvikling må bidra til å dreie ressursbruk fra tjenester og oppgaver med lav formåls- og kostnadseffektivitet til områder hvor det kan sannsynliggjøres større effekter og/eller bedre produktivitet. Til sammenligning legger regjeringens abyråkratiserings- og effektiviseringsreform (ABE) til grunn en årlig produktivetsvekst på 0,5 prosent for statlige virksomheter. Det vil si at det årlig overføres 0,5 prosent av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet til andre formål. Regjeringen legger til grunn at ABE-reduksjonene ikke skal være høyere enn det virksomhetene kan oppnå gjennom systematisk effektiviseringsarbeid. Regjeringen forutsetter også at kommunene effektiviserer tilsvarende.

Det er rimelig å anta at kommunen også har det potensiale for effektivisering som regjeringen forutsetter for statlig virksomhet. Eksisterende og nye omstillingskrav som denne LDIP legger opp til er høyere enn dette. Noe som vil innebære at også fremtidig omfang og standard på kommunens tjenester må være en del av vurderingene fremover.

3. Kommunens utfordringer fremover

Som del av arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel 2021-2040 ble det utarbeidet et samlet kunnskapsgrunnlag som gir en oversikt over viktige utviklingstrekk, samt utfordringer og muligheter Bærum kommune står overfor som samfunnsutvikler og organisasjon. Dette kapittelet har fokus på hva som skjer omkring oss, hvordan det påvirker kommunen og hvilke utviklingstrekk som vil prege årene fremover. Forhold som i særlig grad utfordrer kommuneøkonomien presenteres særskilt.

3.1. Sentrale utviklingstrekk

3.1.1. Perspektivmeldingen

Perspektivmeldingen 2021 (Meld. St. 14 (2020-2021)) viser at Norge vil stå overfor både nye og kjente utfordringer. Vi skal ta vare på og sikre velferdssamfunnets sosiale, klimamessige og økonomiske bærekraft for at Norge fortsatt skal være et godt land å bo i. Dette skal vi gjøre samtidig som vi opplever endrede internasjonale rammebetingelser, klimaendringer, endringer i befolkningen og arbeidslivet og endrede økonomiske forutsetninger som viktige premissleverandører for framtidige utfordringer.

Ved å satse på utdanning, integrering, inkludering, innovasjon og effektivisering skal samfunnet forberedes på å møte fremtiden ved å ta vare på det som fungerer godt og samtidig gjennomføre forandringer, slik at vi endrer samfunnet til det bedre.

Perspektivmeldingen peker på at Norge som nasjon har et godt utgangspunkt for å håndtere utfordringene og få til nødvendige omstillinger. I perspektivmeldingen fremholdes det at vi har en svært god statsfinansiell situasjon, og at vi som eier av et av verdens største finansielle fond (statens pensjonsfond utland) har et særlig ansvar. Videre understrekes det at Norge i internasjonal sammenheng har høy sysselsetting, lav arbeidsledighet og et høyt utdanningsnivå. Og videre at mulighetene til å forme eget liv er jevnere fordelt enn i de fleste andre land, at forskjellene er mindre og at forskjellene i mindre grad går i arv. Vi har også høy grad av frihet og høy tillit til hverandre. Våre offentlige velferdsordninger gir også trygghet som støtter opp om omstillingsevnen, samtidig som vårt høye inntektsnivå setter oss i stand til å ha en høy levestandard og et høyt velferdsnivå.

Selv om denne beskrivelsen omhandler Norge som nasjon, ser vi også at den treffer Bærum kommune og Bærumssamfunnet godt. Perspektivmeldingen viser at vi som organisasjon og samfunn både har gode forutsetninger til, og et særlig ansvar for, å lykkes med omstillingsarbeid.

3.1.2. Scenarier 2040

Rapporten Scenarier for offentlig sektor i 2040 presenterer fire mulige fremtidsscenarier for offentlig sektor i 2040. [Scenariene](#) ble utviklet i forbindelse med stortingsmeldingen *En innovativ offentlig sektor – kultur, ledelse og kompetanse* (Meld. St. 30 (2019-2020)). Målet med stortingsmeldingen er å øke innovasjonstakten og innovasjonsevnen i offentlig sektor. Scenariene er apolitiske, de beskriver ulike framtider, som kan komme fram i ulike politiske kontekster. Planperioden for denne LDIP er 20 år og scenariene har et tilsvarende tidsperspektiv.

Scenariene er apolitiske, og har til formål å øke sannsynligheten for at politikken for innovasjon i offentlig sektor møter fremtidens behov. Arbeidet tok utgangspunkt i drivkrefter som vil være med å forme utviklingen. Drivkreftene er oppsummert i følgende punkter;

- Klimaendringer, klimarisiko og miljøspørsmål påvirker samfunnet
- Rask teknologisk utvikling
- Moderat befolkningsvekst og flere eldre

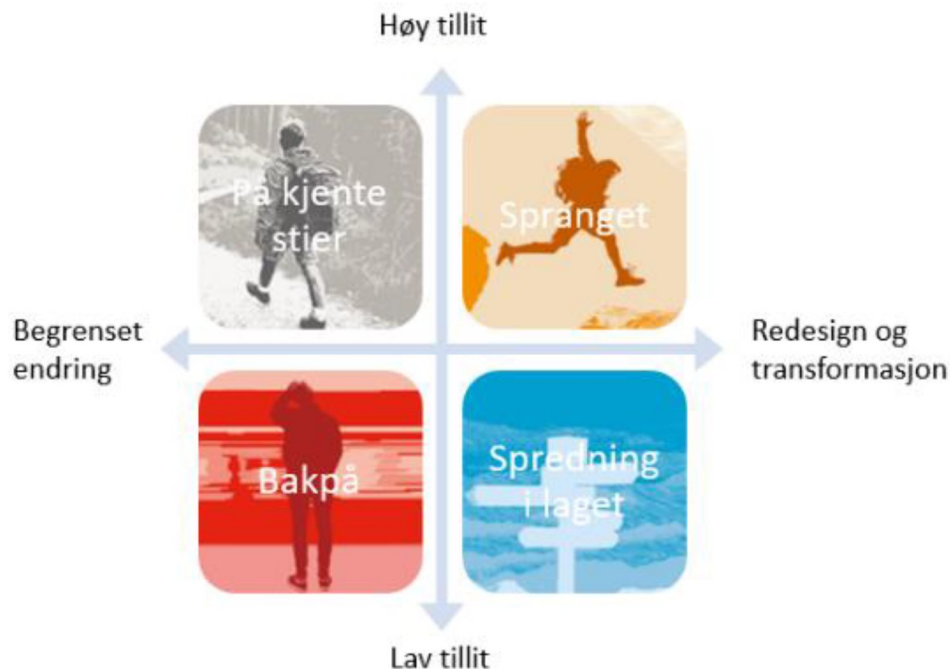

- Mindre økonomisk handlingsrom i offentlig sektor
- Mangel på kompetent arbeidskraft
- Grunnleggende menneskelige behov for trygghet og tilknytning

I tillegg til drivkreftene nevnt over, er det også trukket frem to usikre drivkrefter som har stor betydning for utviklingen:

- Tillit i samfunnet: Norge er i en særstilling med verdens høyeste tillitsnivå. Dette er ingen selvfølge. Det er flere utviklingstrekk i verden i dag som kan påvirke tillitsnivået i Norge.
- Endringer i offentlig sektor: Norge har verdens største offentlige sektor. I 2017 utgjorde offentlig sektor nær 59 prosent av BNP, og 32 prosent av de sysselsatte arbeidet i offentlig sektor. I en tid med mange endringer i verden, er endring i offentlig sektor et utfordrende og relevant tema.

Ut fra kjente trender og drivere, hvordan vil samfunnet utvikle seg? Det tegnes fire hovedscenarier for utviklingen i offentlig sektor.

Figur 4 Scenarier for offentlig sektor i 2040.

- Scenariet «det store spranget», er et tillitsbasert samfunn som har gjennomgått en betydelig samlet transformasjon.
- Scenariet «på kjente stier», er et samfunn der forskjellene har økt, men ikke mer enn at tilliten fortsatt er høy.
- Scenariet «bakpå», er et samfunn der tilliten er svekket og det offentlige har mistet styringsevnen i en omskiftelig verden.
- Scenariet «spredning i laget», er et samfunn der tilliten er forvitret og hvor det er fragmenterte løsninger og svak næringsutvikling.

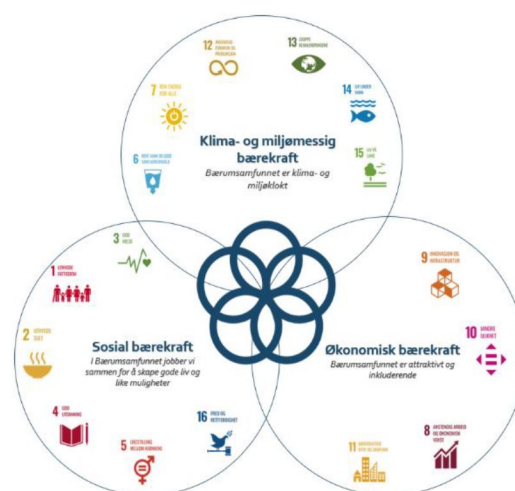
Den ønskede fremtidsvisjonen ligger i «Spranget». For å komme dit kjennetegnes veien av en utvikling som bygger opp under fortsatt høy tillit, og hvor samfunnet våger spranget ved redesign og transformasjon. Scenariet bygger på at folk flest opplever omstillingen som rimelig og nødvendig.

3.1.3. FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene ble vedtatt av FNs medlemsland i 2015. De består av 17 hovedmål og 169 delmål og gjelder for alle land i verden. Målene skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn.

En bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine behov. Å jobbe for en bærekraftig utvikling handler om å jobbe innenfor tre dimensjoner; sosial, klima- og miljø og økonomi. Bærekraft oppnås i skjæringspunktet mellom de tre dimensjonene. Det innebærer at vi ikke alltid kan gjøre det som faller oss enklest eller er mest lønnsomt i øyeblikket. Beslutninger må vurderes opp mot alle de tre dimensjonene.

Regjeringen har forpliktet Norge i arbeidet for å nå målene. Gjennom Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023, ligger det en klar forventning om at kommunene skal bidra med lokale løsninger for å nå lokale mål. FNs bærekraftsmål er derfor innarbeidet i kommuneplanens samfunnsdel, LDIP og budsjett- og økonomiplanen.

Figur 5: Den øverste figuren viser hvordan FNs bærekraftsmål fordeler seg langs de tre dimensjonene av bærekraft. Den nederste figuren viser hvordan bærekraftsmålene fordeler seg mellom hovedmålene i kommuneplanens samfunnsdel.

3.2. Forhold som i særlig grad påvirker kommuneøkonomien i et langsiktig perspektiv

3.2.1. Klimaendringer, klimarisiko og miljøspørsmål

Klimaendringene er en av vår tids største trusler. Endringene er et resultat av utslipp av klimagasser fra blant annet energibruk, industri, transport og landbruk, som fører til global oppvarming. Global oppvarming undergraver matsikkerhet, politisk og økonomisk fremgang og sosial stabilitet, og forsterker allerede eksisterende sikkerhetstrusler i verden.

Bærum skal bidra til å nå nasjonale mål og til å hindre omfattende global oppvarming, da Norge er forpliktet i forhold til internasjonale avtaler. Kommunen har i gjeldende [klimastrategi 2030](#) vedtatt å redusere direkte klimagassutslipp med 65 prosent eller mer innen 2030 og bli et lavutslippssamfunn i 2050.

Fram mot år 2100 vil Norge få et varmere klima, med mer nedbør, kortere snøsesong, endret flommønster og stigende havnivå. Bærumssamfunnet må forberedes på og tilpasses klimaendringene. Et klimatilpasset Bærum betyr at vi er i stand til å begrense eller unngå skade og ulemper som følge av klimaet og utnytte nye muligheter.

Kommunen trenger økt kunnskap og forståelse om dagens og fremtidens klima, for å forebygge ulemper av klimaendringene. Det trengs for eksempel kunnskap om hvordan vi skal redusere urban flom som følge av styrtregn, hvordan vi skal dimensjonere morgendagens turveier slik at de også kan fungere som flomveier og hvordan vi skal utvikle uteområder, på for eksempel skoler og barnehager, til å bidra til å dempe flomtoppene.

For planlegging av bygg og infrastruktur mer enn noen tiår frem, er det ikke tilstrekkelig å basere klimatilpassing kun på hvordan klimaet har vært hittil. Vi må også ta inn over oss hvilke klimaendringer som kan skje fremover. I mangel av sikker kunnskap kan dette for eksempel håndteres gjennom egne klimapåslag, som buffer for ventede klimaendringer.

Verden står overfor økende knapphet på viktige naturressurser etter hvert som reservene tømmes samtidig som forbruket øker globalt. Samfunnet må forvalte ressursene for langsiktig bærekraft gjennom å redusere sløsing, og sørge for ombruk, reparasjon og materialgjenvinning. Kommunen kan påvirke via eget forbruk, tilrettelegging og som samfunnsaktør. Miljøstandarder (med eller uten sertifisering) som følger miljøavtrykket over hele tiltakets levetid legger til rette for ombruk av ressurser, og gir god støtte til å styre forbruket i bærekraftig retning.

Tilpassing handler også om å kunne dra nytte av eventuelle fordeler og gevinster som de endrede klima- og miljøforutsetningene gir. Det er foreløpig uklart hvilke muligheter som et varmere klima kan gi, for eksempel gjennom lengre vekstsesong og mildere vintre. Arbeidet med å finne løsninger kan gi synergieffekter, gjennom lokal innovasjon, og nye markedsmuligheter for kommunens næringsliv.

LDIP påvirkes av utfordringene med å begrense klimautslipp, tilpasse kommunen til klimaendringene, ivareta natur og miljøutfordringer og bringe kommunen over mot et sirkulært samfunn. Teknologi og metoder er under utvikling og kan medføre økte kostnader de nærmeste årene, men ettersom teknologi og kunnskap utvikles vil det også være potensiale for å ta kostnadene ned. Forebygging for å hindre fremtidig skade og redusere risiko har en umiddelbar kostnad, men kan bli god økonomi på sikt. Kostnadsbildet er nærmere omtalt i kapittel 5. *Investeringsplanen*.

Klima- og miljøtiltak har gjerne positive effekter utover å redusere klimagasser og avfall. For eksempel vil nye transport- og mobilitetsløsninger kunne redusere lokal forurensning og gi økt helse og velvære.

3.2.2. Rask teknologisk utvikling og evne til å ta i bruk ny teknologi

I løpet av de neste tiårene vil digital teknologi kunne bidra til å løse mange utfordringer innenfor viktige samfunnsområder. Det pågår en rask teknologisk utvikling. Kunstig intelligens gjør blant annet at maskiner kan løse stadig flere og mer komplekse oppgaver. Datamengdene blir større og nye analyseverktøy gjør at vi kan nyttiggjøre informasjonen på nye måter. Menneskene samhandler mer med maskiner, og grenseflatene mellom teknologi og biologi blir mer utydelige. Teknologien vil få betydning for alle samfunnsområder, verdikjeder og forretningsmodeller.

Fremover må det bygges sammenhengende tjenester i forhold til livsløp, slik det er fremholdt i [ny nasjonal digitaliseringsstrategi](#). Sømløse tjenester krever stor grad av samhandling både mellom ulike tjenesteområder i kommunen og mellom kommunen og andre offentlige virksomheter. Deltakelse i nasjonale og interkommunale prosjekter og andre digitaliseringsaktiviteter er viktig for å utvikle brukervennlige, digitale tjenester som dekker sentrale hendelser i hele livsløpet.

Innbyggere og næringsliv skal oppleve én digital offentlig sektor. Det innebærer at samfunnet må redesigne sine løsninger. Kommunen skal gi en enklere hverdag, med mer effektiv ressursbruk og legge til rette for produktivitetsøkning i samfunnet. Det vil kreve at vi endrer arbeidsmåter og strukturer, har riktig kompetanse og at vi løser flere oppgaver digitalt. Disse radikale endringene vil kreve stor ressursinnsats i en periode før gevinstene ved smartere oppgaveløsning kan tas ut.

Omfattende endringer i tjenesteproduksjonen vil også stille andre krav til ansatte. De må kunne håndtere et mer teknologiintensivt arbeids- og samfunnsliv, med behov for omstilling og livslang læring. Når arbeidsprosesser blir automatisert, vil mange ansatte risikere å miste sine nåværende arbeidsoppgaver.

Flere virksomheter har allerede «ansatt» roboter, som utfører en rekke arbeidsoppgaver som tidligere ble gjennomført av menneskelige ansatte. Når vi vet at tilgangen på arbeidskraft er en av de store utfordringene for mange sektorer fremover, vil det å bruke ny teknologi ikke være synonymt med å redusere arbeidsstokken, men snarere at frigjør kapasitet os de ansatte med at noen arbeidsoppgaver går fra manuell oppfølging til robotisering. Kompetanseutvikling og omskolering er viktige tiltak både for å kunne ta ut effektene av ny teknologi og for å ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å ivareta flere brukere.

Det er vesentlig at hele samfunnet følger med i den teknologiske utviklingen. For innbyggerne og brukerne av kommunens tjenester, vil måten tjenestene ytes kunne bli endret. Det kan føre til endrede behov og krav i den private teknologien som utstyr, nettilgang, med videre.

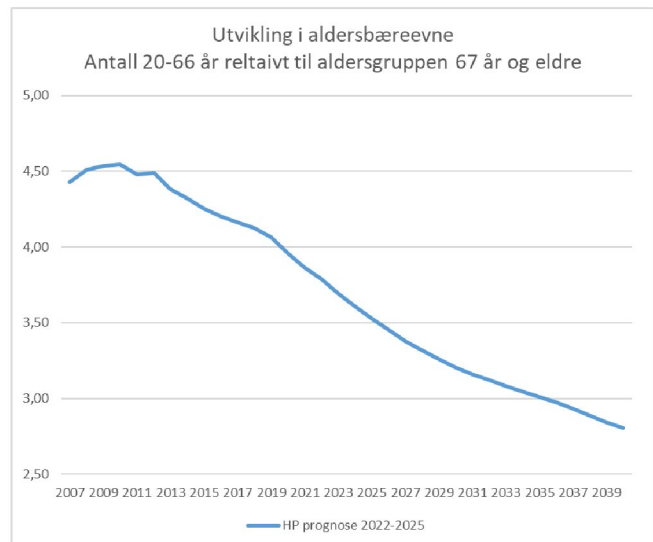
3.2.3. Befolkningsvekst, økende andel eldre og flere yngre innbyggere med behov for heldøgns omsorg

Kommunens inntekter og utgifter er nært knyttet til utviklingen i og sammensetning av befolkningen. Vekst i arbeidsstyrken (25–66 år) kan øke kommunens skatteinntekter, mens vekst i aldersgrupper som benytter kommunale tilbud (barnehage, skole, helse og omsorgstjenester) vil øke utgiftene.

Befolkningsprognosen (LDIP-prognosen, hovedalternativet) som er beregnet innebærer at:

- Samlet øker befolkningen i Bærum med cirka 31 500 i perioden 2021 til og med 2040, eller 24,6 prosent. Dette gir en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,1 prosent.

- Økt netto innflytting til kommunen fører til at arbeidsstyrken (personer i alderen 20–66 år) øker. Arbeidsstyrkens andel av den totale befolkningen vil imidlertid svekkes gradvis fra 2027.
- Aldersbæreevnen svekkes (se figur 6). Det vil si at det blir færre yrkesaktive (25–66 år) per pensjonist. Det blir også færre omsorgspersoner (50–66 åringer) til å følge opp egne foreldre/slektninger blant de eldste innbyggerne (80+) i prognoseperioden.

Figur 6 Viser utvikling i aldersbæreevnen.

I kapittel 4 ser vi blant annet at:

- Antallet 0-åringer har ligget på mellom 1 300 og 1 400 siden 2005. Prognosen viser at antall fødsler vil være i underkant av 1 300 i 2021 men etter dette vokse gradvis til cirka 1 600 i 2040.
- Aldersgruppen 1–5 år vil avta noe fram til 2024, og deretter øke gradvis mot 2040.
- Aldersgruppen 6–12 år vil ha en moderat økning i hele prognoseperioden. Veksten vil variere fra år til år, med en gjennomsnittlig vekst anslått til 142 elever per år.
- Andelen av befolkningen som er over 80 år vil mer enn doble seg i perioden 2018–2040 (fra cirka 6 000 til 12 500 personer).
- Det er også en økning blant yngre innbyggere med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester.

Befolkningsvekst gir behov for økte investeringer til å dekke behovet for tjenester og infrastruktur til den samlede befolkningen. Driftsutgifter knyttet til barnehage, skole, helse- og omsorgstjenester og pensjoner vil også øke.

Økningen i antallet yngre innbyggere med omfattende helse- og omsorgsbehov, kombinert med flere eldre vil gjøre det krevende for kommunen å videreføre dagens driftsmodeller. Både av hensyn til teknologi, men også fordi det vil være mer krevende å få tilgang på den nødvendige arbeidskraften, så vel som endrede forventninger fra morgendagens brukere og pårørende.

3.2.4. Knapphet på arbeidskraft og kompetanse og behov for høy arbeidsdeltagelse

Det vil være en raskere omstillingstakt i arbeidslivet de neste årene. OECD anslår at omkring én av fire jobber vil gjennomgå store endringer. Teknologien vil skape nye jobber, men de vil komme i andre yrker og kan komme andre steder i landet enn der jobbene forsvinner. Fremover blir det derfor viktigere å ha evne til å erverve ny kompetanse, og arbeidstakere må kunne håndtere et mer teknologiintensivt arbeids- og samfunnsliv.

Med en lav vekst i befolkningen i arbeidsfør alder nasjonalt, vil konkurransen om arbeidskraften mellom sektorer og regioner øke. Knapphet ventes blant annet i yrkestyper som sykepleiere og vernepleiere samt innen IKT og andre tekniske yrker.

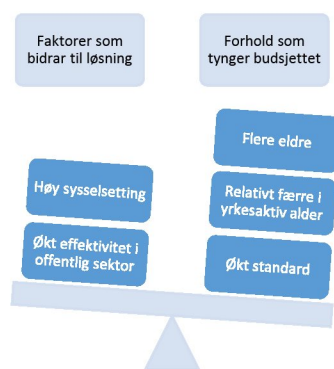
Sektorer med mye arbeidsinnvandring har en ekstra sårbarhet. Det gjelder for eksempel byggevirksomhet og omsorgstjenester. Etterspørselen etter disse jobbene vil variere med den økonomiske situasjonen i arbeidstakernes hjemland. Å omstille tjenestene handler følgelig ikke bare

om å økonomisk effektivisering, men også tilrettelegge for at vi nyttiggjør oss den tilgjengelige arbeidskraften best mulig til det beste både for arbeidstakerne og innbyggerne.

Utviklingen i arbeidsledighet og sysselsetting er viktige nøkkeltall. Bærum har så langt vist seg som en del av en omstillingsdyktig region der arbeidsledigheten har vært lav og stabil.

3.2.5. Utvikling i offentlige finanser, strammere rammer for kommuneøkonomien

Velferdsstatens utfordringer som følge av aldring i befolkningen (økte utgifter til pensjoner og helse- og omsorgstjenester) vil trolig gi strammere rammer for kommuneøkonomien og påvirke fordelingen av inntekter mellom kommunene. Bærum er blant kommunene med høyest skatteinngang og må regne med å tape på økt utjevning. Krav fra sentralt hold om effektivisering av kommunesektoren har allerede gjort seg gjeldende.

Figur 7: Forhold som påvirker budsjettbalansen.

God inkludering i arbeidslivet og høy produktivitet i offentlig sektor er viktig for fremtidig budsjettbalanse i den offentlige økonomien. Dersom vi skal opprettholde den veksten i levestandard som vi har vendt oss til de siste 40 år, må produktiviteten vokse mer enn den har gjort de siste 10–12 årene. For velferdstilbudet i offentlig sektor er det først og fremst produktivetsforbedring i offentlig sektor som er viktig.

3.2.6. Pandemiens virkinger på norsk økonomi

Våren 2020 opplevde norsk økonomi det kraftigste tilbakeslaget siden andre verdenskrig. Som følge av strenge smitteverntiltak gikk aktiviteten i mange næringer ned, etterspørselen falt kraftig, og antallet registrerte arbeidsledige ble firedoblet på kort tid. Oljeprisene stupte, og den økonomiske krisen rammet store deler av verden samtidig. Norges bank satte styringsrenten ned til null, og det ble iverksatt en finanspolitisk stimulans uten historisk sidestykke. Høsten 2021 kjenner vi fortsatt ikke de langsiktige konsekvensene av koronapandemien, men det antas at pandemien forsterker og aktualiserer enkelte av de langsiktige utfordringene vi har sett lenge.

Den økonomiske politikken har til hensikt å få opp aktiviteten og samtidig møte de langsiktige utfordringene i norsk økonomi. Regjeringen har i sitt arbeid lagt vekt på at den økonomiske politikken skal:

- Få folk tilbake i jobb
- Sikre flere bein å stå på
- Skape en grønn fremtid
- Bygge kompetanse
- Inkludere flere
- Bevare tryggheten og tilliten i det norske samfunnet, og bevare et sterkt internasjonalt engasjement.

4. Boligbygging, områderekkefølge og befolkningsvekst

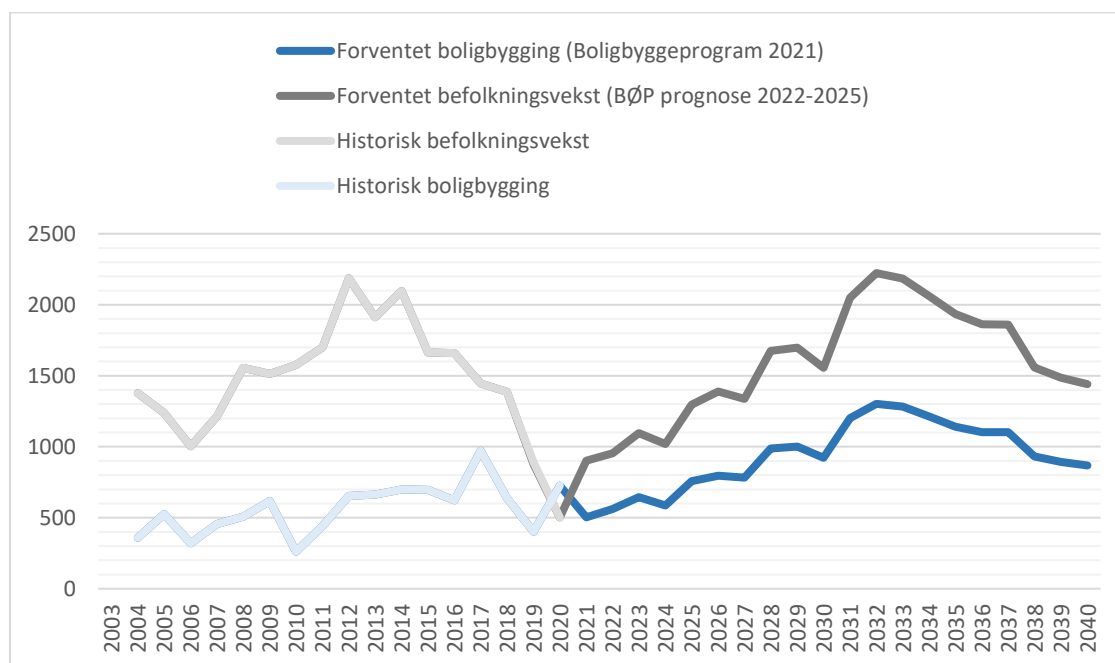
Kommunen fastsetter rammer for utbygging av boliger i kommunen. Utgangspunktet settes med det omfang av boligområder som legges inn i arealdelen av kommuneplanen. Behandling av reguleringsplaner med rekkefølgebestemmelser gir anledning til å koordinere gjennomføringen med etablering av teknisk og sosial infrastruktur.

4.1. Boligbygging og befolkningsvekst

Foreliggende LDIP bygger på befolkningsprognosen som legges til grunn i HP 2022-2025. Prognosen bygger på en dynamisk flyttemodell der planlagt boligbygging i kommunen legges inn som en viktig variabel i prognosemodellen. Forventet flytting fram mot 2040, nedfelt i et boligbyggeprogram utarbeidet av kommunens planavdeling, er basert på vedtatte utbygginger/reguleringer samt planer om boligbygging som antas å bli realisert i planperioden.

En utfordring med utbyggingsplanene er at de er spredd på flere områder, og at det derfor er nødvendig å gjøre investeringer i infrastruktur parallelt på flere steder. Gjennom investeringsreduksjonsprosjektet har kommunedirektøren anbefalt en sterkere prioritering av områder for å kunne kraftsamle kommunens investeringer.

Figur 8 viser årlig boligbygging og befolkningsvekst med antatte tall for perioden 2021–2040 og faktiske tall for perioden 2003–2020. Figuren viser at den årlige befolkningsveksten i kommunen har avtatt de senere år, men antas å øke igjen fra inneværende år (2021) og videre utover på 2020-tallet. Dette skyldes flere forhold, men ledigstilte boliger, herunder bygging av nye boliger, er en viktig driver for veksten.

Figur 8: Viser historisk og forventet årlig boligbygging og befolkningsvekst fra 2003 til 2040. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas) og oversikt over forventet boligbygging, utarbeidet av kommunens planavdeling.

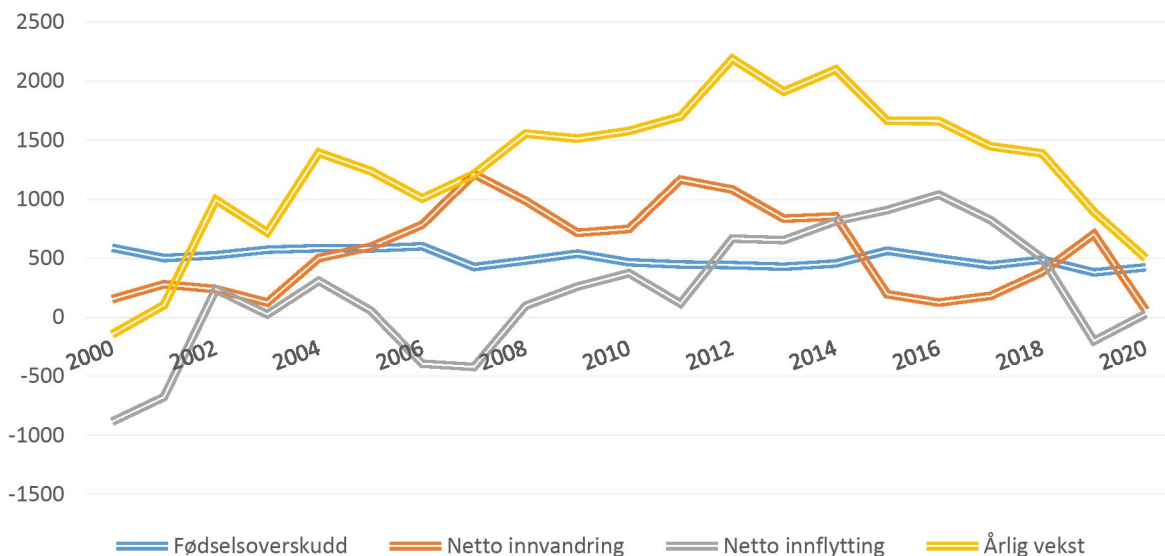
Prognoser for boligbygging er usikre, og det er godt mulig at enkelte boligprosjekter ikke blir realisert eller justert med hensyn til boligtype og antall boenheter. Det er planlagt omfattende boligbygging

både på Fornebu, i Sandvika og på/rundt Bekkestua. Slik det nå ser ut er det kun en vesentlig endring i markedssituasjonen for boliger som kan føre til at det ikke blir en høy boligbygging i kommunen i 2020-årene.

Faktorene er i stor grad påvirket av generelle makroøkonomiske forhold (som for eksempel utviklingen i boligpriser, renter og nettoinnvandring) og mer spesifikke forhold knyttet til utviklingen i det regionale bolig- og arbeidsmarkedet. Over tid er omfanget på boligbyggingen den viktigste faktoren for befolkningsveksten. Det er også relevant med en analyse av boligsammensetningen over tid. Sammenhengen mellom boligtyper og husholdningenes økonomi er relevant i forhold til utvikling av ulike typer infrastruktur. Dette er elementer som vil bli ivaretatt i langtidsanalysene fremover, da det er grunnlag for å anta at det her vil skje vesentlige endringer som følge av økt befolkningsvekst og andre demografiske endringer.

Gjennomføring av de nødvendige planprosesser og/eller samferdselstiltak knyttet til det enkelte utbyggingsområde påvirker også realiseringstakten. Perioden for LDIP strekker seg frem til og med år 2040. Det vil være overraskende om boligmarkedet frem til dette ikke opplever en eller flere perioder med tilnærmet stillstand. Det er derfor nødvendig å følge utviklingen tett og gjøre oppdaterte vurderinger av løsninger jevnlig (kommunale befolkningsprognoser utarbeides årlig og behovsanalyser for sosial infrastruktur oppdateres med 2–3 års intervall).

Befolkningsveksten er satt sammen av tre komponenter; fødselsoverskudd (fødte minus døde), netto innvandring (flytting fra/til utlandet) og netto ekstern flytting (flytting til kommunen fra andre kommuner).

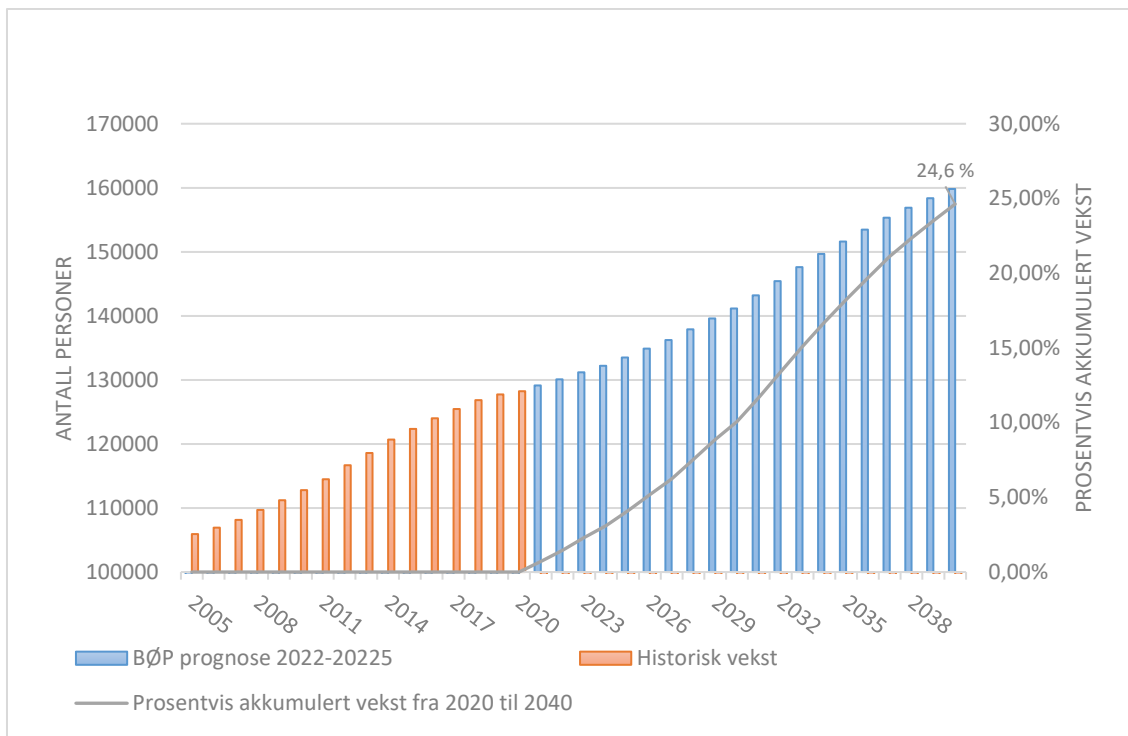

Figur 9 Årlig vekst og utvikling i komponentene som påvirker befolkningsveksten.

Fødselsoverskuddet har vært den mest stabile komponenten i perioden. Netto innvandring var spesielt høy i perioden 2006–2014. Netto innflytting fra andre kommuner hadde en stigende trend fra 2007 frem til 2016, for deretter å falle fram til og med 2020. I sum har dette medført en fallende, men fortsatt positiv, befolkningsvekst i kommunen. Fra cirka 2 000 i 2014 til 500 i 2020. I sum har dette medført en fallende, men fortsatt positiv, befolkningsvekst i kommunen fra cirka 2 000 i 2014 til 500 i 2020.

Justert LDIP 2021-2040 benytter befolkningsprognosen som er lagt til grunn for budsjett og økonomiplan 2022-2025.

Figur 10: Befolkningsprognose 2021-2040.

Befolkningsprognoses anslår at befolkningen i Bærum vil øke med cirka 31 500 i perioden 2021 til og med 2040 (24,6 prosent). Dette gir en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,1 prosent. Hvis prognosen slår til, vil befolkningen i Bærum telle cirka 160 000 i 2040.

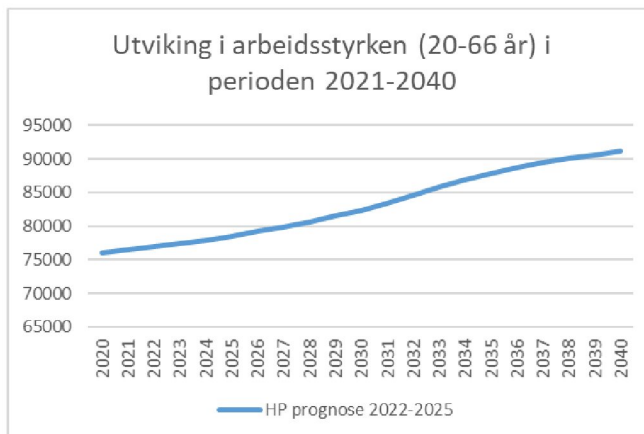
I LDIP sammenheng er det relevant å studere framtidig vekst i aldersgruppene:

- 20–66 år (arbeidsstyrken, påvirker skatt)
- 1–5 år (barnehagealder)
- 6–15 år (grunnskolealder)
- 80 år + (mulige mottakere av pleie- og omsorgstjenester).

Utviklingen i disse fire aldersgruppene har stor betydning for kommunens framtidige kostnader og inntekter.

Arbeidsstyrken

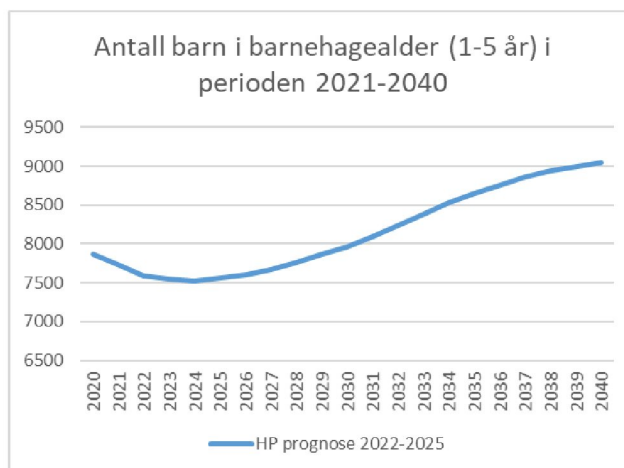
Antall personer i yrkesaktiv alder øker i prognoseperioden fra 76 000 i 2020 til 91 000 i 2040. Arbeidsstyrkens andel av den totale befolkningen gir imidlertid et annet bilde siden denne andelen vil avta fra 59,3 prosent i 2020 til 57 prosent i 2040. Dette gjenspeiles også i aldersbæreevnen (yrkesaktive/pensjonister) som svekkes i hele prognoseperioden.

Figur 11: Utvikling i aldergruppen 20-66 år. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas).

Barnehage

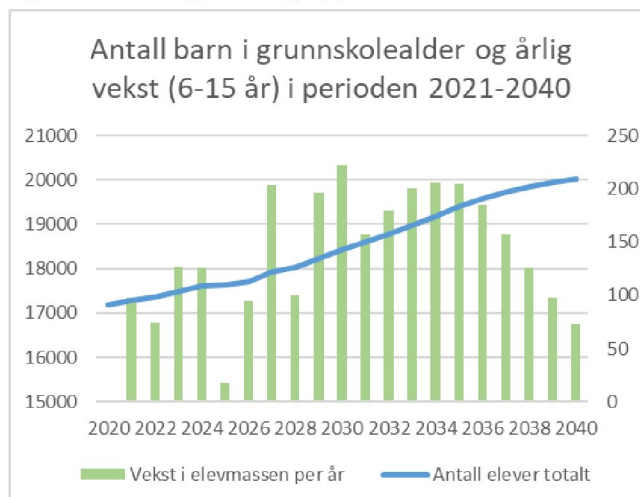
Antall barn i barnehagealder (1-5 år) vil gå noe ned i perioden 2020-2024 for deretter å øke gradvis mot 2040. Veksten i denne aldersgruppen er som for alle andre aldersgrupper basert på historisk demografisk utvikling i kommunen. Ved trendbrudd, f.eks. økt fruktbarhet og/eller endringer i flyttestrømmer kan dette bildet endre seg raskt.

Figur 12: Utvikling i aldersgruppen 1-5 år. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas).

Grunnskole

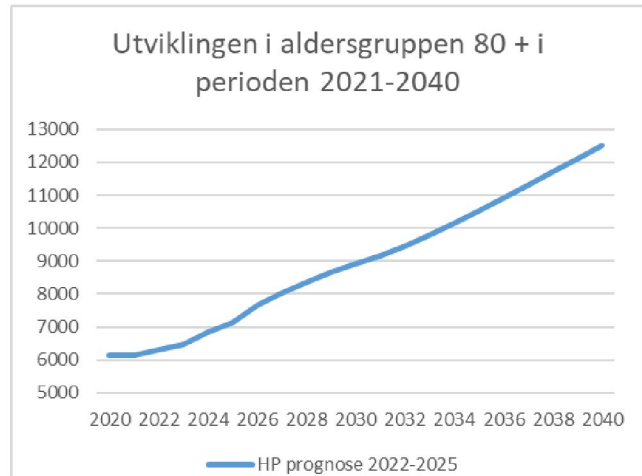
Antall barn i grunnskolealder (6-15 år) vil ha en moderat økning i hele prognoseperioden, fra 7 731 i 2021 til 9 048 i 2040. Veksten vil variere fra år til år, noe figuren illustrerer. Gjennomsnittlig vekst er anslått til 142 elever per år.

Figur 13: Utvikling i aldersgruppen 6-15 år. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas).

Pleie og omsorg

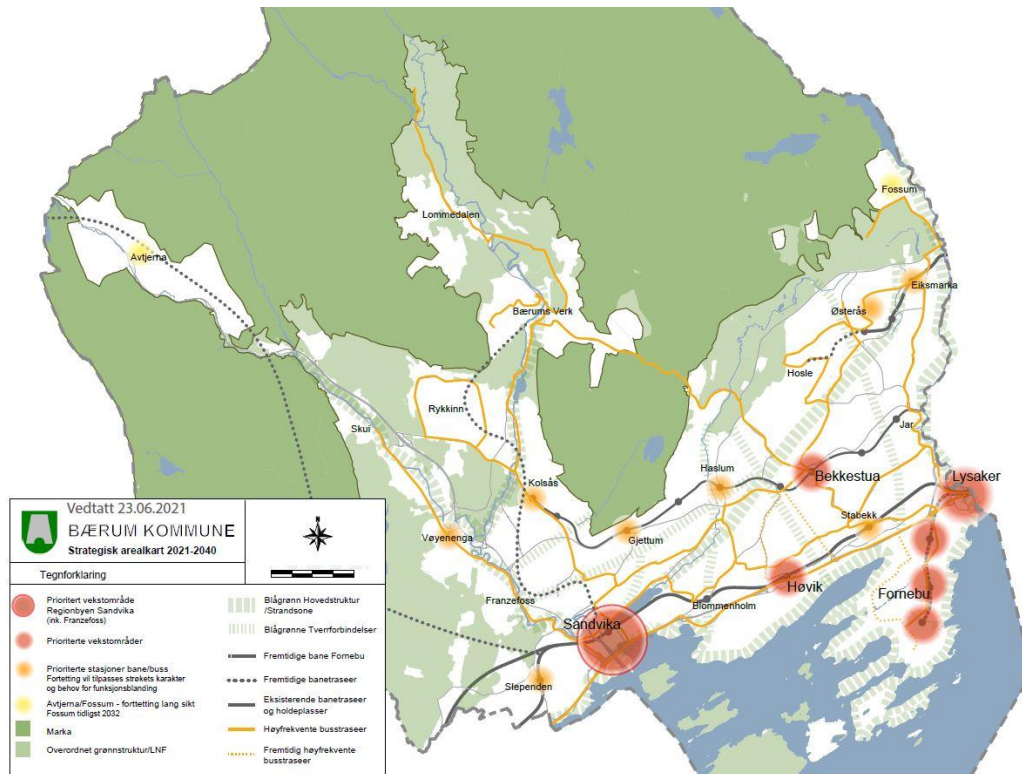
Veksten i aldersgruppen 80+ er betydelig. Prognosen anslår at aldersgruppen vil doble seg fra 2020 til 2040. Behovet for hjemmetjenester og botilbud med heldøgns bemanning vil øke tilsvarende om ikke behov eller tilbud blir endret i perioden.

Figur 14: Utvikling i aldersgruppen 80 år +. Kilde: Befolkningsprognose LDIP (Kompas).

4.2. Utbyggingsområder, rekkefølge og omtale av kommunale investeringsbehov knyttet til de store utbyggingsområdene

Illustrasjonen viser det arealstrategiske kartet som ligger i kommuneplanens samfunnsdel 2021-2040. Kartet viser de prioriterte vekstområdene og prioriterte stasjoner.

Figur 15: Arealstrategisk kart fra Kommuneplanens samfunnsdel 2021-2040.

[Kommuneplanens samfunnsdel med langsiktig arealstrategi 2021-2040](#) viderefører Sandvika, Lysaker/Fornebu, Høvik og Bekkestua som prioriterte vekstområder med Sandvika som regionby.

Den tydeligste effekten av denne prioriteringen er at Fossum og Avtjerna skyves ut i tid. Når det gjelder Fornebu, Sandvika og Bekkestua har prioriteringene så langt ikke gitt et klart tidsmessig skille på disse. I realiteten vil Bekkestua være delvis foran Sandvika. Ballerud skole vil også øke utbyggingstakten rundt Bekkestua–Høvik–Stabekk. Høvik ligger imidlertid noe fram i tid. Det gjør også Lysaker og Teleplanområdet (Lysaker/Fornebu, delvis over innkjøringen til Fornebuområdet).

Hovedprinsippene som er lagt til grunn i arbeidet med behovsanalysene og i LDIP er:

- En klar tidsmessig prioritering av de største utbyggingsområdene i forhold til hverandre. Da reduseres omfanget av parallelle investeringer, noe som begrenser risikoen for at sosial infrastruktur ikke blir tatt i bruk fullt ut.
- Investeringer som gjøres bør utnyttes maksimalt ved at de områder som prioriteres med investeringer bygges ut med boliger så raskt som mulig innenfor den etablerte kapasitet.
- Optimal utnyttelse av eksisterende infrastruktur i form av økt arealeffektivitet, endrede inntaksområder, midlertidig bruk av ledig kapasitet og lignende.
- Riktig geografisk plassering av sosial infrastruktur er av avgjørende betydning for god kapasitetsutnyttelse over tid. Økt kapasitet sentralt er bedre enn økt kapasitet i randsoner.
- Etablere god oversikt over rehabilitering- og vedlikeholdsbehov, nødvendig for å ta riktige investeringsvalg.

Kommuneplanen er ekspansiv, med mange ulike utbyggingsområder. Det må i tillegg påregnes å komme til nye initiativ til boligprosjekter, samt en del fortetting. Det er i flere områder kapasitets- etterslep i sosial infrastruktur, og de fleste utbyggingsområdene krever derfor en helhetlig vurdering av tilgjengelig sosial infrastruktur som skole- og barnehage.

I senterområder inngås utbyggingsavtaler med de private utbyggerne for å sikre økonomiske bidrag til gjennomføring av grøntområder, samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur. Hvilken standard og løsninger som velges på teknisk infrastruktur, overflater o.l. har betydning for kostnadene. I enkelte områder er kostnadene så høye at dette ikke nødvendigvis kan dekkes kun gjennom bidrag fra utbyggerne, med mindre kommunen skal tillate store byggehøyder.

4.3. Nærmere omtale av de største utbyggingsområdene

Under følger en omtale for hvert av de store utbyggingsområdene i forhold til status planprosesser, antatt boligomfang og framdrift, samt avhengigheter til etablering av teknisk og sosial infrastruktur.

Fornebu

Kommunestyret vedtok [Kommunedelplan 3 for Fornebu \(KDP3\)](#) 27. mars 2019. Kommunedelplanen handler om å kombinere fremtidsrettet klimaklok tankegang med tilrettelegging for innbyggere i forskjellige livsfaser, med ulike livsstiler og preferanser. Samtidig gjør planen det mulig å etablere et bærekraftig handels- og servicetilbud i bymiljøene ved T-banestasjonene.

KDP3 innebærer et boligvolum på cirka 11 000 boliger. Noe som tilsvarer en fremtidig befolkning på cirka 25 000 innbyggere. Befolkningsomfanget innebærer at det skal etableres 3 nye skoler, hvor den første sammen med ny stor barnehage står ferdig på Oksenøya høsten 2022. Bo- og behandlingssenter ferdigstilles på samme sted året etter. Øvrig sosial infrastruktur som for eksempel flere barnehager, helse- og omsorgstilbud, fasiliteter for idrett, barne-/ungdoms-aktiviteter og kultur skal også etableres.

Fornebu er det eneste utbyggingsområdet hvor det kan avtales at utbyggerne skal bidra til finansiering av sosial infrastruktur (fremskyndingsbidrag). Dette i samsvar med departementets samtykkevedtak om dispensasjon fra gjeldende regelverk. Utbyggingsavtalen med OBOS ble vedtatt av kommunestyret i 2020. Avtale med øvrige utbyggere forventes å foreligge tidlig 2022.

Fornebubanen er en ny T-baneforbindelse mellom Majorstua og Fornebu via Skøyen. Etablering av Fornebubanen er en forutsetning for videre utbygging på Fornebu. Byvekstavtalen mellom staten og Oslo, Bærum, Skedsmo og Oppegård kommuner og Viken fylkeskommune sikrer statlig bidrag til Fornebubanen. Byvekstavtalen er siste byggestein i et komplisert plan- og avtaleverk som tilsammen sikrer at bygging av Fornebubanen startet opp i 2020. Banens trase er ferdig regulert. For tiden arbeides det med enkelte endringer av reguleringsplanen for stasjonsområdet. Banen skal åpnes for trafikk tidlig i 2027.

Vestre Lenke er en ny veiforbindelse mellom E18-korridoren og Fornebu. Den nye veien er en del av E18-utbyggingen mellom Lysaker og Ramstadsletta, og er på samme måte som Fornebubanen en forutsetning for videre utbygging på Fornebu. Anleggsarbeidene på ny E18 startet senhøsten 2020. Reguleringsarbeidet for etappe 2 Ramstadsletta – Nesbru (Asker) er igangsatt.

Økning av boligaltet får konsekvenser for teknisk infrastruktur. Vannforsyningen må forsterkes ved at det må legges ny vannledning fra Sandvika i sjøen frem til Koksabukta og knyttes til eksisterende anlegg i Forneburingen. Avløpsnett med fire pumpestasjoner må oppgraderes, og kryssing av Holtekilen (avløp) må også utredes. Det må bygges en ny vakumsentral for renovasjon. Forneburingen vurderes utvidet for kollektivtrafikk (buss).

Sandvika

Sandvika består av en rekke delområder/bydeler som vil utvikles i ulike faser. Nylig er om lag 250 boliger innflyttet i Elias Smiths vei og Bjørnegårdsvingen. Transformasjonen av Sandvika sentrum øst er ferdig regulert. Byggearbeidene for Helgerudkvartalet (butikker, næring og 220 leiligheter) startet våren 2021. Planarbeid for Sandvika Nord med Viken hovedkontor er igangsatt. Kommunen har fremmet prinsippak om utvikling av Sjøfronten sammen med en egen reguleringsplan for landvinning på Lakseberget. Dette som grunnlag for bl.a Statens vegvesen sitt planarbeid for E18 i tunell under Sandvika. Områderegulering for Franzefoss er under arbeid.

I forbindelse med områderegulering for Hamang og Industriveien arbeides det med et grunnlag for å vurdere omfang og kostnader for teknisk infrastruktur og grøntanlegg. Avklaring av tomt for ny skole i Sandvika er en sentral oppgave. Fortsatt er to alternativer (Bjørnegård og Industriveien) under vurdering.

I de kommende årene er det utbyggingen i Sandvika sentrum øst som vil dominere. Utbygging av Hamang, Industriveien og Franzefoss ligger noen år frem i tid, sannsynligvis fra rundt 2025 og utover. Byutvikling langs sjøfronten er avhengig av at E18 legges i tunnel forbi Sandvika og anslås til å kunne starte rundt 2030–35.

I kommuneplanens arealdel anslås et samlet potensial på i underkant av 5 000 boliger i Sandvika-området, inkludert Franzefoss. Det er foreløpig vedtatt planer eller igangsatt planprosesser for om lag 4 000 boliger. Eventuell langsiktig boligbygging langs sjøfronten er ikke med i disse tallene.

Utviklingen i Sandvika handler i stor grad om transformasjon av ulike delområder, med en stor grad av boligutvikling. Kapasitetssituasjonen innenfor både skole og barnehage er slik at det er svært lite av denne transformasjonen som kan gjøres uten at kapasiteten utvides. Derfor er det planlagt både ny barneskole, utvidelse av ungdomsskole og flere barnehager.

Utbygging i Sandvika Øst kan startes innenfor eksisterende kapasitet i sosial infrastruktur. Den omfattende boligutbyggingen i Industriveien, Hamang og Franzefoss må samkjøres med kapasitet i skole og barnehage.

Ved Hamang/Industriveien er det behov for betydelige investeringer i teknisk infrastruktur (fjerne en høyspentledning, tekniske kulverter i bakken med mer). Det er et gjensidig forhold mellom utnyttelse og privat utbyggingsbidrag til teknisk infrastruktur. Ved Hamang og Industriveien er kostnadene så høye at dette vil kunne være en utfordring. Standard og kommunalt bidrag må derfor vurderes.

Videre utbygging i Sandvika medfører behov for etablering av en ny byromstruktur. Dette innebærer opprusting av eksisterende og etablering av nye bygater, torg/plasser, parker, grønnstruktur og turveier. Utbyggingen er også avhengig av fornyelse av infrastrukturen under bakken, slik som VA-anlegg, kabler og ledninger.

Bekkestua, Stabekk, Haslum, Avløs og Høvik

Det er igangsatt en rekke planprosesser i disse områdene. Kommuneplanen anslår etablering av om lag 2 300 boliger i dette området i planperioden.

På Bekkestua er transformasjon og boligutvikling i områdene Bekkestua sør og Kleivveien nord fått vedtatt reguleringsplan. På Ballerud reguleres nye boliger sammen med tomt for ny barneskole og barnehage.

På Stabekk er områderegulering for sentrumsområdet vedtatt. Denne planen følges nå opp med detaljreguleringer.

På Høvik utarbeider kommunen i samarbeid med Statens vegvesen en områderegulering for sentrumsområdet. Et nytt, tettstedstilpasset lokalveisystem skal planlegges og etableres når E18 legges i tunnel under Høvik. Planen skal tilrettelegge for sentrumsutvikling og boligbygging. I tillegg arbeides det med en reguleringsplan for boliger i Snoiseien 17–19, rett nord for jernbanestasjonen.

Planlagt utbygning av boliger i aksen Bekkestua–Høvik innebærer at barnehage- og skolekapasiteten må økes. Nye Bekkestua barneskole er tatt i bruk høsten 2019. Skolen vil primært dekke opp for det elevgrunnlaget som allerede er bosatt i området, samt nye boligprosjekter i og rundt Bekkestua sentrum. Bekkestua ungdomsskole forventes ferdigstilt tidlig 2022.

Omfanget av ny boligbygging og eksisterende kapasitetsutfordringer i området mellom Bekkestua, Høvik og Stabekk tilsier at det må etableres ny barneskole ved Ballerud. Ny skole vil løse eksisterende kapasitetsutfordringer og tilrettelegge for ny befolkningsvekst i mange skolekretser i denne delen av kommunen. Skolen er forutsatt ferdig i 2025. Tilknyttede boligprosjekter (områder med rekkefølgekrav) må fortsatt koordineres i forhold til ferdigstilling av skolen. Potensial for videre utsettelse er begrenset og vil i så fall bli svært krevende i forhold til kapasitet i eksisterende skoler. Om det må investeres i midlertidig skolekapasitet ved en rekke skoler, vil en utsettelse av barneskolen ved Ballerud kunne være kommunaløkonomisk ugunstig.

Fossum

Områderegulering for Fossum-området ble vedtatt i april 2019 og gir rammer for transformasjon av dagens næringsområde til et boligområde, tomt for ny skole, barnehager og idrettsanlegg. Planen er vedtatt med et totalt bruksareal mellom 145 000 og 170 000 m² BRA og ikke et bestemt antall boliger.

Utbygging av Fossum medfører behov for investeringer i ny skole, barnehager og annen kommunal infrastruktur. Investeringene i skole og barnehage vil i hovedsak være rettet mot innbyggere på Fossum og områdene nord for Griniveien, mens øvrige investeringer som for eksempel idrettsanlegg og sykehjem har større nedslagsfelt. Kommuneplanens samfunnsdel med langsiktig arealstrategi 2021-2040 legger til grunn at vekstområdene Sandvika, Fornebu/Lysaker og Bekkestua/Høvik skal prioriteres først. Dette medfører at arbeidet med utvikling av Fossum starter tidligst i 2032, med en påfølgende forskyvning av investeringer i beskrevet infrastruktur.

Avtjerna

Kommuneplanens samfunnsdel med langsiktig arealstrategi 2021-2040 legger til grunn at vekstområdene Sandvika, Fornebu/Lysaker og Bekkestua/Høvik skal prioriteres først. Deretter kommer Fossum og Avtjerna som langsiktige arealreserver.

Ved innsigelsesbehandling av kommuneplanens arealdel tok Kommunal- og moderniseringsdepartementet ut Avtjerna av arealdelen. Området er i hovedsak regulert anleggsområde og masseinntak for ny Ringeriksbane i tråd med statlig reguleringsplan.

I tråd med kommunestyrets behandling av Kommuneplanens samfunnsdel 2017-2035 er Avtjerna forskjøvet til fremtidig reserver for boligbygging etter 2040. Området må vurderes avsatt til boligformål i kommende rullering av arealdelen.

En fremtidig utbygging av Avtjerna krever omfattende investeringer i både teknisk og sosial infrastruktur. Det antas at kostnadsbildet vil ligge på tilsvarende nivå som på Fornebu. Utbygging av Avtjerna er, i motsetning til Fornebu, uten mulighet for fremskyndingsbidrag for sosial infrastruktur slik regelverket er i dag. I og med at det hverken er tilgjengelig skole eller barnehagekapasitet i nærliggende områder, vil en relativ stor del av investeringen i sosial infrastruktur måtte gjøres tidlig i utbyggingsperioden. Fordeling av utgifter til teknisk infrastruktur mellom utbygger og kommunen må avtales.

I investeringsplanen er det lagt til grunn at kommunale investeringer på Avtjerna gjennomføres etter år 2040.

5. Investeringsplanen

På bakgrunn av det økonomiske utfordringsbildet som ble fremlagt i kommunestyret 27. februar 2020 (sak 059/29) formulerte kommunedirektøren i sitt forslag til handlingsprogram 2021-2024 en målsetning om å ta ned investeringsnivået med minimum 15 prosent sammenlignet med investeringsplanen som var grunnlaget for utkast til LDIP 2021-2040. Målsetningen deles av formannskapet som i sin behandling av kommunedirektørens forslag til handlingsprogram 2021-2024 (FSK sak 225/20) ba kommunedirektøren om å om å utarbeide forslag til redusert investeringsnivå.

Dette kapittelet redegjør for arbeidet med å utarbeide et nytt forslag til investeringsplan. Del to gir en oppsummering av det nye forslaget til investeringsplan for 2022-2040 når hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet innarbeides. Der hovedgrepene medfører endringer i den langsiktige investeringsplanen er dette synliggjort. Der det ikke er foreslått endringer er teksten justert i henhold til kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan 2022-2025, og ellers holdt ulik.

Del to inneholder også en overordnet oppsummering hvor også miljø- og klimautfordringenes innvirkning på investeringene omtales. I del tre beskrives investeringene innenfor de største tjenesteområdene.

5.1. Investeringsreduksjonsprosjektet

For å ivareta kommunens økonomiske bæreevne over tid ble det i første utkast til LDIP 2021-2040 belyst et behov for å redusere det langsiktige investeringsnivået med minimum 15 prosent. Viktigheten av å ha en robust økonomi som gjør oss i stand til å møte kjente og ukjente endringer i de økonomiske forutsetningene er tydeliggjort gjennom det siste året med Covid-19.

Gjennom å redusere omfanget av de langsiktige investeringene reduseres også trykket på kommunens driftsbudsjett direkte og indirekte. De direkte effektene vises ved at kommunen får reduserte finanskostnader (renter og avdrag) gjennom lavere låneopptak, redusert egenkapitalbidrag fra driften, samt at vi bruker mindre av oppsparte midler. Mer indirekte effekter er blant annet knyttet til reduserte kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold, og vi frigjør organisatorisk kapasitet ved at det er færre prosjekter som foregår parallelt. Dette kan igjen øke kvaliteten på de enkelte prosjektene, og lette samhandling, tjenesteutvikling, innovasjon og innbyggermedvirkning i de investeringsprosjektene som gjennomføres. På den måten blir investeringer et viktig verktøy for å nå hovedmålene i kommuneplanens samfunnsdel 2021-2040.

Investeringsreduksjonsprosjektets formål har vært å utarbeide en investeringsplan som legger opp til minimum 15 prosent reduksjon i kommunens langsiktige investeringsplan. De tiltakene som legges til grunn skal ta hensyn til tilbakemeldingene fra arbeidsverkstedet som ble gjennomført med formannskapet og gruppeledere i september 2020.

Utgangspunktet for investeringsreduksjonsprosjektet var en investeringsplan frem mot 2040 med investeringer på om lag 27 milliarder, hvorav 16 milliarder i den første 10-årsperioden. 15 prosent reduksjon tilsvarer drøyt 4 milliarder kroner. Investeringsplanen skiller mellom ikke-rentable og rentable investeringer.

Ikke-rentable investeringer er investeringer som ikke er selvfinansierende. Lånene må betjenes av kommunens egne midler – det vil si egenkapital fra driften, bruk av kommunens reserver (disposisjonsfond) eller låneopptak. Følgelig er det de ikke-rentable investeringene som har størst påvirkning på kommunens økonomi.

Rentable investeringer er investeringer hvor lån til investeringene dekkes via brukerbetaling (husleie, gebyrer og avgifter). I Bærum kommune defineres investeringer i vann, avløp og renovasjon (VAR) og boliger som rentable investeringer. I tillegg inngår formidlingslån i denne kategorien. Disse investeringene påvirker kommuneøkonomien mindre enn de ikke-rentable investeringene. De er likefult av betydning for kommunens innbyggere og næringsliv, ettersom størrelsen på de rentable investeringene påvirker størrelsen på kommunale gebyrer og avgifter.

Kommunens prosjektmodell deler alle investeringsprosjekter inn i fem faser. De fem fasene er foranalyse (F0), konseptfase (F1), planleggingsfase (F2), gjennomføringsfase (F3) og avslutningsfase (F4). Per definisjon er alle identifiserte prosjekter som innarbeides i LDIP som minimum kommet til foranalyse (F0). Det vil si at det foreligger et uttalt behov eller idé, ute at det er gjort noe arbeid ved å vurdere konsept. Dette skjer først i konseptfasen (F1). Hverken i foranalyse (F0) eller konseptfase (F1) er det tatt beslutning om gjennomføring. I begge disse fasene er både tid og kostnader for gjennomføring å betrakte som høyst foreløpige estimater med meget stor usikkerhet. Det er først når vi har gjennomført planleggingsfasen (F2) at kommunen vedtar beslutning om gjennomføring. En slik beslutning skjer i henhold til kommunens fullmakts-regime, og først etter at kostnads- og fremdriftsrammer er fastsatt. I planleggingsfasen (F2) velges konsept, og estimater for tid og kostnader er fortsatt heftet med stor usikkerhet frem til anskaffelse er gjennomført. Selve gjennomføringsfasen (F3) er når prosjektet er under gjennomføring i henhold til vedtatt kostnadsramme. Tid og kostnader er innenfor en sannsynlighet på 85 prosent (P85). Det vil si at det er 85 prosent sannsynlighet for at kostnaden vil være lavere enn hva som kommer frem av den øvre kostnadsrammen (P85-verdien). Gjennomføringsfasen avsluttes med beslutningspunkt om avslutning og overlevering til drift. I avslutningsfasen (F4) er prosjektet levert og tatt i bruk. Prosjektet tas ut av investeringsoversikten når det er avsluttet i regnskapet og sluttrapport er levert.

På bakgrunn av kommunens prosjektmodell, så vel som behovet for å ivareta kommunens økonomiske bæreevne, har investeringsreduksjonsprosjektet fokusert på de ikke-rentable investeringsprosjektene som er i foranalyse (F0), konseptfase (F1) og planlegging (F2). I tillegg har investeringsreduksjonsprosjektet sett på kommunens samlebevilgninger. Samlebevilgningene er rammebevilgninger for flere tiltak/prosjekter/anskaffelser til gitte formål eller av lik karakter. Dette betyr at prosjekter i gjennomføring (F3) eller avslutning (F4) og prosjekter som finansieres med brukerbetaling ikke er vurdert i investeringsreduksjonsprosjektets arbeid.

Selv om de rentable investeringene ikke er omtalt i investeringsreduksjonsprosjektet anbefaler kommunedirektøren at også disse gjennomgås på et senere tidspunkt. Dette for å sikre at kommunale gebyrer og avgifter ikke er høyere enn nødvendig for innbyggere og næringsliv.

Investeringsreduksjonsprosjektets forslag til hovedgrep

Gjennom arbeidet har investeringsreduksjonsprosjektet identifisert seks hovedgrep som hver for seg, og i kombinasjon, vil bidra til å redusere investeringsplanen med minimum 15 prosent.

De seks hovedgrepene er:

1. Mindre ledig kapasitet
2. Gjenbruk og sambruk
3. Flere friske år
4. Prioritering av områder og offentlige rom
5. Jevnlig gjennomgang av samlebevilgninger
6. Alternative finansieringsmåter og eiermodeller

Mindre ledig kapasitet

Kommunen har over tid gjort omfattende investeringer i sosial infrastruktur. Samtidig viser behovsanalysene at kommunen i dag har ledig kapasitet i ulike formålsbygg. Denne «reservekapasiteten» innebærer at vi i flere tilfeller etablerer, eller planlegger for å etablere, ny kapasitet, før vi har nyttiggjort oss den kapasiteten vi allerede har. Gjennom å bedre utnytte dagens kapasitet og planlegge med en lavere «reservekapasitet» fremover, kan kommunen forskyve investeringsprosjekter og potensielt redusere på totalt omfang av nødvendige investeringer.

Behovsanalysene viser også at vi i enkelte tilfeller planlegger å etablere ny kapasitet, når befolkningsprognosene tilsier at vi har midlertidige behov knyttet til enkelte år (barnehage og heldøgns omsorg for eldre) eller klasseserier (skole). Ved å ta i bruk midlertidige bygg, eller finne andre tidsbegrensede løsninger, er det også potensial for å redusere det langsiktige investeringsbehovet, samtidig som vi ivaretar et godt tilbud til kommunens innbyggere. Den økte kapasitetsutnyttelsen anslås å ha en økonomisk effekt i størrelsesorden 1,3-1,8 mrd., pluss periodiseringseffekter ved at investeringsprosjekter skyves i tid.

Sambruk og gjenbruk

Kommunen har mange formålsbygg og tjenester med geografisk nærhet, overlappende funksjoner og lignende. Dette gir mulighet til å se funksjoner, brukergrupper, eller andre grensesnitt i oppgaver og arbeidsmåter i sammenheng. Flere av kommunens investeringsprosjekter har potensial til sambruk og gjenbruk. Med sambruk menes det at investeringer planlegges og gjennomføres på en slik måte at flere tjenester eller aktører kan nyttiggjøre den. Med gjenbruk menes det at en allerede gjennomført investering tilpasses ny(e) brukergruppe(r). Dette grepet anslås å ha periodiseringseffekter i form av at investeringsprosjekter skyves i tid, samt bidra til frigjøring av eid og leid areal. I tillegg kan samlokalisering påvirke driftsbudsjettet positivt blant annet gjennom realisering av stordriftsfordeler.

Flere friske år

Innbyggernes helse blir bedre, samtidig som den medisinske og teknologiske utviklingen gjør at vi holder oss friskere lenger og/eller kan leve relativt velfungerende liv også med sykdom. Helsen er i endring, og som befolkning får vi flere friske år. En stor del av kommunens langsiktige investeringer er knyttet til heldøgns pleie- og omsorg for eldre. Gjennom et bevisst og langsiktig arbeid kan investeringsplanen støtte utvikling og dimensjonering av fremtidens eldreomsorg på en måte som sikrer gode og sammenhengende tjenester med fokus på forebygging hos en friskere befolkning, samtidig som de som trenger mer omfattende pleie- og omsorgstjenester får dette tilbudet. Ved å øke innslagspunktet for dimensjonering av behovet for plasser til heldøgns pleie- og omsorg med to år, forventes en økonomisk effekt i størrelsesorden 0,8 mrd. til 1 mrd., samt periodiseringseffekter på 3,2-3,5 mrd. ved at investeringsprosjekter skyves i tid.

Prioritering av områder og offentlige rom

Bærum kommune opplever vekst. Det medfører behov for å investere i vedlikehold, oppgradering og etablering av teknisk og sosial infrastruktur. Ofte er det kommunen selv som «legger lista» på utgiftssiden i form av de ambisjoner og krav som legges til grunn for ulike områdeplaner og veiledende planer for offentlige rom. I mange tilfeller forskutterer kommunen utgiftene, samtidig som deler av kostnadene dekkes av private aktører gjennom utbyggingsavtaler. Gjennom å være tydelig på hvilke områder som prioriteres, og følgelig hvilke områder som ikke prioriteres, vil en kraftsamling av kommunens investeringer bidra til fokuserte løft og økt gjennomføring. Dette grepet anslås å ha en effekt på mellom 0,1 mrd. og 1,5 mrd.¹, avhengig av hvor tydelig denne prioriteringen er.

---

¹ Effekter på rundt 1,3 mrd. er beskrevet i effektene i de andre grepene.

Jevnlig gjennomgang av samlebevilgninger

Kommunen setter hvert år av relativt store beløp i samlede bevilgninger som omfatter flere tiltak, prosjekter og anskaffelser. Dette kan for eksempel være løpende årlige bevilgninger til gitte formål, eller en samling av mindre prosjekter av lignende karakter. For å sikre at de enkeltelementene som i sum utgjør samlebevilgningen bidrar til å nå kommunens overordnede målsetninger, er det viktig å ha en jevnlig gjennomgang av samlebevilgningenes innhold, formål, bruk og effekt. Dette vil bidra til økt bevisstgjøring og eierskap, synliggjøre prosjekter som bør løftes som enkeltprosjekter i investeringsplanen på et tidlig tidspunkt, øke muligheten for koordinering og samhandling mellom tjenester, samt bedre oppfølgingen av ressursbruk og effekter. Dette grepet anslås å ha en effekt på mellom 0,6 mrd. og 1 mrd.

Alternative finansieringsmåter og eiermodeller

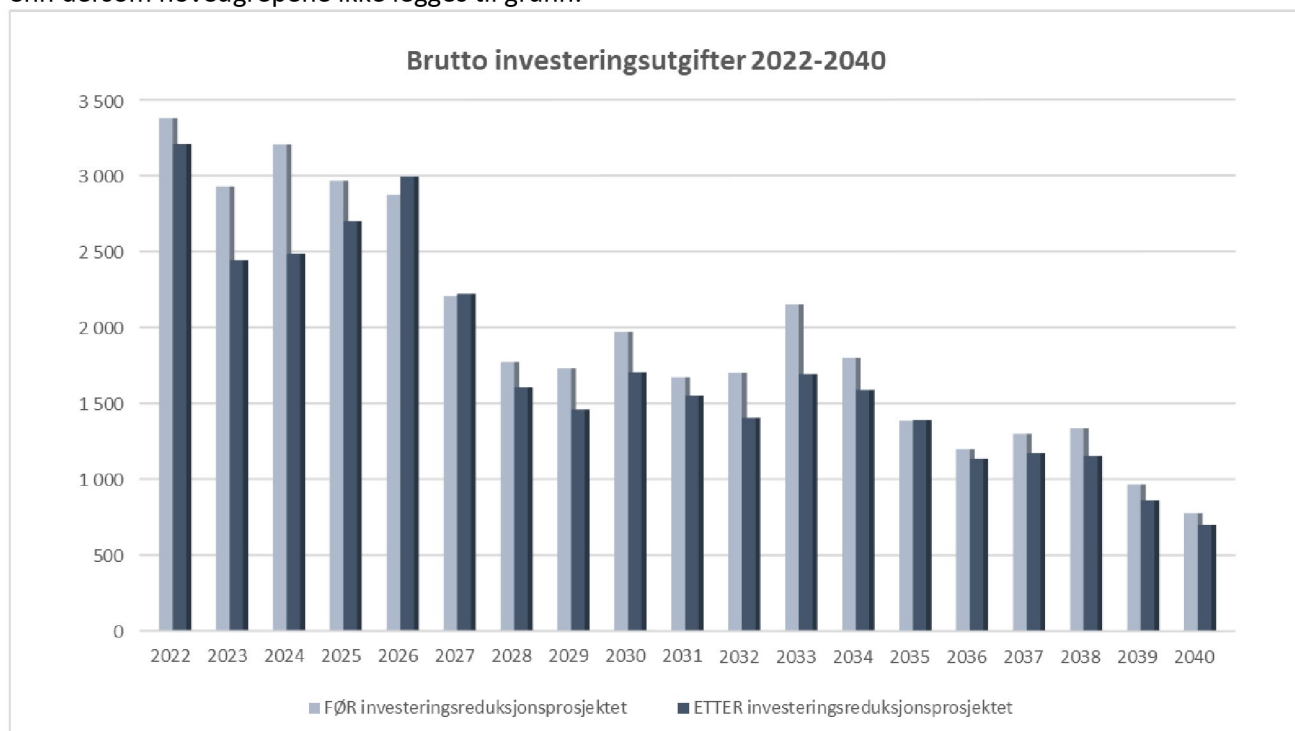
Bærum kommune har historisk finansiert investeringene ved bruk av overskudd i driften (inkludert oppsparte midler fra tidligere år), lån, og tilskudd. Flere av kommunens investeringsprosjekter er av en slik karakter at det er potensial for at større deler av finansieringen dekkes gjennom tilskudd eller salg av tomter og bygg. Det er også eksempler på kommuner som gjennom offentlig-privat samarbeid og ulike eiermodeller gjennomfører investeringsprosjekter som et nullsum-spill eller henter ut overskudd som igjen investeres i andre prosjekter. Dette grepet anslås å ha en effekt på 3-4 mrd. avhengig av type prosjekt og valg av gjennomføringsmodell.

Tabell 1: Brutto investeringsutgifter fordelt på hovedområder før og etter effektene fra hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Område	LDIP 2022-2040 (FØR)	LDIP 2022-2040 (ETTER)	Endring
Formuesbevaring	3 598	3 598	0
Organisasjon, styring og utvikling	4 040	3 246	-794
Barn og unge	6 814	5 745	-1 069
<i>Grunnskole</i>	5 267	4 443	-824
<i>Barnehager</i>	1 547	1 302	-245
Bistand og omsorg	8 423	7 352	-1 071
<i>Pleie og omsorg</i>	7 060	5 989	-1 071
<i>Kommunehelse og sosial</i>	1 364	1 364	0
Miljø, idrett og kultur	14 450	13 540	-910
<i>Kultur og fritid</i>	2 599	2 414	-185
<i>Kirke og andre religiøse formål</i>	510	510	0
<i>Fysiskplanl/kultur/natur/nærm</i>	1 269	1 157	-113
<i>Utbyggingsavtaler</i>	2 796	2 588	-208
<i>Brann og ulykkesvern</i>	506	506	0
<i>Samferdsel</i>	1 977	1 573	-405
<i>Vann, avløp og renovasjon</i>	4 793	4 793	0
BRUTTO DRIFTSUTGIFTER	37 326	33 481	-3 845

5.2. Oppsummering av langsiktig investeringsplan 2021–2040

På bakgrunn av de seks hovedgrepene består den langsiktige Investeringsplanen for perioden 2022–2040 av et samlet brutto investeringsnivå på om lag 33,5 milliarder kroner. Dette er 3,8 mrd. lavere enn dersom hovedgrepene ikke legges til grunn.

Figur 16: Samlede investeringer i investeringsplanen for perioden 2022 til 2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Generelt vil det være vanskelig å forutsi alle behovene langt frem i tid. De siste 10 årene i planen vil derfor være beheftet med stor usikkerhet. Sentrale grunnlag for investeringsplanen er arealdelen i kommuneplanen, behovsanalyser og kartlagt behov for oppgradering av eksisterende bygningsmasse.

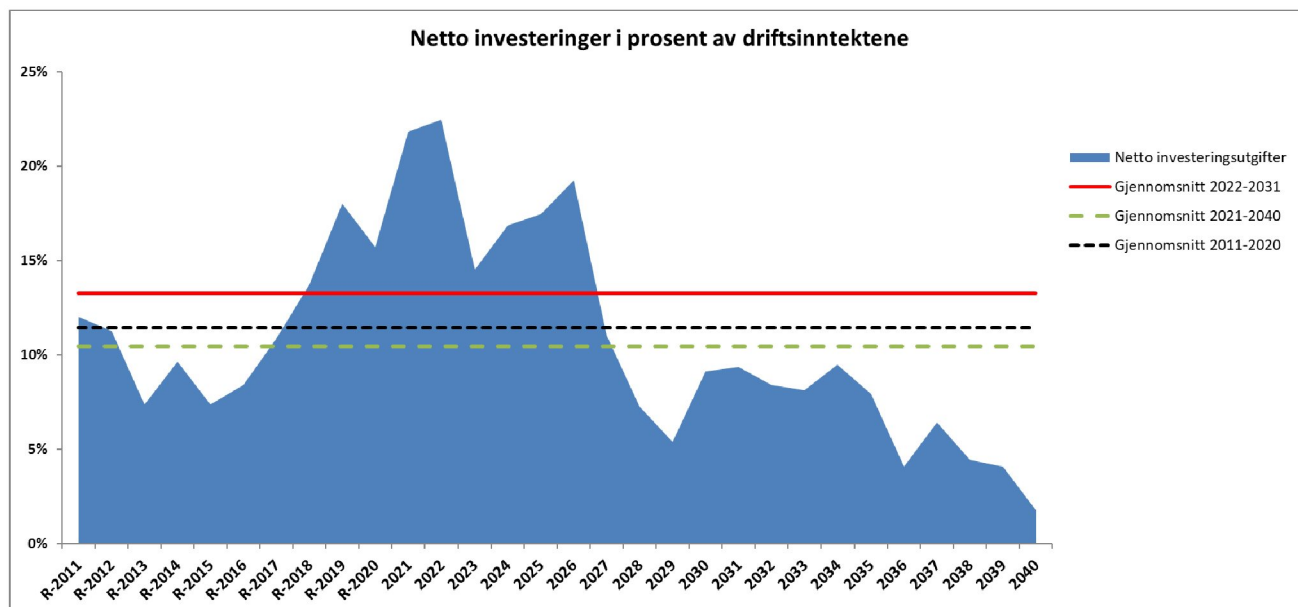
Det er nødvendig å understreke at planen først og fremst er tenkt å vise et bilde av nivået og antyde fremdrift/rekkefølge/prioritering. Det er usikkerhet knyttet til både fremdrift og kostnadsanslag for prosjektene, med større usikkerhet jo lenger ut i perioden man kommer. Det er ikke enkeltprosjekters detaljerte kostnadsestimat eller fremdrift som skal vies oppmerksomhet gjennom LDIP, men totaliteten av investeringsporteføljen.

Høye investeringer de første 10 årene

Et høyt investeringsomfang er svært krevende å gjennomføre, både kapasitetsmessig og økonomisk. Selv om de seks hovedgrepene har bidratt til å redusere investeringsomfanget, vil det være nødvendig å jobbe kontinuerlig med investeringene. Dette fordi et lavest mulig investeringsnivå demper presset på driften av tjenestene. Samtidig må kommunen gjøre nok og riktige investeringer på rett sted, til rett tid og til rett kost for å støtte opp om kommunens målsetninger.

Investeringsgrad er netto investeringer i prosent av driftsinntektene. De ti siste årene har denne variert mellom 7,4 prosent og 18,0 prosent hvor toppen var i 2019. I 2019 var en del større prosjekter gjennomføringsfase, som Carpe diem demenslandsby, Lindelia sykehjem, Levre barneskole og Svømmehallen på Rud.

Investeringsgraden i kommende 20 års periode varierer mellom 1,8 og 22,5 prosent i de enkelte år. Gjennomsnittet de ti første årene i perioden er på hele 13,3 prosent (rød linje), noe som er 2,8 prosentpoeng over snittet for kommende 20-årsperiode. Gjennomsnittet for hele LDIP perioden (grønn stiplet linje) er noe lavere enn snittet de ti siste årene (sort stiplet linje). Det er imidlertid stor usikkerhet knyttet til investeringsbehovet de siste 10 årene av LDIP perioden og erfaringen tilsier at investeringsbehovet i slutten av perioden er noe underestimert.

Figur 17: Illustrerer investeringsaktiviteten i perioden 2011 til 2040 som andel av driftsinntekter i samme periode (investeringsgrad). I figuren er effektene av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet innarbeidet.

Kommunen bygger generelt med et høyt kvalitetsnivå for å sikre en mer effektiv tjeneste- og eiendomsdrift og forvaltning. Det bør likevel gjøres vurderinger av de kvalitetene som legges inn i prosjektene med en kartlegging av hvilke gevinster disse faktisk gir, for å sikre at kommunens investeringer faktisk høster de besparelsene som er forventet.

Bærum kommune er en klimaklok kommune og i kommunens klimastrategi er fremtidsrettede boliger og bygg et av satsingsområdene. De rimeligste og mest klimavennlige kvadratmeterne er de som ikke bygges eller anskaffes.

5.2.1. Klima- og miljøutfordringer – økonomiske innvirkninger på investeringene

Nybygg

Kommunens klimastrategi 2030 og tilhørende handlingsplan vil få økonomisk innvirkning på investeringene, samtidig som det kan ha positive ringvirkninger på driftskostnader. I tabell 2 er det synliggjort hva en antatt merkostnad kan bli utover det som ligger som forutsetning i investeringsplanen.

I LDIP-tallene legges det til grunn at et bygg som er i planleggingsfasen prises i henhold til gjeldende teknisk byggeforskrift. I prosjekter som er i gjennomføringsfasen (vedtatt BP3) vil kostnadene reflektere både prising etter TEK17, og eventuelt ytterligere avtalte miljøtiltak.

BREEAM er ett av miljøsertifiseringsverktøyene som brukes til å avklare et byggs miljøstandard. Miljøklassifiseringen BREEAM er en frivillig sertifisering av næringsbygg. Formålet er å motivere til bærekraftig design og bygging gjennom hele byggeprosjektet, fra tidligfase til overlevert bygg.

Formålet i sertifiseringen er å motivere til bærekraftig design og bygging gjennom hele byggeprosjektet, fra tidlig fase til overlevert bygg.

Kommunens klimastrategi uttrykker at alle boliger og bygg skal være energieffektive, og at energiforbruket skal reduseres med 12 prosent innen 2025 sammenlignet med 2016 (Klimastrategien, delmål 2.1.1).

Klimastandardene er løpende i endring. Dagens minstekrav til nybygg er av Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) TEK17, men det jobbes med en ytterligere forbedring gjennom arbeidet med ny teknisk byggeforskrift (TEK20). Denne skulle ha vært klar i 2020, og har vært definert som "Nær null-energibygging." Definisjonen er ikke endelig, men det antydes at byggene skal benytte omtrent like mye energi som de produserer. I arbeidet med TEK20 vurderes det ett livsløpsbasert miljøkrav som ivaretar hensynet til energibruk og ytre miljø på en mer helhetlig måte. Med denne endringen forventes det strengere krav til materialer (gjenbrukbarhet, opp-sirkulering, gjenvinning osv). Bærum kommune har som mål å redusere de indirekte utslippene fra materialbruk i boliger og bygg (Klimastrategien, delmål 2.1.4).

Kommunalteknisk

Innenfor Miljøtekniske tjenester er det i investeringsplanen innarbeidet tiltak fra gjeldende klimastrategi, samt flere nye tiltak for å redusere effekten av klimaendringene. Utvikling av parker, idrettsanlegg, gang og sykkelveier og annen infrastruktur må ta høyde for klimaendringene. Dagens og fremtidige klimaendringer innebærer utvikling av nye løsninger.

Klimaklok

Gjeldende klimastrategi er godt implementert hos tjenesteområdene. Et sentralt tiltak for å kunne nå kommunens planlagte utslippsreduksjoner vil være økt satsning på utslippsfrie kjøretøy. Kommunen har derfor som mål at vår egen person- og lette varebilbruk er utslippsfrie i 2025, og at kommunens større kjøretøy er utslippsfrie i 2030.

Klimarobust infrastruktur

Det er viktig at Bærumssamfunnet fungerer godt, på tross av kommende klimaendringer og effekter som økt flomfare grunnet styrtregn. Det er innenfor investeringsplanen lagt inn kjente tiltak for å redusere effekten og sette innbyggerne i kommunen i stand til å håndtere klimaendringene. Mange av løsningene finnes ikke i dag, og de krever tverrfaglig og tverrsektoriell samarbeid, planlegging og utvikling av nye løsninger sammen med leverandørene.

Med ny kunnskap som bygges de nærmeste årene, kan man vurdere om tiltakene som allerede er implementert er tilstrekkelige eller om det må gjennomføres andre og flere tiltak. Det må påregnes en fremtidig økning av investeringene knyttet til infrastruktur, som ikke er innarbeidet i investeringsplanen.

Natur og miljø

Klimaendringer og effekter som oppstår i møte mellom natur, samfunnsutvikling, og klimaendringer skaper nye utfordringer i naturforvaltningen. Et eksempel er den fremmede arten kjempespringfrø, som har begynt å etablere seg i kantsoner langs vassdragene på østlandsområdet. Fysisk nedbygging av våre vassdrag påvirker også vassdraget som natur ressurs og kilde til rekreasjon. Tiltak for å

håndtere disse og andre kjente problemstillinger knyttet til natur og miljø er implementert i investeringsplanen.

Ressursutnyttelse

Det planlagte besøksenter på Isi skal brukes for å bygge kunnskap og engasjement knyttet til blant annet ressursutnyttelse, og vil være viktig i samhandlingen med barnehage og skole. Besøksenteret skal etableres som del av nytt garasjeanlegg og verksted på Isi. Reduksjon av restavfall per innbygger, redusert matsvinn og utsortering av matavfall vil, når renovasjonsløsningen er fullt implementert, gi en gevinst for kommunen.

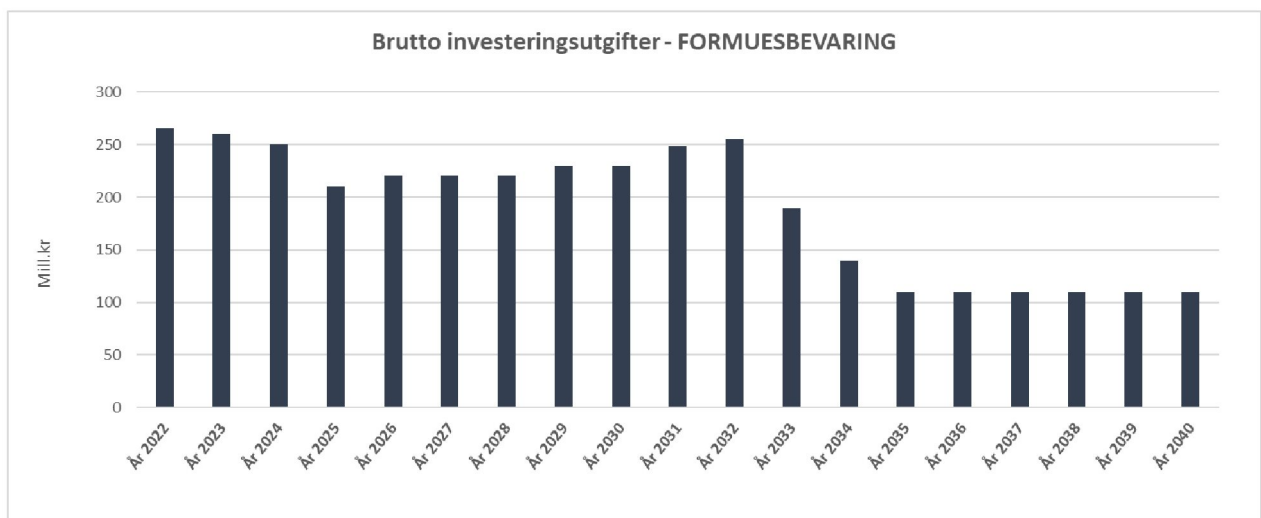

5.3. Beskrivelse av investeringer innenfor de største tjenesteområdene

5.3.1. Formuesbevaring av bygningsmassen – på tvers av sektorer

I kommende LDIP-perioden 2021-2040 er det foreslått investeringsmidler til eksisterende bygningsmasse tilsvarende 3,6 mrd. for å hente inn etterslep og opprettholde tilstandsgrad på bygningsmassen i tråd med målsettingen. Dette fordeler seg på:

- 2,5 mrd. (årlig fra 60 mill. til 215 mill.) for å hente inn vedlikeholdsetterslep og generell formuesbevaring. Dette inkluderer også utvikling av bygningsmassen som følge av nye lovkrav og behov for rehabilitering innenfor byggets beregnede levetid.
- 395 mill. (20 mill. per år) til energi- og miljøtiltak i eksisterende bygninger
- 285 mill. verdibevarende tiltak kommunale boliger
- 275 mill. (10 til 15 mill. per år) til utvikling og restaurering av kulturhistoriske bygg
- 110 mill. enkeltstående prosjekter
- 55 mill. til LØFT-prosjektet

Figur 18: Brutto investeringsutgifter til formuesbevaring for perioden 2022–2040.

Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammene til formuesbevaring, og følgelig vises ingen endringer.

Bærum Kommune besitter eiendommer til en samlet forsikringsverdi på om lag 24 mrd. Lave bevilgninger til vedlikehold over mange år har ført til et betydelig forfall i kommunens eiendomsmasse. Opptrappingsplanen for investeringer er i henhold til eiendomsstrategien. Det er fremdeles et stort vedlikeholdsetterslep som følges opp i kommende LDIP-periode.

Forutsetningene i tidligere LDIP var en gradvis opptrapping av verdibevarende tiltak for å ta igjen etterslepet i perioden 2024 til 2029, for deretter å trappe ned bevilgningen fra 2030. Opprinnelige vurderinger ble gjort på bakgrunn av kartlegging gjennomført av Multiconsult i forbindelse med utarbeidelse av Eiendomsstrategi 2015–2025. Denne viste et årlig behov på 300–350 millioner kroner over en tiårsperiode for å hente inn vedlikeholdsetterslepet. Slik situasjonen er i dag er det lite realistisk at vedlikeholdsetterslepet er innhentet i løpet av en tiårsperiode, slik det tidligere er forutsatt. Dette skyldes både mangel på erstatningsplasser for barnehager, skoler, sykehjem og kulturbygg mens arbeidene pågår, samt at det årlige prosjektvolumet vil kreve ytterligere oppbemanning med innleide og kostbare prosjektressurser i et presset prosjekt- og entreprenørmarked. Kommunedirektøren har i påvente av en ny kartlegging foreslått å fordele midlene mer utover i perioden og redusere investeringene til formuesbevaring i den perioden hvor investeringsomfanget er mest krevende.

5.3.2. Digitalisering, IT og teknologi – på tvers av sektorer

Investeringer i digitalisering og teknologi er en viktig driver for å effektivisere tjenesteproduksjonen og bidra til målet om "en digital sektor". Digitalisering handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre både tjenesteproduksjon og arbeidsprosesser. Begrepet digitalisering er ofte en innsatsfaktor i omstilling og organisasjonsutvikling. Digitalisering handler ikke primært om anskaffelse av teknologi, men innebærer i enda større grad endring av arbeidsprosesser, organisering og å nyttiggjøre seg eksisterende løsninger på en ny måte.

I et lengre perspektiv er det utfordrende å vurdere kjøp av tjenester versus investeringer i egne løsninger. Trolig vil skybaserte løsninger levert av tredjepart spille en viktig rolle. Samtidig vil det vokse frem nye forretningsmodeller i offentlig sektor for å ta i bruk fellesutviklede komponenter.

Dette medfører også en endring i framtidig finansiering, da det er rimelig å anta at det som tidligere var investeringskostnader knyttet til kjøp eller utvikling av nye løsninger, i større grad blir en driftsutgift knyttet til lisensavtaler og lignende. De budsjettmessige effektene må utforskes nærmere, da det vil gi implikasjoner på fordelingen av investerings- og driftskostnader. Kommunedirektøren vil jobbe videre med dette som del av det ordinære budsjett- og økonomiplanarbeidet.

Det er satt av 2,1 mrd. til investeringer i digitaliseringsløsninger samlet i perioden 2021–2040. I tillegg kommer digitalisering og teknologi i alle byggeprosjekter som er innarbeidet i totalrammen for det enkelte byggeprosjektet og fellesløsninger som kommunen betaler for via driften.

Bærum kommune har definert et langsiktig mål bilde knyttet til *Digitalt førstevalg* som ligger til grunn for Digitaliseringsstrategien. Det er også utarbeidet et rammeverk og et felles porteføljestyre for å sikre en koordinert og samordnet bruk av midler på dette området. Videre er det forventet at opprettelsen av det nye kommunalsjefområdet Utvikling og digitalisering skal bidra til betydelig gjennomføringskraft på kommunens utviklingsarbeid. På sikt kan det derfor bli behov for å øke investeringsbehovet innenfor dette området for å nå kommunens mål om omstilling og tjenesteutvikling. En slik økning vil være forankret i dokumenterte merbehov for å nå kommunens overordnede målsetninger.

«Handlingsplan for digitalisering» konkretiserer digitaliseringsstrategiens hovedmål og imøtekommer sektorenes digitaliseringsbehov i handlingsprogramperioden. Denne planen revideres årlig for å ivareta løpende behov og tilpasse seg de endringer som skjer. Målsetningen er at tjenesteproduksjonen i større grad kan preges av felles arbeidsmåter og gjenbruk av løsninger internt i kommunen. Samtidig må man legge til rette for økt samhandling og bruk av fellesløsninger på tvers av offentlig sektor slik at innbyggere og næringsliv i økende grad opplever en samordnet offentlig virksomhet.

Gjennom digitalisering skal det legges til rette for økt verdiskapning og innovasjon i hele kommunen. Digitalisering handler ikke primært om anskaffelse av teknologi, men innebærer også endrede arbeidsprosesser, organisering og det å nyttiggjøre seg eksisterende løsninger på en ny måte. Utviklingen innenfor digitalisering går raskt med tanke på nasjonale løsninger og felleskomponenter, kommunale samarbeidsinitiativ og nye løsninger fra leverandører som kan gi gode digitale tjenester og styrke kommunens gjennomføringskraft. For å kunne tilpasse seg raskt er det utarbeidet et rammeverk og et felles digitaliseringsråd for å sikre en koordinert og samordnet bruk av midlene på dette området. For kommende periode vil følgende områder bli prioritert:

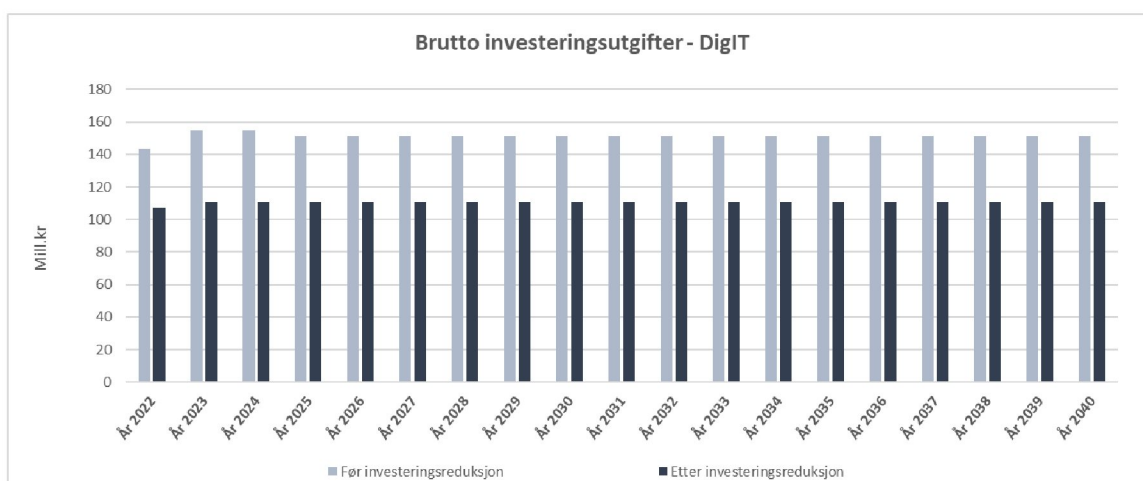
- selvhjulpne løsninger mot innbygger
- bruk av samhandlingsløsninger og prosessforbedringer for ansatte
- sikre felles rammeverk for digitale løsninger og bruk av data

For perioden fra 2026 og utover antas det at digitalisering fortsatt vil være et satsningsområde og et område i vekst for å ta igjen etterslepet på digitale løsninger i kommunal sektor. Det ligger en forventning om nye nasjonale føringer, løsninger og felleskomponenter, nye kommunale samarbeidsinitiativ og nye løsninger fra leverandører som kan gi gode digitale tjenester og styrke kommunens gjennomføringskraft. Det er imidlertid usikkert hvilke satsinger som skal legges til grunn, derfor er nivået fra 2023 videreført i resten av perioden.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

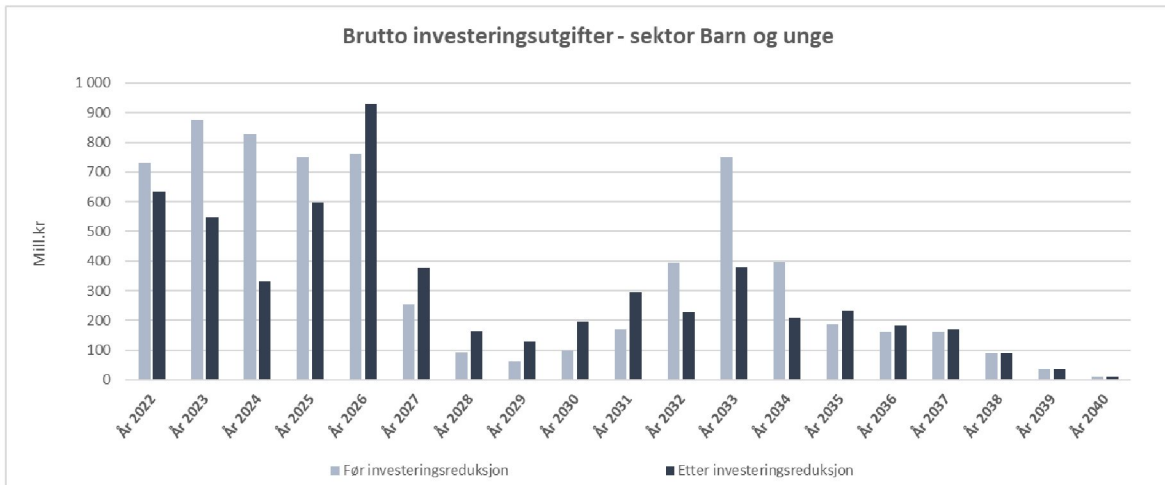
Sammenlignet med forrige LDIP er den sentrale digitaliseringspotten i investeringsplanen redusert som følge av:

- pågående restrukturering av portefølje og handlingsplaner, hvor fremtidig investeringsnivå vil kunne justeres i tråd med dokumenterte merbehov for å nå kommunens overordnede målsetninger.
- økt bruk av nasjonale fellesløsninger og fremveksten av et felles økosystem mellom kommune og offentlig virksomhet. Dette reduserer kommunens investeringer samtidig som man i større grad må betale for bruk av fellesløsninger (belastes driften).
- at utgiftene til digitalisering og teknologi i alle byggeprosjekter nå er innarbeidet i totalrammen for det enkelte byggeprosjekt.

Figur 19: Brutto investeringsutgifter til digitaliseringsløsninger for perioden 2022–2040 før og etter effektene fra hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

5.3.3. Sektor – Barn og unge

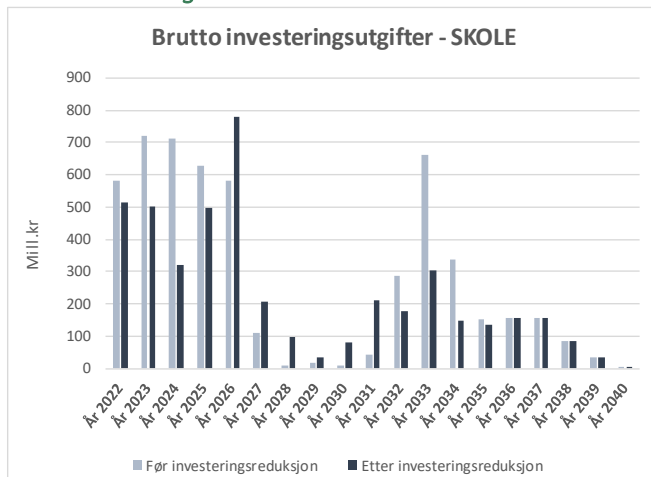

Figur 20: Brutto investeringsutgifter til sektor Barn og Unge for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av gjennomføring av hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Det er flere elementer som i sum er med på å forklare det reduserte investeringsnivået. Det er gjort tekniske endringer hvor investeringsmidler til digitalisering er blitt flyttet til drift og at utgifter til tomtekjøp er flyttet fra programområdene til en sentral pott. Videre viser befolkningsprognosen lavere elevtallsvekst og vekst i barnehagebarn enn anslått i forrige LDIP. I tillegg legges det opp til mer arealeffektive barnehager i denne investeringsplanen sammenlignet med den som var grunnlaget for LDIP 2019–2038. Det er også foretatt forskyvninger grunnet utfordringer i forhold til gjennomføring, økonomi og for å samkjøre utbygging med andre utbygginger på samme område. Nedgangen kan også forklares med at en del større prosjekter som Levre barneskole, Bekkestua barneskole og Jarenga barnehage hadde hovedtyngden av utgiftene i årene 2019 og 2020. Disse årene ligger utenfor LDIP perioden i denne rulleringen, men inne i forrige LDIP. Det er ikke planlagt nye investeringer for Hosletoppen ungdomsskole i den nærmeste 5 års periode, utover ordinære tiltak som beskrevet i vedlikeholdsplanen.

Gjennom investeringsreduksjonsprosjektet og det pågående arbeidet med ny behovsanalyse for skole, har kommunedirektøren også tatt grep for å bygge mindre ledig kapasitet, og muliggjøre gjenbruk og sambruk av eksisterende og nye formålsbygg til skole og barnehage.

Skoleinvesteringer

Figur 21: Brutto investeringsutgifter til skoler for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Bærum opplever fortsatt befolkningsvekst, men veksten er noe lavere enn forrige prognose. Høringsversjon av den nye skolebehovsanalysen (høringsperioden våren 2020) viste at det i 2030 estimeres å være 850 flere barn i grunnskole enn det var i 2020. Ser vi frem til 2040 vil det være cirka 2 700 flere barn enn i dag.

Skolebehovsanalysen tar ikke for seg skoler hvor det kun er rehabiliteringsbehov– disse prosjektene ivaretas av planen for formuesbevaring/vedlikehold.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Eiksmarka barneskole

Lavere elevtallsvekst gjør at utvidelse til full fire-parallell skole kan tas ut av investeringsplanen.

Ballerud barneskole

I forbindelse med utviklingen av Ballerud planlegges det en ny barneskole med tilhørende flerbrukshallkapasitet. I henhold til formannskapssak [189/21](#), 22.6.2021 skal barneskolen planlegges med 3-paralleller, med muligheter for fremtidig utvidelse til 4-paralleller ved behov. Skolen vil ha noe overkapasitet av arealer i de første driftsårene. Det planlegges for at skolearealene benyttes til å løse kapasitetsbehovet for barnehageplasser frem mot 2030. Arealfordeling mellom LNF (landbruks-, natur- og friluftsområde) og bebygget areal på Ballerud, samt utvidelse av tomteareal til offentlig formål, ble fastsatt i formannskapssak [115/20](#), 27.05.2020. Detaljert områderegulering for Ballerud er under behandling og planlegges fastsatt tidlig i 2022. Planlagt ferdigstilling er skolestart 2025.

Ungdomsskole østre Bærum

Elevutviklingen på barnetrinnet innebærer at det vil være behov for å vurdere ungdomsskolekapasiteten i østre Bærum. Utvidelsene av ungdomsskolene Bekkestua og Ramstad, i tillegg til nye Tårnet ungdomsskole på Fornebu bidrar til ny kapasitet. I tillegg må muligheten for bedre utnyttelse av eksisterende kapasitet vurderes opp mot en eventuell ny ungdomsskole i sør-østre Bærum. Lavere elevtallsvekst og nærmere vurdering av hvor langt øvrig kapasitet (eksisterende og ny) vil holde, gjør at ny ungdomsskole i østre Bærum kan skyves til etter planperioden.

Holtekilen barneskole

Holtekilen barneskole planlegges for ferdigstilling i 2034. Det forutsettes at Tårnet ungdomsskole brukes som en kombinert skole i en periode.

Tårnet ungdomsskole

Fremdriften på Tårnet ungdomsskole er svært presset, og det har derfor vært heftet usikkerhet om skolebygget kan ferdigstilles til 2025. Kommunedirektøren har vurdert ulike løsninger for å ivareta opprinnelig fremdrift, men ser at reguleringsmessige forhold og prosjektets kompleksitet gjør at realistisk tidspunkt for ferdigstilling er til skolestart 2027. Følgelig er ny tidslinje for ferdigstilling av Tårnet ungdomsskole forskjøvet ferdigstilling fra 2025 til skolestart 2027. Selv om forsinkelsen samsvarer med hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet om mindre ledig kapasitet og økt

gjenbruk og sambruk, så skyldes forsinkelsen prosjektets kompleksitet. Konsekvenser og avbøtende tiltak som må iverksettes som følge av forsinkelsen utredes.

Sandvika barneskole

Skolen er tidligere foreslått forskjøvet til 2026 grunnet noe senere elevtallsvekst enn tidligere forutsatt. For å bedre utnytte kapasiteten ved omkringliggende skoler ble inntaksområdene for Jong, Evje og Levre ([KST 23.06.2021, 076/21](#)) endret. Dette grepet har gitt grunnlag for å skyve ferdigstillelse av Sandvika skolen til 2028. Dersom den svake elevtallsveksten fortsetter, kombinert med bedre kapasitetsutnyttelse på tiliggende skoler, må det vurderes om Sandvika skole kan skyves ytterligere 2-4 år ut i tid. Skolen skal bygges som en barneskole, men kan i tillegg brukes for å avlaste ungdomstrinnet i en oppstartsfase.

Kommunedirektøren legger til grunn at Sandvika barneskole bør stå ferdig innen 2032, og at en fremskyving av prosjektet kan bli aktuelt dersom elevtallsveksten endrer seg vesentlig de neste årene. Tidligere ferdigstillelse vil være mulig ettersom det settes at midler til kjøp av skoletomt i budsjett- og økonomiplan 2022-2025.

Bjørnegård ungdomsskole

Planlagt utvidelse av Bjørnegård skole er tidligere forskjøvet fra 2028 til 2038. Sandvika barneskole vil ha ledig kapasitet i en lengre tidsperiode, og kan brukes som en kombinert skole (med både barnetrinn og ungdomstrinn), se punktet over. Dersom det er behov for utvidet ungdomsskolekapasitet på Bjørnegård før Sandvika skole står ferdig, vil kommunedirektøren vurdere om Vøyenenga, Hauger eller Gjettum kan brukes som avlastningsskole, eller om det er mer hensiktsmessig å fremskynde Bjørnegård.

Emma Hjorth barneskole

Tidspunkt for ferdigstillelse er justert i samsvar med siste framdriftsplan. Prosjektet planlegges ferdigstilt desember 2023 og innflytting og oppstart januar 2024. Kapasiteten på Emma Hjorth barneskole utvides fra 2 til 3 paralleller. Skolen øker dermed fra 390 elever og 50 ansatte til 600 elever og 80 ansatte.

(NY) Bryn barneskole

Eksisterende skoleanlegg på Bryn og Hammerbakken erstattes med nytt anlegg på Bryn, som anslås realisert til skolestart 2027. Hammerbakken fristilles til andre formål – primært nytt barnehagelokale til Kolsås barnehage samlokalisert med Glitre avd. Løkenlia.

Gjettum/Hauger ungdomsskole

Ungdomsskolene Hauger og Gjettum har et vesentlig vedlikeholdsetterslep. Det vurderes ulike tomtealternativer og løsninger for ungdomsskolekapasiteten, blant annet én samlet skole i vestre/midtre Bærum eller videreføring av to separate skoler. De alternative løsningsforslagene ble sendt på høring til berørte skoler og interessenter før sommeren 2021. Valg av løsning veies opp mot viktige premisser som skolefaglige vurderinger, lokalisering i inntaksområdet, kostnader tomtekapasitet og -tilgjengelighet. Ny løsning for ungdomsskolekapasiteten er foreløpig planlagt ferdigstilt tidligst 2026.

I denne LDIP, som i forrige, er det forutsatt en samlet løsning. Dimensjonering av skolen er redusert fra 10 til 8 parallell.

Mølladammen ungdomsskole

Elevtallsutviklingen tilsier nå at skolen kan ta imot alle elevene fra avgivende barneskoler uten utvidelse.

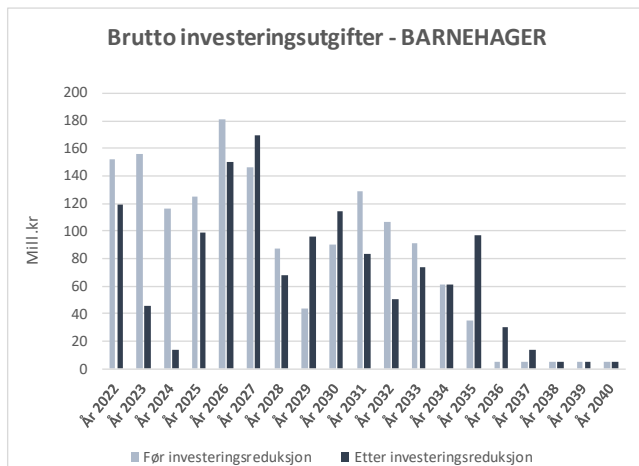
Fossum barneskole

Som følge av utsatt oppstart av planarbeid for Fossum foreslås investeringsmidler til Fossum barneskole skjøvet ut av investeringsplanen. Midlene vil legges inn på et senere tidspunkt.

Tabell 2: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Skole	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Sandvika	Bjørnegård ungdomsskole	Utvidelse til 9 parallell	F0	2038	2038
Østre Bærum	Ny ungdomsskole, Østre Bærum	9 parallell	F0	2034	Etter 2040
Fossum	Fossum, barneskole	3 parallell	F0	2034	Etter 2040
Fornebu	Holtekilen barneskole	5 parallell	F0	2034	2034
Sandvika	Sandvika barneskole	4 parallell	F0	2026	2028-2032
Fornebu	Flytårnet ungdomsskole	10 parallell	F0	2026	2027
Bekkestua	Ballerud barneskole	3 parallell	F0	2025	2025
Vestre Bærum	Bryn barneskole	3 parallell	F0	2025-2030	2025-2030
Vestre Bærum	Gjettum/Hauger ungdomsskole	9 parallell	F1	2026	2026
Vestre Bærum	Emma Hjorth barneskole	Utvidelse til 3 parallell	F2	2021	2023
Vestre Bærum	Einæsen ungdomsskole	6 parallell	F3	2023	2023
Bekkestua	Bekkestua ungdomsskole	10 parallell	F3	2021	2021
Fornebu	Oksenøya barneskole	5 parallell	F3	2022	2022

Barnehageinvesteringer

Figur 22: Brutto investeringsutgifter til barnehager for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Befolkningsveksten tilsier behov for rundt 1500 nye barnehageplasser frem mot 2040. Dette gjelder både offentlig og privat etablerte plasser. Strategiske grep for å etablere barnehageplassene i tide innebærer også omstrukturering av mindre barnehager med lite effektiv drift og stort vedlikeholdsbehov til større enheter. Dette gir økt arealeffektivisering, bidrar til mer effektiv drift og frigjør mindre tomter til andre formål. Gjennomgang av kommunens tomtereserver, og erverv av tomter til fremtidige barnehager er også et viktig strategisk grep.

Barnehageinvesteringene i investeringsplanen er i hovedsak basert på vedtatt Barnehagebehovsanalyse 2019–2038 og funnene i investeringsreduksjonsprosjektet ([FSK, 29.09.2021, 226/21](#)).

Økt kapasitet er søkt lokalisert til de opptaksområder hvor det er underdekning, med sikte på at det i løpet av planperioden skal bli større samsvar mellom tilbud og etterspørsel i det enkelte område. Omfanget av barnehageutbyggingen og realiseringstidspunkter for det enkelte prosjekt må vurderes og justeres underveis. Flere barnehageprosjekter avhenger av tomteanskaffelser. Ved behandling av område- og reguleringsplaner for boliger eller andre formål, hvor det er arealer som er egnet til barnehager, må kommunen sikre arealer til dette formålet. Østre Bærum er et spesielt utfordrende område.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Følgende barnehager er endret i forhold til tidligere LDIP:

- Ballerud barnehage skal i henhold til Formannskapet, [16.06, sak 159/21](#) midlertidig samlokaliseres med Ballerud skole fra 2025 til 2030. Det vil påløpe kostnader til grunnarbeid og teknisk anlegg under bakken for barnehagen for å sikre samtidighet med grunnarbeid på skole, mens øvrige kostnader påløper med tanke på ferdigstillelse i 2030.
- Etablering av nytt barnehageanlegg i Nadderudskogen barnehage forskyves til 2036.
- Sandvika barnehage (Valler) forskyves til 2027 i påvente av økt kunnskap om flyttemønsteret i Sandvika-området. Dette gir også tid til å avklare private barnehageinitiativ i områdene Sandvika og Tanum.
- Kolsås barnehage fremskyndes til 2032 og vurderes inn i lokalene til Hammerbakken skole. Videre vurderes det om Glitre barnehage avd. Løkenlia bør inngå i Kolsås barnehage,
- Berger barnehage skyves til 2026 for å sikre samtidighet med Berger sykehjem.
- Omstrukturering Bærum Verk, flyttes fra 2024 til 2030 grunnet nedgang i befolkningsprognosen.
- Omstrukturering Eiksmarka/Østerås flyttes frem fra 2025 til 2023 grunnet økt behov.
- Omstrukturering Rykkinn er flyttet fra 2026 til 2028 da utbygging av sykehjem og barnehage på samme tomt må samkjøres.
- Som følge av utsatt oppstart av planarbeid for Fossum foreslås investeringsmidler til Fossum barnehage skjøvet ut av investeringsplanen. Midlene vil legges inn på et senere tidspunkt.

Nye omstrukturingsprosjekter i forhold til tidligere LDIP:

- Omstrukturering av Gommerud barnehage i 2027 for å imøtekomme kapasitets- og rehabiliteringsbehov samt mer effektiv drift. Som del av omstruktureringen sees samlet kapasitet i Gommerud og Belset barnehager i sammenheng.
- Omstrukturering Berger barnehage i 2026 for å imøtekomme kapasitets- og rehabiliteringsbehov samt mer effektiv drift. Barnehagen er fremskyndet to år i forhold til Barnehagebehovsanalysen 2019–2038, da utbyggingen skal samkjøres med sykehjemsutbygging
- Omstrukturering Nadderudskogen barnehage i 2028 for å imøtekomme kapasitets- og rehabiliteringsbehov samt mer effektiv drift. Barnehagen er forskjøvet ut to år i tid forhold til Barnehagebehovsanalysen 2019–2038.
- Omstrukturering Kolsås barnehage i 2032 for å imøtekomme kapasitets- og rehabiliteringsbehov samt mer effektiv drift. Barnehagen er forskjøvet fire år i forhold til Barnehagebehovsanalysen 2019–2038.

Avlastningsbarnehager i Bærum

- Gjettumkolen avlastningsbarnehage realiseres 2021/2022 for å dekke kapasitetsbehovet i de barnehagene som har behov for større rehabilitering-/ombyggingstiltak i vestre Bærum.
- Avlastningsbarnehage Bærum øst søkes løst gjennom allerede eksisterende barnehagebygg som fraflyttes når omstruktureringstiltak (nevnt over) er gjennomført. Et eventuelt behov for å bygge en ny permanent avlastningsbarnehage er ikke hensyntatt i investeringsoversikten.

Tabell 3: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

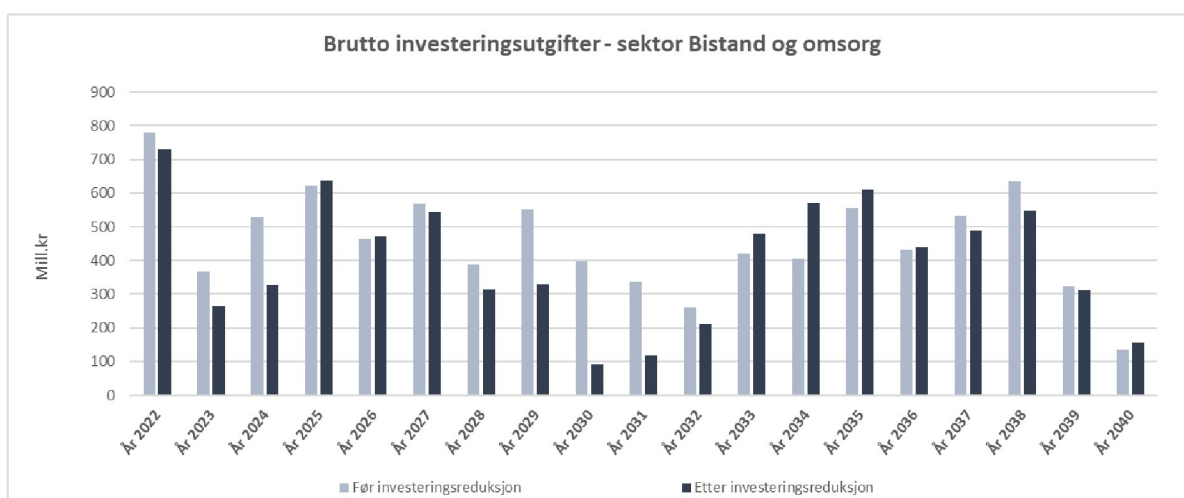
Geografisk område	Barnehage	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Sandvika	Sandvika barnehage	200 barn	F0	etter 2040	etter 2040
Fornebu	Holtekilen barnehage	300 barn	F0	2034	2034
Vestre Bærum	Kolsås barnehage	120 barn	F0	2033	2032
Fossum	Fossum barnehage	200 barn	F0	2032	Etter 2040
Vestre Bærum	Omstrukturering BHG område Bærums verk	160 barn	F0	2030	2030
Vestre Bærum	Omstrukturering BHG område Rykkinn	150 barn	F0	2028	2028
Vestre Bærum	Berger barnehage	150 barn	F0	2028	2026
Bekkestua	Nadderudskogen barnehage/Bekkestua Sør	150 barn	F0	2028	2028
Vestre Bærum	Gommerud barnehage	150 barn	F0	2027	Etter 2040
Bekkestua	Ballerud barnehage	100 barn	F0	2025	2030
Sandvika	Omstrukturering BHG område Sandvika 200pl	200 barn	F1	2023	2027
Østre Bærum	Omstrukturering BHG område Østerås/Eiksmarka	200 barn	F1	2025	2023
Vestre Bærum	Avlastningsbarnehage vestre Bærum	120 barn	F2	2021	2022
Fornebu	Oksenøya barnehage	300 barn	F3	2022	2022

5.3.4. Sektor – Bistand og omsorg

Våren 2017 ble behovsanalyse for bo- og behandlingssentre, omsorgsboliger og velferdsboliger 2018–2037 vedtatt, den er i etterkant blitt noe oppdatert. Det er igangsatt et nytt arbeid for å danne grunnlaget for kommunens framtidige tjenesteprofil i pleie- og omsorgstjenestene. Dette arbeidet sees i sammenheng med Handlingsprogrammet 2021-2024 hvor det ble besluttet å dreie tjenestene i retning av at en større andel av innbyggerne mottar tjenestene hjemme. Dreiningen medfører en gradvis reduksjon av dekningsgrad fra 23,5 prosent til 19,5 prosent i 2024.

Utover de investeringene som vil måtte skje i nær fremtid, fraråder Kommunedirektøren å gjøre større investeringsbeslutninger før den nye tjenesteprofilen er avklart. Dette fordi det er tjenesteprofilen som utgjør «kranen», det vil si avgjør hvilket nivå og volum de ulike tjenestene må dimensjoneres for. Videre viser Folkehelse rapporten ([FHI, 2018](#)) en økning i antallet friske leveår, noe som inntil videre støtter opp om et konservativt anslag i påvente av ny tjenesteprofil. Dette er også grunnen til at investeringsreduksjonsprosjektet i sine vurderinger har sett på effekten av å øke innslagspunktet for beregning av dekningsgrad fra +80 år til +82 år.

Gjeldende regelverk i Husbanken er viktig for Bærum kommunes muligheter for prioriteringer innenfor helse- og omsorgstjenestene. I henhold til gjeldende regelverk gis det investeringstilskudd til både rehabilitering og investeringstilskudd til netto tilvekst av plasser. Dette er positivt for Bærum kommune som i tillegg til behovet for nye plasser, også har flere bo- og behandlingssentre og omsorgsboliger med store behov for rehabilitering.

Figur 23: Brutto investeringsutgifter til investeringer innenfor sektor Bistand og omsorg for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

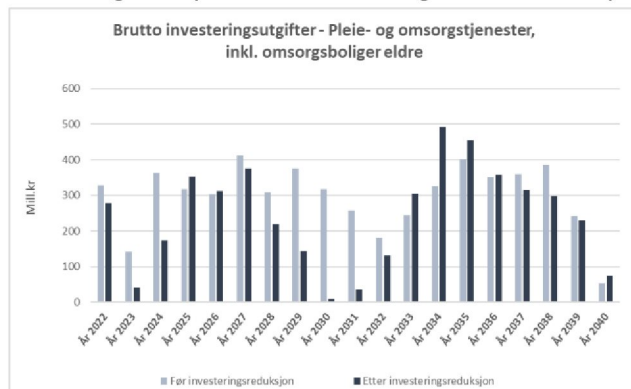
Pleie og omsorgstjenester inkl. omsorgsboliger

Bærum kommune har behov for å øke antallet plasser med heldøgns helse- og omsorgstjenester for eldre i kommende 20 års periode. For å løse utfordringene som kommunen står overfor, vil det være behov for å yte omsorgstjenester på en annen måte enn i dag. Redusert selvhjelpsevne og redusert fysisk og kognitiv funksjon medfører høye kostnader for den enkelte, for den nære familien og for samfunnet. Særlig innenfor eldreomsorg er det rimelig å forvente at fremtidens tjenester må ha et større fokus på forebygging og bevaring av den fysiske funksjonsevnen, ivareta den psykiske helsen og legge til rette for meningsfulle samvær og aktiviteter som styrker evnen til å mestre egen livssituasjon.

I tillegg til overnevnte dokumenter har Pleie og omsorg startet omstillingsarbeidet *Pleie og omsorg 2024*. Dette omstillingsarbeidet er en fremtidsrettet og strategisk omstilling for å finne gode løsninger for en langsiktig omstilling av Pleie og omsorg. Dette for at kommunen også i fremtiden skal kunne gi innbyggerne riktige tjenester når det er behov for det.

Eldre

Utfordringen knyttet til sterk økning i antall eldre i perioden preger investeringene. Ved å ta høyde

Figur 24: Brutto investeringsutgifter til pleie og omsorgstjenester inklusive omsorgsboliger for eldre for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

for at økningen i antall friske år ved dimensjonering av fremtidens heldøgns omsorg reduseres behovet for antall plasser fra cirka 1200 til cirka 1000 plasser i 2040. En målrettet satsing på forebygging og hjemmetjenester som sikrer at 82,5 prosent av alle innbyggere +82 år er i stand til å bo i eget hjem, reduserer behovet for antall plasser til 900 i 2040.

Der ikke annet allerede er definert, bør det for hvert enkelt prosjekt defineres hvilken boligtypefordeling som skal ligge til grunn for prosjektene. Plasser til heldøgns omsorg kan ivaretas gjennom både omsorgsboliger og

sykehjem, samt en kombinasjon av disse. I tillegg kan driften være både kommunal og privat. I vurderingen av boligtype bør man også være oppmerksom på ulikhet både i investeringskostnader, finansieringsmuligheter og driftskostnader.

I den grad det er mulig bør kommunen etterstrebe etablering av plasser som kvalifiserer for investeringstilskudd fra Husbanken, eller utløser andre alternative finansieringskilder. Kommunen vil møte det økte behovet for flere plasser med heldøgns helse- og omsorgstjenester for eldre i bo- og behandlingssentre og omsorgsboliger ved utvidelser, omlegging av mindre enheter og etablering av flere nye bo- og behandlingssentre og omsorgsboliger hvor det vil legges spesielt til rette for beboere med demenssykdom.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

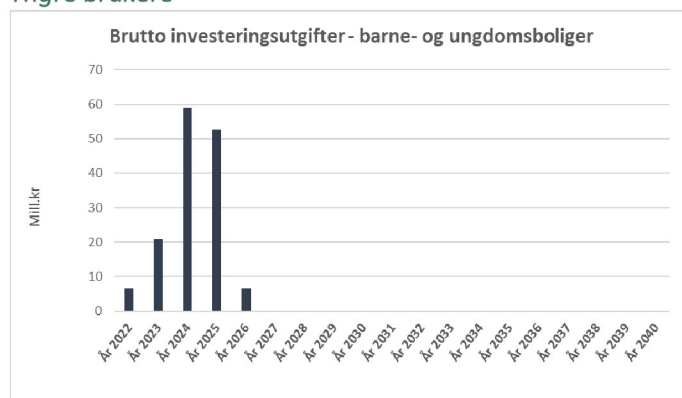
Fordelingen av heldøgns plasser med helse- og omsorgstjenester i bo- og behandlingssentre og omsorgsboliger er oppdatert. Det er lagt til grunn at cirka 60 prosent vil være plasser i bo- og behandlingssentre (ikke-rentable investeringer) og cirka 40 prosent vil være omsorgsboliger (rentable investeringer).

- Berger sykehjem forskyves fra 2025 til 2026 for å muliggjøre sambruk med Berger barnehage.
- Dønskiveien 28-38 revurderes i lys av totalbehov for plasser til heldøgns omsorg.
- Belset omsorgsplasser planlegges samlokalisert med Belset barnehage. Foreslår å skyve ferdigstillelsesår fra 2027 til 2028.
- Fire sykehjem uten geografisk plassering foreslås skjøvet i påvente av at PLO utarbeider ny tjenesteprofil og oppdaterer behovsanalysene i henhold til framtidig tjenesteprofil og dekningsgrad.

Tabell 4: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Bo- og behandlingssentre og omsorgsboliger eldre	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjeneste - BBS	100 plasser	F0	2039	2039
Plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjeneste - BBS	150 plasser	F0	2038	Etter 2040
Plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjenester - Omsorgsboliger	150 plasser	F0	2036	2039
Fornebu - plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjeneste - BBS	150 plasser	F0	2034	2034
Plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjenester - Omsorgsboliger	150 plasser	F0	2031	2037
Plasser med heldøgns pleie- og omsorgstjeneste - BBS	150 plasser	F0	2029	2035
Belset omsorgsplasser	150 plasser	F0	2027	2028
Berger sykehjem	150 plasser	F0	2025	2026
Dønskiveien 28-38 omsorgsboliger for eldre	100 plasser	F1	2024	2028
Fornebu - Oksenøya BBS	150 plasser	F3	2022	2022

Yngre brukere

Figur 25: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene.

Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammene for yngre brukere, og følgelig vises ingen endringer.

Mulighetene for å øke antall plasser ved de andre avlastnings- og barneboligene vil vurderes og innarbeides samtidig som nødvendig vedlikehold og ombygging blir utført.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Psykisk helse barn og unge, har ansvar for flere barn og unge med psykiske lidelser hvor pårørende har vedtak om 100 prosent avlastning i institusjon. Kommunen har i dag ikke egnede botilbud for målgruppen og kjøper plasser av kommunens rammeavtaleleverandører som tilbyr denne type tjenester. Kostnadene ved disse kjøpene er svært høye, selv om kommunen får refusjon gjennom Tilskuddsordning for særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene. Det er satt i gang et arbeid for etablering av 8–10 nye plasser med heldøgns helse- og omsorgstjenester i kommunal regi for denne målgruppen.

Avlastnings- og barneboligene i kommunen består i dag av 5 boliger med tilsammen 32 rom, hvor det gis tjenester til i underkant av 80 familier. Oppdatert kartlegging viser at det er en mindre vekst enn tidligere antatt, men at det fortsatt er behov for å øke antall rom fra dagens 32 opp mot 38 rom.

Veksten planlegges løst ved å erstatte en av kommunens avlastnings- og barneboliger. I tillegg er det behov for vedlikehold og ombygging av de 4 andre avlastnings- og barneboligene i kommunen, for å møte behovet for avlastningstjenester fremover.

Tabell 5: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Barne- og avlastningsboliger	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Bekkestua	Haugtun, barne- og avlastningsboliger	8-10 rom på tomten ved siden av Haug skole og ressurscenter	F1	2023	2025
	Avlastningsboliger for barn- og ungdom med psykiske utfordringer	Nytt tiltak 8-10 plasser	F0	2023	2025

Mennesker med utviklingshemming

Figur 26: Brutto investeringsutgifter til boliger for mennesker med utviklingshemming for perioden 2022–2040.

Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammen for mennesker med utviklingshemming, og følgelig vises ingen endringer.

etablering av nye omsorgsboliger. Flere av de nye boenhetene vil etableres i ordinære leilighetsbygg spredt i hele kommunen. Det vil i tillegg til områdene, Fornebu, Sandvika og Fossum, spesielt arbeides for å øke andelen omsorgsboliger for denne målgruppen av kommunens innbyggere i østre del av Bærum.

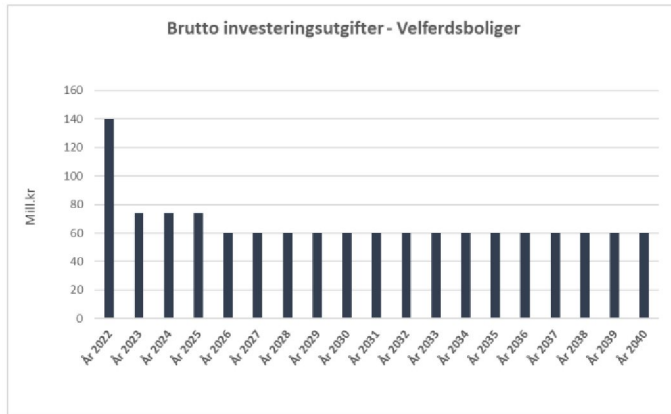
Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

I årets LDIP har investeringsbehovet for omsorgsboliger til mennesker med utviklingshemming økt i forhold til forrige LDIP. Det er behov for de samme tiltakene, men kostnadsestimatene per omsorgsbolig er økt grunnet dagens markedsforhold rundt prising av denne type boligutvikling.

Tabell 6: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Omsorgsbolig, mennesker med utviklingshemming	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming	12 boliger, bygge	F0	2038	2038
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming - Fornebu	24 boliger, kjøp	F0	2037/2038	2037/2038
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming	12 boliger, bygge	F0	2035	2035
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming - Fornebu	12 boliger, kjøp	F0	2033	2025
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming - Fornebu	12 boliger, kjøp	F0	2029	2029
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming	12 boliger, bygge	F0	2026	2026
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming	12 boliger, bygge	F0	2025	2025
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming - Fornebu	12 boliger, kjøp	F0	2023	2023
Omsorgsbolig - mennesker med utviklingshemming	12 boliger, bygge	F0	2022	2022
Vallerveien 146 - omsorgsbolig, mennesker med utv.h.	16 boliger, kjøp "Det gode nabolag"	F2	2023	2023
Gullhaug 12 boliger - omsorgsbolig, mennesker med utv.h.	12 boliger, bygge	F2	2022	2022
Busoppveien boliger (ny stjernebolig)	8 boliger, bygge	F2	2022	2022

Velferdsboliger

Figur 27: Brutto investeringsutgifter til velferdsboliger for perioden 2022–2040. Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammene til velferdsboliger og følgelig vises ingen endringer.

Det er per i dag rundt 1 050 kommunale velferdsboliger. Samarbeid mellom Eiendom og tjenestene har ført til en effektivisering i driften av boligporteføljen, herunder redusert ledighet. Boligporteføljen er i dag i større grad tilpasset brukernes behov og i revidert LDIP videreføres arbeidet med en egnet portefølje.

Fra 2022 og utover i LDIP-perioden estimeres 13 nye velferdsboliger årlig, til flyktninger og andre vanskeligstilte. I tillegg er det i perioden frem til 2025 behov for fem 4-manns boliger og ett modulhus av fire enheter for innbyggere med rus og psykiske helseutfordringer.

Avsatte midler til velferdsboliger er nedjustert sammenlignet med forrige LDIP-periode. Følgende forutsetninger ligger til grunn for behovet:

- Årlig nivå på bosetting av flyktninger og antall familiegjennforente som bosettes i kommunen.
- Befolkningsvekst i kommunen og utvikling av antall sosialt vanskeligstilte og bostedsløse
- kommunen benytter midler fra salg av 10 boliger til gjenkjøp, jamfør målsetting om «fra leie til eie».
- Deler av behovet i perioden dekkes av ombygging av allerede eksisterende boligmasse som er tilgjengelig og passende til formålet. Helse og sosial jobber videre sammen med Eiendom om dette.

Flyktninger

Bærum har siden 2007 i gjennomsnitt bosatt 112 flyktninger i året. Snittet inkluderer ikke årene 2015–2017 hvor det grunnet den internasjonale flyktningkrisen ble bosatt i snitt 260 i året. Erfaringer viser at kommunen evner å sikre en dynamisk drift og er forberedt på å dimensjonere virksomheten i tråd med varierende bosettings nivå. Utfordringsområdene vil fortsatt i årene fremover være fremskaffelse av egnede familieboliger, spredt bosetting i kommunen og fokus på boligkarriere for flyktningene. Boligbehovet fremover er basert på dagens bosettings nivå.

Psykisk helse og rus

Nye retningslinjer/ endringer i ansvars- og oppgavefordeling fra spesialist helsetjenesten til kommunene, medvirker til økt behov for bo – og tjenestetilbud innen psykisk helse og rus. Som et resultat av oppgave endringene, sees økning av brukere med store og sammensatte behov. Samtidig viser utviklingen at personer med langvarige og omfattende rusvansker lever lengre. Ved å tilby en stabil bosituasjon og unngå plassering på hospits, gis tjenestene bedre mulighet for å avklare behov og det legges til rette for økt selvhjelpenhet og mestring.

Det er fremdeles behov for å realisere fem 4-manns boliger i LDIP-perioden for å møte andelen bostedsløse. Kommunedirektøren foreslår å legge inn midler til en slik bolig årlig fra og med 2021 til og med 2025. Investeringsbeløpet forutsetter bygging på kommunens egne tomter. Det er også fortsatt behov for 4 boenheter av typen modulbygg. Kommunen har gode erfaringer med at slike boliger er egnet for brukergruppen. Det er krevende å finne egnede lokasjoner til denne typen

boliger. Alternative løsninger vurderes, herunder å bygge, om nødvendig omregulere andre kommunale, fraflyttede bygg.

Som en del av omstillingsarbeidet i Helse og sosial, dreier seksjon psykisk helse og rus tjenester fra stasjonær bemanning til ambulans 24/7 oppfølging. Dette gir et økt behov for enkeltstående velferdsboliger i 2021. Dette forklarer at behovet for velferdsboliger er høyere i 2021 enn ellers i perioden.

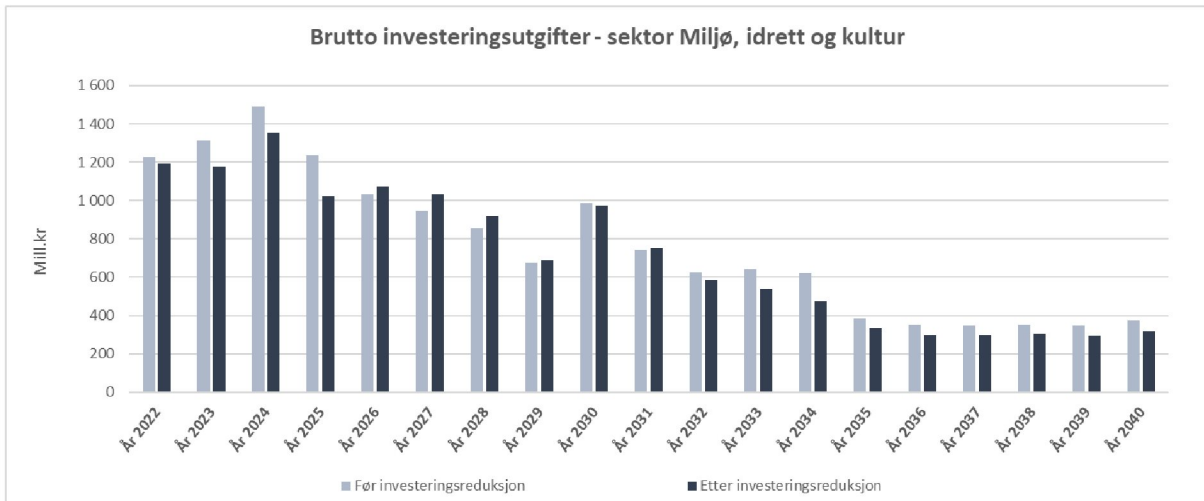
Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Behovet for velferdsboliger er justert ned siden forrige LDIP. Dette henger hovedsakelig sammen med en lavere prognose på antall bosatte flyktninger og familiegjenforente. I tillegg forutsettes det, som nevnt ovenfor, at noe av behovet dekkes ved gjenkjøp etter salg av velferdsboliger og ved ombygging av eksisterende boligmasse som frigjøres.

Tabell 7: De største prosjektene i LDIP perioden

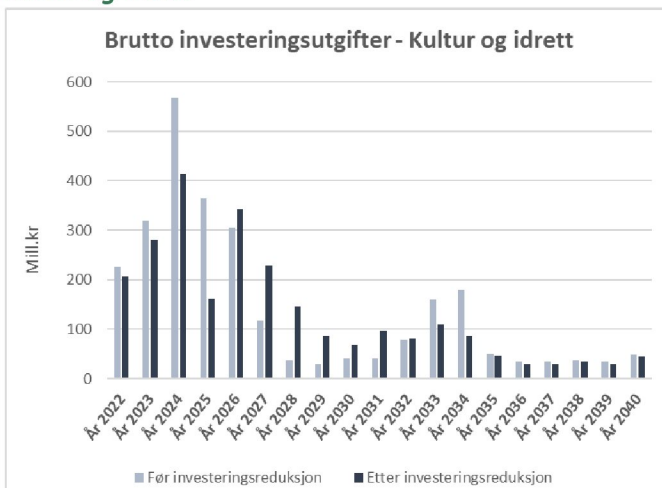
Velferdsboliger	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelser år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelser år
Velferdsboliger - kjøp av enkeltstående boliger	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
Anskaffe nye boliger etter salg til kommunale leietakere	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
Velferdsbolig - firemannsboliger	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

5.3.5. Sektor Miljø, idrett og kultur (MIK)

Figur 28: Brutto investeringsutgifter til investeringer innenfor sektor Miljø, idrett og kultur for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Kultur og idrett

Figur 29: Brutto investeringsutgifter til kultur og idrett for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Investeringer i idretts- og friluftslivsanlegg skjer i samarbeid på tvers i kommunen, sammen med fylket og med aktuelle organisasjoner. Dette er viktige tiltak for god folkehelse og et aktivt kulturliv. Tilbudene etterspørres av mange. Det er derfor spesielt viktig for kommunen å ivareta det «grønne mangfoldet», tilrettelegge for styrt bruk og tilpasning, slik at flest mulig får denne type opplevelsesverdier i nærheten av der de bor. Dette er viktige elementer i kommunens arbeid med sosial bærekraft. Gode og egnede lokaler for øving og fremføring er den viktigste faktoren for å sikre et levende kulturliv. Sambruk og

samløkalisering vil være viktige stikkord her. Som eksempel kan bibliotek samløkaliseres med andre kulturbygg og skoler i fremtiden for å sikre godt mangfold av tilbud og tilgjengelighet.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Nye flerbrukshaller og enkelte utendørsanlegg er lokalisert til nye skoler, da dette gir arealeffektivisering og sambruk. I denne LDIP er det også lagt inn midler til utskifting av maskiner og utstyr i idrettsanlegg, svømmehaller, parkanlegg, gravplasser, rehabilitering av kunstgressbaner og lysanlegg som må gjøres med jevne mellomrom. De største prosjektene i tillegg til flerbrukshallene er knyttet til utbyggingen på Fornebu, Nadderud stadion, friidrettsanlegg på Rud. Som følge av utsatt oppstart av planarbeid for Fossum foreslås investeringsmidler idrettsanlegg på Fossum skjøvet ut av investeringsplanen. Dette gjelder kunstgressbane, flerbrukshall og skistadion. Midlene vil legges inn på et senere tidspunkt.

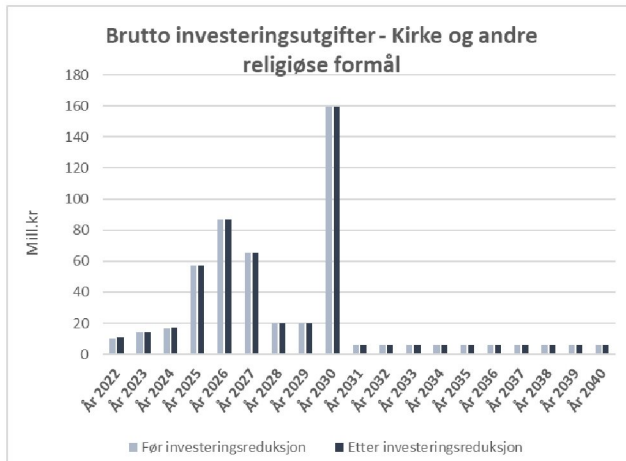

Nadderud stadion – I kommunestyresak [41/17](#) og kommunestyresak [42/17](#), 26.04.2017, ble det vedtatt at Nadderud stadion skal bygges med 8 000 tilskuerplasser – med tribuner på både kort- og langsiden – og lokalisert inntil Gamle Ringeriksvei. Basert på dette ble det i formannskapssak [9/18](#), 23.01.2018, besluttet igangsetting av planprogram for detaljregulering av Nadderud stadion. Planprogrammet ble fastsatt jf. Planutvalget i sak [097/19](#), 20.06.2019. I formannskapssak [171/19](#), 27.08.2019, ble stadion vedtatt plassert med langsiden mot Gamle Ringeriksvei, med integrerte næringsarealer. Formannskapet vedtok i sak [091/20](#), 29.04.2020, at næringsarealene i hovedtribunen skal selges til en tredjepart. Fastsettelse av konsept og igangsetting av planleggingsfase (BP2) for Nadderud stadion ble fremmet i Formannskapet og Hovedutvalg for miljø, idrett og kultur i hhv. FSK sak [044/21](#), 17.2.2021, og MIK sak [011/21](#), 11.02.2021, og alternativ 2C ble vedtatt. Ved behandling i Kommunestyret, KST sak [023/21](#), 03.03.2021, ble det bestilt utredning av stadionanlegg på eksisterende lokasjon. Kommunestyrets vedtak medførte ny behandling av BP2. Endelig fastsettelse av konsept og beslutning om å igangsette planleggingsfase gjennomføres høsten 2021. Utsatt behandling av BP2 – fastsettelse av konsept, påvirker fremdriften. Kostnaden for alternative utredninger som har pågått over mange år utgjør per august 2021 cirka 18 mill. Estimert ferdigstillelsesår er 2025.

Tabell 8: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Kultur og fritid	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Fornebu	Holtekiilen	Flerbrukshall og delanlegg friidrett	F0	2034	2034
Fossum	Fossum - flerbrukshall	Flerbrukshall, kunstgressbane, skistadion	F0	2034	Etter 2040
Østre Bærum	Ungdomsskole, Østre Bærum	Flerbrukshall	F0	2034	Etter 2040
Fornebu	Tårnet (Flytårnområdet)	Flerbrukshall, kunstgressbane, bibliotek og andre kulturfunksjoner	F0	2026	2027
Sandvika	Sandvika barneskole	Flerbrukshall	F0	2026	2028-2032
Bekkestua	Ballerud barneskole	Flerbrukshall	F0	2025	2025
Vestre Bærum	Bryn barneskole	Flerbrukshall	F0	2025-2030	2025-2030
Vestre Bærum	Gjøttum/Hauger ungdomsskole	Flerbrukshall, kunstgressbane	F1	2025	2025
Vestre Bærum	Wøyen gård	Kulturhistorisk bygg	F1	2020-2024	2020-2024
Bekkestua	Nadderud stadion		F1	2023	2025
Fornebu	Fornebu/Oksenøya	Flerbrukshall	F3	2022	2022
Vestre Bærum	Friidrett - Rud		F3	2021	2022
	Idrettsanlegg - alternative energikilder	Samleposter	S	Årlige bevilgninger fra 2024	Årlige bevilgninger fra 2024
	Bærum Kulturhus (alle scener)verdibevaring.	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Kulturanleggsplanen	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Prosjekter, anleggsplan, fysisk aktivitet	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

Kirke og andre religiøse formål

Figur 30: Brutto investeringsutgifter til kirke og andre religiøse formål for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Kirken har overtatt eierskap til alle kirkeeiendommer. Dette gir noen utfordringer knyttet til finansiering av investeringer til kirkebygg. Utfordringene omfatter blant annet MVA-kompensasjon og støtte til andre trossamfunn. Kommunedirektøren vurderer praksis og konkretisering av dette i samarbeid med kirken.

I forbindelse med utbyggingen på Fornebu legges det opp til å bygge trosnøytrale bygg. I begynnelsen av perioden vil det gjennomføres en konseptanalyse for å kartlegge befolkningens behov for seremonirom og samlingsrom. Videre vil løsninger, som åpner for fleksibel bruk uavhengig av trosretning samt sambruk med kulturfunksjoner, vurderes.

Haslum krematorium ble tatt i bruk i 1966 og er tidsmessig utdatert. Dagens kremasjonsovnkapasitet er ikke tilstrekkelig for å håndtere dagens og fremtidig behov. Asker og Hole kommune benytter krematoriumstjenester fra Bærum kommune, og en felles løsning for kommunene skal utredes. Dette innebærer også at en ny lokasjon for krematoriet skal vurderes. Det skal planlegges for et krematorium med to ovner, kjølelagerkapasitet og nye kremasjonslokaler som tilfredstiller dagens krav for arbeidstakerne, og gravplasslovens krav med hensyn til at publikum skal kunne være til stede ved en kremasjon. Utredningen starter tidlig i budsjett- og økonomiplanperioden med sikte på ferdigstillelse i 2026.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Lilleøya gravlund – ble ferdigstilt våren 2021. Det er behov for et kontemplasjonsbygg inne på området, som skal være et tilbud til pårørende. Bygget skal inkludere et publikumstoalett. Total ramme for prosjektet inkludert prisstigning er 17,4 mill., hvor 0,5 mill. stilles til disposisjon til foranalyse tidlig i budsjett- og økonomiplanperioden. Estimert ferdigstillelse er 2028.

Nye tinstestrømsanlegg på kirkegårdene - det er behov for utskifting av tinstestrømanleggene på kirkegårdene og Steinskogen gravlund. Utskifting på Haslum kirkegård er igangsatt. I tillegg er det behov for å fornye anleggene på Bryn og Tanum kirkegård samt Steinskogen gravlund. Det er reservert en ramme på 13 mill., slik at alle anleggene kan fornyes.

Tabell 9: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Kirke	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Østre Bærum	Ny gravplass Østervannsvingen		F0	2030	2030
Østre Bærum	Nytt krematorium på Haslum		F0	2028	2028
Fornebu	Fornebu flerbrukshus		F0	2028	2028
	Gravplasser - rehabilitering	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø

Figur 31: Brutto investeringsutgifter innenfor programområde fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø (u/utbyggingsavtaler) for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Rudområdet – oppgradering av arealer og bygg til tekniske tjenester

Rudområdet inneholder lokaler til administrasjon, driftsbaser og verksted, og utearealer for flere kommunaltekniske- og eiendomsrelaterte tjenester. Tomteområdet er (fratrukket grønne områder) på hele 54 mål, og bygningsmassen har ulik tilstand, funksjonalitet og levetid.

Kommunedirektøren utreder alternativer for fremtidig bruk av hele driftsområdet på Rud, herunder en mer effektiv driftstjeneste, muligheter for etablering av en felles løsning for energiutveksling på Rud samt økt samarbeid med næringsliv og utdanningsinstitusjoner i området. Utviklingen av tomten må imidlertid sees i sammenheng med flere parallelle prosesser som for eksempel kommunens omstillingsarbeid, Kommunegårdsprosjektet og utvikling av utdannings- og næringslivet på Rud-området. Prosjektet vil også sees i sammenheng med utredning av brannstasjon for sentrale Sandvika og lokalisering av ny hovedbrannstasjon på Rud, samt samlokalisering med ny driftsbase for Vann og avløp (VA).

Behovet må ses i sammenheng for å sikre helhetlige, fremtidsrettede og ressurseffektive løsninger som også ivaretar logistikk på en god måte for tjenestene som skal ha sitt tilholdssted på Rud. Omfanget av dette prosjektet vil defineres gjennom en konseptanalyse. Det er stor usikkerhet knyttet til prosjektkostnad.

Tekniske tjenester er avhengig av gode driftsbaser for å kunne utføre sine tjenester effektivt. Lokalene til Vann og avløp (VA) på Rud vil derfor ha behov for noe oppgradering for å sørge for en forsvarlig drift frem til ny driftsbase står klar.

Klima og miljøutfordringer

Investeringer i miljø- og klimatiltak er styrket i denne rulleringen av LDIP. Det er foreslått avsatt midler til:

- tiltaksplan etter Handlingsplan for overvann. Midlene skal være med å finansiere tverrsektorielle utfordringer knyttet til overvann som følge av et «villere og våtere klima». Handlingsplanen ble behandlet i kommunestyret sak [042/20](#), 20.05.2020.
  - Som følge av *Investeringsreduksjonsprosjektet*, har Kommunedirektøren foreslått å redusere samlebevilgningen med 1 mill. per år. I perioden 2022-2024 reduseres

bevilgingen totalt fra 23 mill. til 20 mill., og fra 2025 reduseres den årlige bevilgingen fra 5 mill. til 4 mill.

- gjennomføre tiltak i vassdragene, oppfølging av vannforskriften og arbeide på tvers av sektorene med tiltak for å nå målsetningene etter den regionale vannforvaltningsplanen. Tiltakene skal bidra til etablering av et klimarobust bærumssamfunn, med en lokal vannforvaltning som vektlegger natur og miljø som et viktig verdigrunnlag.
  - Som følge av *Investeringsreduksjonsprosjektet* har kommunedirektøren foreslått å videreføre en årlig bevilgning på 2 mill. – 0,5 mill. lavere enn i opprinnelig plan.
- *Naturskadefond* – Klimautfordringer med økt og mer intensiv nedbør fører til jevnlig store ødeleggelser av grønn og teknisk infrastruktur. Dette fører til betydelige kostnader på enkelte områder/strekninger. Det er behov for å reparere grønn og teknisk infrastruktur, samt forberede slike utsatte steder slik at de tåler økte nedbørsmengder.
  - Som følge av *Investeringsreduksjonsprosjektet* har Kommunedirektøren foreslått å videreføre en årlig bevilgning på 1,5 mill. – 0,5 mill. lavere enn i opprinnelig plan.
- naturforbedringer for å sikre og hindre tap av viktig natur i kommunale prosjekter. Bærum er en kommune med store naturverdier hvor naturmangfoldslovens intensjoner må ivaretas når prosjekter gjennomføres i kommunen.
  - Som følge av *Investeringsreduksjonsprosjektet* foreslår Kommunedirektøren en årlig bevilgning på 2 mill. – 1 mill. lavere enn i opprinnelig plan. Prosjektene som gjennomføres vil bidra til reetablering og sikring av viktige naturtyper. Planlagt oppstart av disse prosjektene er 2025.
- *Fremmede uønskede arter* – Klimaendringer og effekter som oppstår i møte mellom natur, samfunnsutvikling, og klimaendringer skaper nye utfordringer i naturforvaltningen.
- Biokull anlegg, komposteringsanlegg. Kommunen har i dag ingen fullgod løsning for kompostering. Biokullanlegg er nytt på markedet og et godt eksempel på hvordan en utfordring kan bli en ressurs.

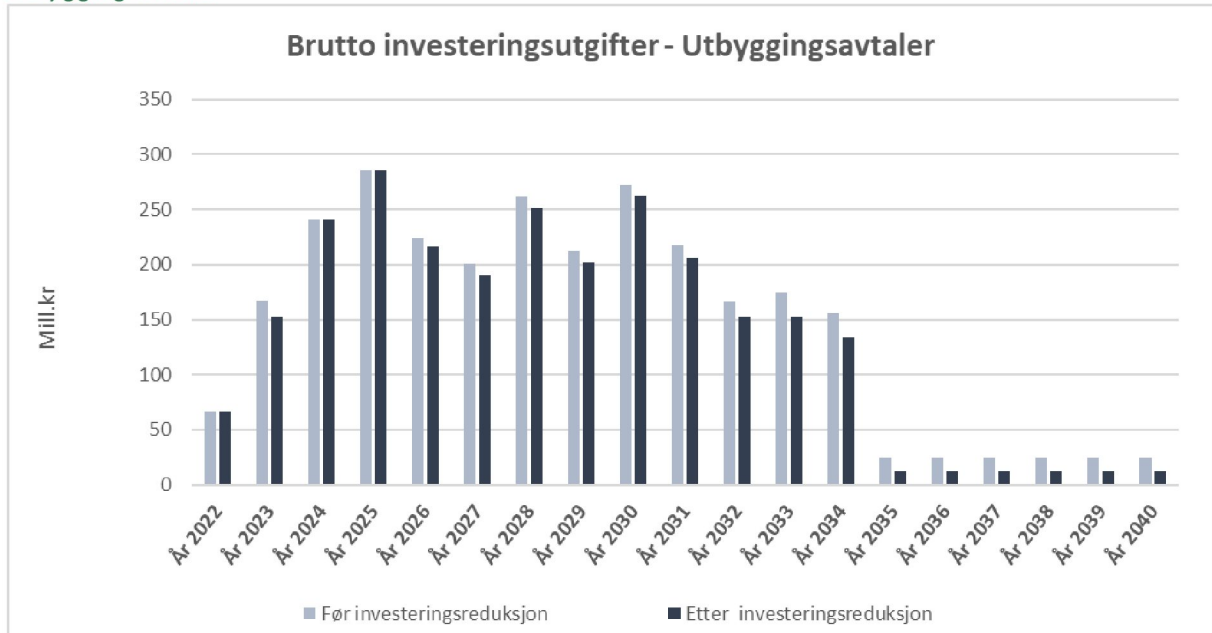
Maskiner og utstyr

Maskiner og utstyr må skiftes ut med jevne mellomrom og tilpasses da tjenesten til en mer effektiv og miljøriktig drift (klimakloke maskiner – fra fossilt til fornybar energi, maskiner og utstyr til blomsterenger og biologisk mangfold, strandrensemaskiner).

Tabell 10: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Vestre Bærum	Rudområdet - arealer og bygg tekniske tjen.-helhetlige løsning		F1	2028	2028
	Gjenåpning av bekker	Eiksbekken og Stovibekken	S	2023/2024 - 2029/2030	2023/2024 - 2029/2030
	Naturforbedringer for å sikre og hindre tap av viktig natur i kommunale prosjekter	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Naturskadefond - teknisk infrasstruktur forårsaket av klimaendringer	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

Utbyggingsavtaler

Figur 32: Brutto investeringsutgifter til utbyggingsavtaler for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

En utbyggingsavtale er en frivillig avtale mellom utbygger og kommunen, som skal sikre gjennomføringen av offentlige gater, torg, parker og nødvendig teknisk infrastruktur i forbindelse med utbyggingen av et område i henhold til en områdeplan eller en detaljplan. Der vedtatt plan fastsetter hva som skal bygges og setter krav til rekkefølge på tiltak, vil en utbyggingsavtale kunne regulere hvem som skal besørge og bekoste fellestiltakene.

Når slik avtale er på plass, vil bygningsmyndighetene anse at rekkefølgekravet er sikret, og gi nødvendige tillatelser til utbygging. Kommunen og utbyggerne har som mål å jobbe tett sammen slik at utbyggingen av ny bebyggelse og offentlige områder kan gjøres mest mulig koordinert og kostnadseffektivt, og slik at belastningen på området i byggeperioden blir minst mulig.

I LDIPen er det lagt inn midler til utbyggingsavtaler som brutto utgjør 2,6 mrd., men som netto etter innbetalingene fra utbyggerne utgjør 1,0 mrd. I tillegg kommer midler avsatt under vann, avløp og renovasjonsområdet.

Ved beregning av den økonomiske belastningen (kr/m² BRA) for et utbyggingsområde tas det normalt utgangspunkt i «Veiledende plan for offentlig rom» (VPOR). VPOR bygger på vedtatt område- og detaljplan og beskriver forslag til fellestiltak i området, både omfang og kvalitet.

Ved beregning av den økonomiske belastningen (kr/m² BRA) for et utbyggingsområde tas det normalt utgangspunkt i «Veiledende plan for offentlig rom» (VPOR). VPOR bygger på vedtatt område- og detaljplan og beskriver forslag til fellestiltak i området, både omfang og kvalitet.

Utbyggingsavtaler – Bekkestua nord

På Bekkestua nord skal det skapes et bytilpasset gatenett og torg med urbane kvaliteter og høy kvalitet. Teknisk infrastruktur samles i kulverter i gater og torg for å effektivisere driften og minimalisere fremtidige gravebehov. Utbyggingsavtalene er vedtatt i kommunestyresak [116/18](#), 28.11.2018, og totalrammen justert i Økonomimelding I 2019 kommunestyresak [091/19](#), 19.06.2019, og Handlingsprogram 2020–2023 kommunestyresak [149/19](#), 11.12.2019. Prosjektet forventes ferdigstilt i 2026.

Utbyggingsavtaler – Bekkestua sør

Bekkestua sentrum er under utvikling og på Bekkestua sør planlegges det for nye gater, byrom og oppgradering av teknisk anlegg. Tiltakene vil hovedsakelig finansieres av private utbyggere og til dels med kommunale gebyrer. Foreløpig kostnadsanslag inneholder mange usikkerheter. Finansiering fra kommunale gebyrer hensyntas gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. I budsjett- og økonomiplanperioden vil arbeidet bestå av forberedende planarbeider og kvalitetssikring av omfang og kostnad. Estimert oppstart for utbygging er i 2028. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Bekkestua øst

Bekkestua sentrum er under utvikling og på Bekkestua øst planlegges det for nye gater, byrom og oppgradering av teknisk anlegg. Tiltakene vil hovedsakelig finansieres av private utbyggere og til dels med kommunale gebyrer og kommunale bidrag. Gjennom *Veiledende plan for offentlige rom* (VPOR) og *Veiledende plan for kabler og ledninger* (VPKL) er det kartlagt infrastrukturtiltak med en anslått brutto totalkostnad på 194 mill. Det forutsettes at det inngås utbyggingsavtaler som dekker store deler av tiltakene. Tiltak i Vann og avløp forutsettes finansiert gjennom utbyggingsavtaler. I de første årene i budsjett- og økonomiplanperioden vil arbeidet bestå av forberedende forprosjekt og prosjektering. Estimert oppstart for utbygging er i 2023, men utbyggingen vil skje over tid. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Franzefossbyen

Området rundt Franzefoss har et betydelig potensial for utvikling av boliger og offentlige plasser. Det forutsettes at tiltakene i offentlig infrastruktur hovedsakelig finansieres av private utbyggere og til dels med kommunale gebyrer og kommunale bidrag. Foreløpige kostnadsanslag inneholder mange usikkerheter. Finansiering fra kommunale gebyrer hensyntas gjennom samlebevilgning *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Kommunale bidrag vil være avhengig av endelig omfang og kostnad, samt forhandlinger i utbyggingsavtaler. Anslått oppstart for utbyggingen er i 2028. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Hamang/Industriveien

Hamang/Industriveien utgjør et betydelig utviklingsområde i Sandvika. Det er utarbeidet *Veiledende plan for offentlig rom (VPOR)* og *Veiledende plan for kabler og ledninger (VPKL)* for området, som vil danne grunnlag for inngåelse av utbyggingsavtaler med utbyggere. Det er på nåværende tidspunkt knyttet stor usikkerhet til kostnadsnivået for opparbeidelse av offentlig infrastruktur (gater, plasser, broer og teknisk anlegg). Foreløpige estimater anslår en total kostnad på i overkant av 900 mill.

Jordkabling av nåværende høyspent og fjerning av Oslofjord Varme sin spisslastsentral, er tiltak som setter føringer for utbygging og må gjennomføres før utnyttelse av arealet. De totale kostnadene for tiltak i infrastrukturen ser ut til å være av et slikt omfang at det ikke kan belastes utbyggere fullt ut, og kommunen må derfor belage seg på å finansiere en betydelig andel. Kommunedirektøren vil komme tilbake med en egen politisk sak når kostnadene er kvalitetssikret. Anslått oppstart for utbygging er i 2025.

Utbyggingsavtaler – Høvik

Utbedringer på Høvik omfatter opparbeidelse av mer urban gatestruktur og bymessig lokalvei. Tiltakene vil hovedsakelig finansieres av private utbyggere, men også til dels med kommunale gebyrer og kommunale bidrag. Foreløpig estimat med mange usikkerheter viser en total kostnad på 230 mill. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Estimert oppstart for utbygging er i 2026. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Lysaker

Lysaker-området skal utvikles som lokalsenter og knutepunkt med bymessig bebyggelse og inngår i utviklingen av et bybånd mellom Oslo og Fornebu. Det er forutsatt at tiltakene hovedsakelig finansieres av private utbyggere, samt noe over kommunale gebyrer og kommunalt bidrag. Foreløpig estimat med mange usikkerheter viser en total kostnad på 259 mill. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Estimert oppstart for utbygging er i 2025. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Oksenøyveien nord

Oksenøyveien nord er tilknyttet Lysaker-området og er forbindelsen mot Fornebu. Opparbeidelsen av offentlig infrastruktur (gater, plasser, broer og teknisk anlegg) vil hovedsakelig finansieres av private utbyggere og til dels med kommunale gebyrer. Foreløpig estimat for total kostnad er usikkert. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Estimert oppstart for utbygging er i 2024. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Sandvika sentrum øst

Sandvika sentrum øst er området fra Sandvika stasjon til Rådhuset. Dette inkluderer blant annet Andenæskvartalet (Andenæsgården og Aamodtgården), Helgerudkvartalet (Helgerudgården og Kredittkassegården), Tinghuskvartalet og Finstadkvartalet inkludert Otto Sverdrups plass, og Halvor Stenstadvolls plass. Det legges opp til at gater, torg, parker og plasser skal være attraktive for ferdsel, opphold og opplevelse. Bebyggelsen skal være bymessig og variert med et rikt utvalg av forretninger, bevertningssteder, offentlig og privat tjenesteyting, kulturopplevelser, kontorer og boliger. Tiltakene skal finansieres av utbyggere og kommunale gebyrer. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Utbygging forventes igangsatt i 2022. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Sandvika sentrum nord

Utviklingen av Sandvika sentrum nord baseres på et helhetlig byplangrep som gir forutsigbarhet for alle, og som både sikrer eksisterende og tilfører nye kvaliteter til området. Planprogram for Sandvika sentrum nord med kollektivknutepunkt er fremlagt for politisk behandling i planutvalget [sak 111/ 21](#), 20.05.2021. Det vil i de neste årene bli arbeidet med *Veiledende plan for offentlig rom* (VPOR) og *Veiledende plan for kabler og ledninger* (VPKL) for området. Gjennom dette arbeidet vil omfang og kostnader konkretiseres. Det er på nåværende tidspunkt gjort et grovt anslag for total kostnader i infrastrukturtiltak og forskjønnelse av området som utgjør 185 mill. Det er forutsatt at tiltakene finansieres av utbyggere, kommunale gebyrer og kommunalt bidrag. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Kommunalt bidrag antas å utgjøre en betydelig andel da flere av tiltakene ikke nødvendigvis kan knyttes til utbyggerne sine initiativ. Kommunedirektøren vil komme tilbake med oppdatert total kostnad når VPOR og VPKL foreligger.

Utbyggingsavtaler – Sandvika sjøfront (utbygging)

Nytt landareal langs Sandvika sjøfront vil ha et stort potensial for byutvikling, rekreasjon og offentlige møteplasser. Helhetlig plan for området skal politisk forankres, og utviklingen vil skje over tid. I slutten av budsjett- og økonomiplanperioden er det anslått oppstart av arbeider knyttet til rekreasjon/beplantning.

Utbyggingsavtaler – Stabekk vei og teknisk anlegg

Utbedringer av veinett og teknisk anlegg på Stabekk skal gjennomføres med bidrag fra utbyggere. Foreløpige beregninger, med mange usikkerheter, gir en antatt brutto total kostnad på 240 mill. Det er forutsatt at tiltakene hovedsakelig finansieres av utbyggere og noe fra kommunale gebyrer. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Anslått oppstart for utbyggingen er i 2025. Fremdriften er for en stor del styrt av utbyggerne.

Utbyggingsavtaler – Elias Smiths vei

Bygging av interne vei- og torgarealer i Elias Smiths vei gjennomføres med bidrag fra utbygger av Elias Smiths plass, og er også en del av slutføringen av lokalveisystemet etter omleggingen av E16. Arbeidet med torgarealene på Elias Smiths plass er slutført. Torget har høy standard med et uttrykk som harmonerer med øvrige byrom i Sandvika. Finansiering fra kommunale gebyrer er hensyntatt gjennom samlebevilgningen *Vann og avløp i utbyggingsavtaler*. Prosjektet forventes ferdigstilt i 2024.

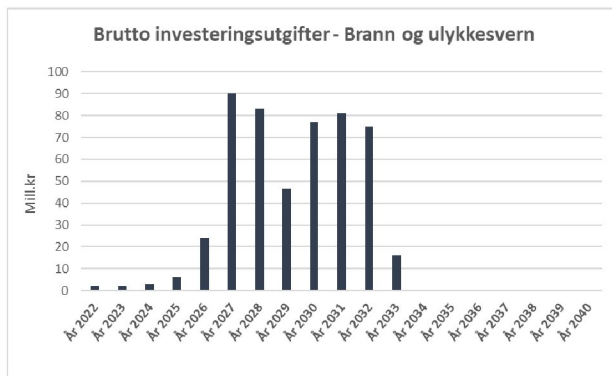
For utbyggingsområdene hvor det ikke er utarbeidet VPOR eller utbyggingsavtaler er det knyttet stor usikkerhet til kvalitet og omfang av fellestiltakene. Fordelingen av kostnadene mellom kommunen og utbyggere er heller ikke avklart. Som hovedregel skal utbyggere finansiere tiltak som for eksempel gater, torg og parker i utbyggingsområdet. Bærum kommune må allikevel bidra med sin respektive andel hvis kommunen er grunneier i utbyggingsområdet. For utbyggingsområdene uten VPOR og utbyggingsavtaler er det i investeringsplanene lagt inn foreløpige kostnadsberegninger, og eller erfaringstall hensyntatt antatt utbyggingsvolum. Fordeling av kostnader mellom kommunen og utbyggere er gjort etter en sjablong basert på erfaringstall og prinsipper om forholdsmessighet. Faktisk omfang av fellestiltak og kostnadsfordeling mellom kommune og utbyggere er usikkert på nåværende tidspunkt, og blir avklart i arbeidet med VPOR og forhandlinger i utbyggingsavtaler for de enkelte utbyggingsområdene.

Tabell 11: Utbyggingsavtalene som er med i investeringsplanen

Geografisk område	Utbyggingsområder	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelises år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelises år
Fossum	NY Fossum	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2031-2040	Tatt ut
Sandvika	Sandvika Sjøfront (utbygging)	Kostnadsanslag gjelder transformasjon av Sandvika Sjøfront fra motorvei til rekreasjonsområde, med antatt kostnadsfordeling med SVV. Tidspunkt forutsetter ferdigstillelse av E 18 ved Sandvika Sjøfront i år 2030.	F0	2025-2040	2025-2040
Sandvika	NY Sandvika Nord	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0		2021-2025
Vestre Bærum	Franzefoss by	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2025-2034	2025-2034
Sandvika	Hamang – Industriveien	Tidspunkt for utbygging forutsetter at skolekapasitet er sikret. Kostnadsanslag for torg, gater og teknisk anlegg mv. er basert på foreløpige kostnadsberegninger. I tillegg til disse tiltakene er det lagt inn estimat for jordkabling av høyspent.	F0	2020-2034	2020-2034
Østre Bærum	Utbyggingsavtaler Stabekk vei og teknisk anlegg	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2019-2034	2019-2034
Østre Bærum	Høvik	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum. Tidspunkt forutsetter ferdigstillelse av E 18 ved Høvik i år 2026.	F0	2026 – 2033	2026 – 2033
Sandvika	Sandvika Øst - ikke VAR	I tillegg til fellestilltak som torg, gater, VA-anlegg mv. beskrevet i utarbeidede utbyggingsavtaler er det i investeringsplanen lagt inn anslag for søppelsugsentral i Sandvika Øst fase 1. Kostnad for oppføring av søppelsugsentral er anslått til 100.mill. og er foreslått dekket over kommunale gebyrer. Tidspunkt for fase 2 forutsetter ferdigstillelse av E 18 ved Sandvika Sjøfront i år 2030. Det forutsettes at utbygger står for oppføring av P -anlegg i Sandvika Øst fase 1. Dette er en endring fra HP 20-23 hvor det er en totalramme på 90 mill. for Bærum kommune sin andel. Bærum kommune vil da ikke ha innflytelse over bruken av P -anlegget. Ved Sandvika Øst fase 2 kan det være aktuelt å utvide P -anlegget mellom Rådhuset og Brambani, som det forutsettes at Bærum kommune står for. Tidspunkt forutsetter ferdigstillelse av E 18 ved Sandvika Sjøfront i år 2030.	F1	2022-2027 (fase1) 2030-2035 (fase 2)	2022-2027 (fase1) 2030-2035 (fase 2)
	Sandvika Øst (parkeringsanlegg)		F0	2030-2031	2030-2031
Østre Bærum	Lysaker	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2020-2030	2020-2030
Bekkestua	Bekkestua Øst	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2020-2028	2020-2028
Bekkestua	Bekkestua Sør	Kostnadsanslag basert på erfaringstall fra andre områder og antatt utbyggingsvolum.	F0	2020-2028	2020-2028
Bekkestua	Bekkestua Nord	Vedtatt utbyggingsavtale KST 116/18 28.11.2018.	F3	2019-2025	2019-2025
Sandvika	Sandvika Sjøfront (utfylling Lakseberget)	Forutsetter inngåelse av avtale med annen part om flytting av masser for utfylling på Sandvika Sjøfront ved Lakseberget. Opparbeidet tomteareal vil ha betydelig verdi og potensiale.	F0	2020-2023	2020-2023
Sandvika	Utbyggingsavtaler - Elias Smiths vei	Vedtatt utbyggingsavtale, KST 024/19 06.03.2019.	F0	2019-2023	2019-2023

Brann- og ulykkesvern

Figur 33: Brutto investeringsutgifter til brann- og ulykkesvern for perioden 2022–2040.

Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammene til brann- og ulykkesvern, og følgelig vises ingen endringer.

på lokasjonene Fornebu, Rud og Grini. Utredningen skal gi anbefaling om løsning for brannstasjonene i Bærum på bakgrunn av økonomiske og samfunnsmessige vurderinger. Det vurderes etablert ny hovedbrannstasjon på Rud samlokalisert med ny driftsbasis for Vann og avløp. Gjettum brannstasjon vil i så fall legges ned. Det vil også vurderes muligheter for samlokalisering av flere utrykningstjenester, som ambulansetjenester og siviltforsvaret, ved etablering av nye brannstasjoner.

Rud er valgt fordi ABBR anser som den mest hensiktsmessige plasseringen for en hovedbrannstasjon med hensyn til trafikal situasjon og utrykningsmuligheter. Ny hovedbrannstasjon på Rud planlegges ferdigstilt 2028.

Bekkestua og Fornebu brannstasjon har behov for umiddelbar oppgradering for å sikre god drift, og tiltakene dekkes gjennom Formuesbevarende midler. Tidspunkt for realisering av nye stasjoner på Grini og på Fornebu avhenger blant annet av økt levetid på eksisterende brannstasjoner som følge av oppgradering, og resultatet av konseptutredningen for totalkapasiteten i Bærum.

I henhold til intensjonsavtalen kan et langsiktig behov knyttet til en fremtidig fjerde brannstasjon kan løses i fellesskap med en antatt plassering i Nye Asker kommune. En fjerde brannstasjon ligger utenfor planperioden og er ikke innarbeidet i denne versjonen av LDIP..

Som del av investeringsreduksjonsprosjektet har kommunedirektøren anbefalt at funksjoner, kapasitet og volum som skal inn på de ulike stasjonene, avklares før det fattes investeringsbeslutning. Kommunedirektøren har også pekt på at det bør vurderes hvilke interkommunale fellesfunksjoner de ulike brannstasjonene skal ivareta, og hvordan eventuelle påslag på investeringskostnadene for å ivareta disse fellesfunksjonene bør gjenspeile kostnadsfordelingen mellom kommunene.

Som nevnt har Bekkestua brannstasjon et betydelig vedlikeholdsetterslep, og det er nødvendig å gjennomføre vedlikeholdsinvesteringer innenfor en relativt kort tidshorisont. For å nyttiggjøre gevinstene knyttet til de nødvendige oppgraderingene, foreslås det at Bekkestua videreføres inntil mulighetsstudie er gjennomført og ny brannstasjon på Grini er realisert. Dette medfører at samlokaliseringen med ambulanse videreføres på Bekkestua inntil videre.

I formannskapssak [233/17](#), 12.12.2017, ble intensjonsavtalen mellom Asker kommune og Bærum kommune om felles interkommunalt brannvesen videreført til nye Asker kommune. Ny [selskapsavtale](#) for Asker og Bærum brann og redning IKS (ABBR) ble inngått i 2019.

Virksomheten til Asker og Bærum brann og redning (ABBR) er i dag lokalisert på ulike brannstasjoner i Asker og Bærum. De tre brannstasjoner i Bærum er Bekkestua, Gjettum og Fornebu midlertidige brannstasjon.

Det pågår konseptutredning for å utrede det samlede kapasitetsbehovet til ABBR og konkretisere omfanget av investeringsbehovet

Brannstasjonstomten på Bekkestua representerer store verdier for kommunen. For å sikre at kommunen får en optimal verdiutvikling er det aktuelt å utrede videre bruk blant annet i samarbeid med det private markedet. Tomten har en sentral beliggenhet på Bekkestua, og utvikling vil sees i sammenheng med knutepunktsutviklingsstrategien.

Tomten der brannvesenets midlertidige lokaler på Fornebu er lokalisert, er i kommunedelplan 3 avsatt til sentrumsformål og underlagt felles planlegging med området «Flytårnet». Ny brannstasjon på Fornebu skal samlokaliseres med nytt avfallssuganlegg. Fremdriften vil avhenge både av utviklingen på Flytårnet der den midlertidige brannstasjonen er plassert i dag, og mulighet for bygging på ny tomt. Dette sees i sammenheng med fremdrift for E18-prosjektet, etablering av Vestre lenke, samt behov for utvikling av eiendommen som den midlertidige brannstasjonen ligger på i dag.

Kommunedirektøren anbefaler at investeringstidspunkt for brannstasjonene avventer konspetutredning som viser fordeling av funksjoner, kapasitet og volum mellom stasjonene i Bærum, samt hvilke felleskommunale funksjoner stasjonene i Bærum har på vegne av ABBR.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

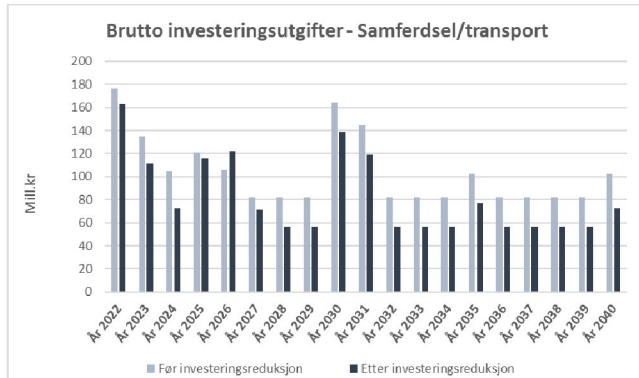
- Ny brannstasjon på Fornebu samlokaliseres med nytt avfallsug. Tidspunkt for realisering avhenger blant annet av levetid på eksisterende brannstasjon som følge av oppgradering og resultat av konseptutredningen av totalkapasiteten i Bærum.
- Brannstasjon østre Bærum vurderes samlokalisert med velferdsboliger på Grini. Tidspunkt for realisering avhenger blant annet av levetid på eksisterende brannstasjon som følge av oppgradering og resultat av konseptutredning av totalkapasiteten i Bærum.
- Brannstasjon Vestre Bærum vurderes som ny hovedbrannstasjon på Rud, samlokalisert med ny driftsbasis for Vann og avløp på Rud. Tidspunkt for realisering avhenger av resultat av konseptutredning for totalkapasiteten i Bærum. Ny hovedbrannstasjon på Rud planlegges ferdigstilt 2028.

Tabell 12: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Brann- og ulykkesvern	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
Vestre Bærum	Brannstasjon Gjettum		FO	2028	2028
Østre Bærum	Grini brannstasjon		FO	2026	2026
Fornebu	Ny brannstasjon		FO	2026	2026

Samferdsel og transport

Samferdsel

Figur 34 Brutto investeringsutgifter til samferdsel/transport for perioden 2022–2040. Figuren viser effekten av å gjennomføre hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

i rammebevilgninger og prosjekter for å redusere effekten av klimaendringene.

Transport

Klimakloke transportmidler er etter hvert kjente løsninger, men kommunen har ambisjoner om å gå videre til større kjøretøy. Maskinparken innenfor dette området har langt større usikkerhet. For større kjøretøy og maskiner er markedet umodent og det er utilstrekkelig teknologi på markedet i dag. Det er viktig at Bærum kommune etterspør ny teknologi for å fremme innovasjon og utvikling. Investeringsplanen inkluderer de tiltakene som med dagens kunnskap er vurdert tilstrekkelig innenfor området for å bli en klimaklok kommune.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Samferdsel

Det er avsatt midler i perioden 2021–2026 til Fremtidens lysanlegg. Prosjektet består i å etablere energibesparende LED lysanlegg i hele Bærum kommune. Prosjektet er en videreføring av vedtatt pilot for Fornebu.

Som følge av klimaendringene med spesielt økt nedbør, er det behov for å sikre skrenter, steinsprang og fjellskjæringer. Prosjektet er et viktig tiltak for å etablere Bærum kommune som et klimarobust samfunn.

Transport

Det er i investeringsplanen avsatt midler til utskiftning av samtlige av kommunens biler og maskinpark til nullutslippsteknologi. Forslaget er basert på dagens teknologi og forventninger til markedet, men det er stor usikkerhet siden det innenfor feltet er stor utvikling. Det er særlig usikkerhet knyttet til større kjøretøy og anleggsmaskiner, og valg av teknologisk plattform.

Klimaendringene har stor påvirkning innenfor samferdsel. Det gjennomføres en stor satsning på mobilitet, gjennom sykkelstrategien og andre tiltak forankret i kommunens klimastrategi.

Samtidig ser man nå tydelige konsekvenser av endringer i klima.

De siste vintrene med økt vintervedlikehold, ekstremregn som skaper trafikk utfordringer og skader på infrastrukturen.

Det er viktig at arbeidet på vei mot en klimaklok kommune fortsetter, samtidig som samferdsel må planlegge for de klimaendringene som allerede er på gang. Klimastrategien er inkludert i investeringsplanen, og det er gjort endringer

Tabell 13: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelses år for de aktuelle prosjektene før og etter de gjennomførte hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet.

Geografisk område	Samferdsel	Forklaringer	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelses år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelses år
	Framtidens lysanlegg		FO	2022-2026	2022-2026
	Utvidelse Forneburingen		FO	2025	2023
	Sikring av skrenter, steinsprangnett og fjellskjæringer	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Sluk, sandfang og kummer	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Handlingsplan sykkel	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Grunnerverv - samferdsel	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Trafikksikkerhetsprogram	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Parkeringsanlegg	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Veiforsterking	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Transport				
	Utskiftning bilpark - Nullutslippsbiler Kjøp	Utskiftning av samtlige av kommunens biler og maskinpark til utslippsfrie kjøretøy innen 2025	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Biler og maskiner	Investeringer knyttet til kjøp av biler, maskiner og utstyr til kommunens tjenestesteder, herunder kjøp av biler til sektor Bistand og omsorg.	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Infrastruktur lading - Tjenestebiler	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

Vann, avløp og renovasjon

Vann, avløp og renovasjon inngikk ikke som del av prosjektmandatet til investeringsreduksjonsprosjektet. Tekst og rammer er oppdatert i henhold til kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan 2022-2025.

Renovasjon

Kostnader til etterdrift og investeringer knyttet til nedlagte deponier, er en del av selvkost området for renovasjon.

Arbeidet med kildesortering i alle sykehjem, bo- og behandlingssenter, samt institusjoner startet i 2020. Alle kontorbygg, idrettsbygg, kirker med mer skal kildesortere innen 2024. Kildesortering på skoler og barnehager er allerede i gang. Dette vil gi en kostnad på beholdere for kildesortering inne i hvert bygg, samt utendørs. Det er ansatt 2 årsverk hos Renovasjon for håndtering av kildesortering i alle kommunale formålsbygg.

Det planlegges flere prosjekter innen ombruk og materialgjenvinning. Videre er det behov for utskifting av maskiner og utstyr, containere og kjøp av beholdere. Isi gjenvinningsstasjon og Isi Omlastestasjon har også behov for videreutvikling.

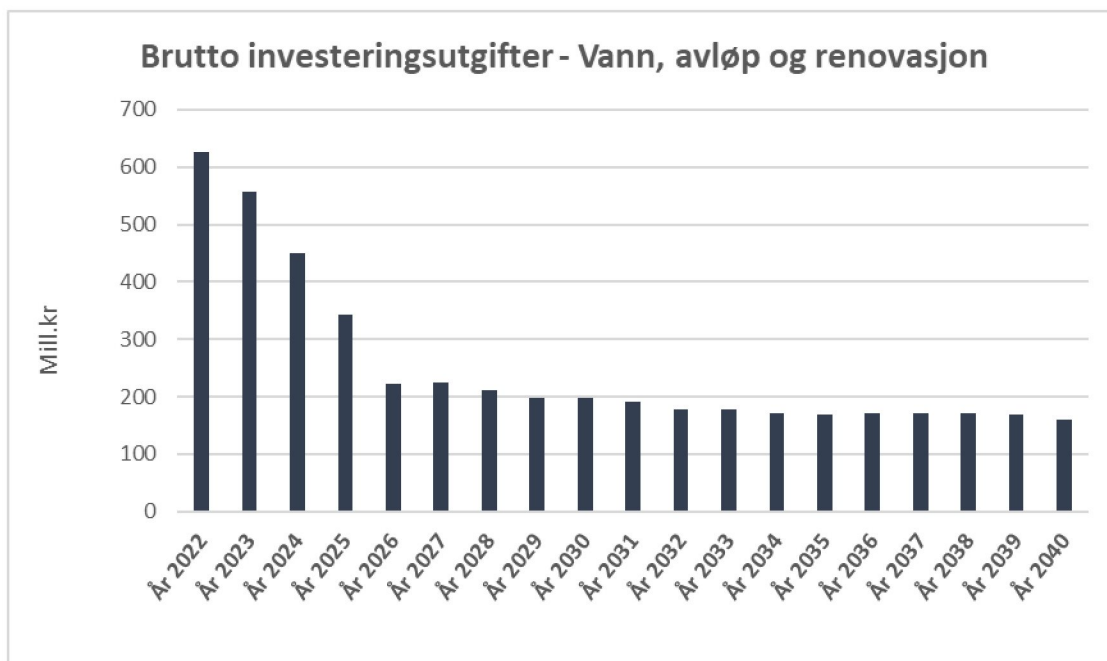
Statsforvalteren i Oslo og Viken (SFOV) har pålagt Bærum kommune å utarbeide tiltaksplan for å redusere sigevannsavrenning fra de nedlagte deponiene (Isi 1 og 2). I forbindelse med dette gjennomføres utbedringstiltak for alle deponiene i kommunen (Isi 1 og 2, Skui og Øverland 1 og 2). Arbeidet følges opp i budsjett- og økonomiplan 2022-2025.

Vann og avløp

Vann og avløp har ansvar for overvann, et særlig fokus på konsekvensene av klimaendringene da særlig økt styrtnedbør. Det er i investeringsplanen medtatt midler for å bidra til å bli en klimarobust kommune. Rammebevilgningene innenfor området er justert med tanke på gjennomføring av et forventet nivå av tiltak knyttet til vann og avløps infrastruktur.

Rammebevilgningene innenfor området er justert for å ta høyde for å ta klimastrategien inn i anleggsprosjektene. Justeringene er usikre da det er lite erfaring med å stille for eksempel utslippskrav ved anleggsgjennomføring for teknisk infrastruktur.

Vann og avløps driftsbasis på Rud har små og utdaterte lokaler. Det vil iverksettes tiltak for å sørge for en forsvarlig drift frem til ny driftsbasis står klar. Ny driftsbasis skal vurderes samlokalisert med ny hovedbrannstasjon på Rudområdet. Se eget avsnitt om «Oppgradering av arealer og bygg til tekniske tjenester.»

Figur 35: Brutto investeringsutgifter innenfor programområde vann, avløp og renovasjon for perioden 2022–2040. Investeringsreduksjonsprosjektet har ikke foreslått endringer i rammene til vann, avløp og renovasjon, og følgelig vises ingen endringer.

I investeringsplanen er det foreslått å avsette 4,8 mrd. til investeringer innenfor område vann, avløp og renovasjon i perioden 2022–2040.

Sentrale prosjekter i LDIP-perioden

Renovasjon

- Det er foreslått avsatt midler til etablering av avfallssug i forbindelse med utbyggingsavtaler i perioden. Midlene vil bli benyttet i forbindelse med utbyggingsavtaler som styres av Bærum kommune. I første del av perioden vil midlene bli benyttet til utbygging på Bekkestua, Sandvika Øst, Hamang og Industriveien. Bidraget er periodisert i samsvar med forventet utbyggingstakt.
- Statsforvalteren i Oslo og Viken (SFOV) har pålagt Bærum kommune å utarbeide tiltaksplan for å redusere sigevannsavrenning fra de nedlagte deponiene (Isi 1 og 2). I forbindelse med dette gjennomføres utbedringstiltak for alle deponiene i kommunen (Isi 1 og 2, Skui og Øverland 1 og 2). Dette omfatter etablering av nytt toppdekke og rehabilitering av sigevann, grunnvann, spillvann, overflatevann samt vann- og gassledninger. I tillegg vil det bli arbeidet med å etablere et lokalt renseanlegg på deponiområdet.

Vann og avløp

- Som følge av innskjerpinger i Damsikkerhetsforskriften er det avsatt midler til oppgradering av damanleggene knyttet til vannforsyningen. I samsvar med krav fra NVE og ytterligere detaljering av oppgraderingene er disse flyttet tidligere i perioden.
- Kommunens største høydebasseng har vært i drift i 60 år og må rehabiliteres eller erstattes for å sikre vannforsyningen for fremtiden. Prosjekt er videreført fra konseptfasen til planleggingsfasen og saken ble behandlet i hovedutvalget for miljø, idrett og kultur, [061/21](#), 10.06.2021. Planen er å gjennomføre prosjektet frem mot 2024.
- Vann- og avløpsledninger som ligger i riks og fylkesveier, ligger på «flyttevilkår». Dette medfører at kommunen må være med å dekke deler av kostnadene knyttet til ledningsanlegget ved omlegging og oppgradering av veiene. Det er avsatt midler første del av perioden for å dekke forventede kostnader som følge av oppgradering av E16 og E18.

- Rammebevilgningene for fornying og forsterkning av vann og avløpsnett i kommunen er økt fra 2024 for å ta høyde for klima- og utslippskrav i prosjektgjennomføringen, og økt aktivitet for å etablere en klimarobust infrastruktur.
- By- og stedsutviklingen i Bærum medfører press på eksisterende kommunal infrastruktur. Særlig i utbyggingsområder er det aktuelt for Kommunedirektøren å inngå utbyggingsavtaler med de aktuelle utbyggerne. Det er avsatt midler i samsvar med forventet utbyggingstakt gjennom hele perioden for å dekke kostnader for videreutvikling av vann og avløpssystemene i forbindelse med inngåelse av utbyggingsavtaler.

Tabell 14: De største prosjektene i LDIP perioden med anslått ferdigstillelser år for de aktuelle prosjektene.

Geografisk område	Renovasjon	Spesifikasjon	Fase	LDIP 2021-2040 Anslått ferdig stillelser år	LDIP 2021-2040 (JUSTERT) Anslått ferdig stillelser år
Fornebu	Avfalls-sug på Fornebu		F1	2023	2023
Vestre Bærum	Isi garasjeanlegg og besøksenter		F3	2021	2022
	Avfallssug i utbygningssavtaler		S	Årlig fra 2023-2034	Årlig fra 2023-2034
Vann og avløp					
	Oppgradering pumpestasjoner Fornebu		F0	2024	2024
	Høydebasseng		F1	2024	2024
	Hovedvannforsyning til Fornebu		F1	2023	2023
	Rehabilitering damanlegg		F1	2020-2028	2020-2028
	VA i mindre utbygningssavtaler	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	NY Vann og avløp utløst av flytteplikt (vei og bane utbygging)	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Aurevannsanlegget	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Fornyning og forsterkning vannledning og avløpsnett	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Knutepunktsoppgradering vann	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Separering av avløpsnett	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger
	Pumpestasjoner avløpsnett	Samleposter	S	Årlige bevilgninger	Årlige bevilgninger

6. Driftsanalyse – konsekvenser av investeringsplan og fremtidig befolkningsutvikling

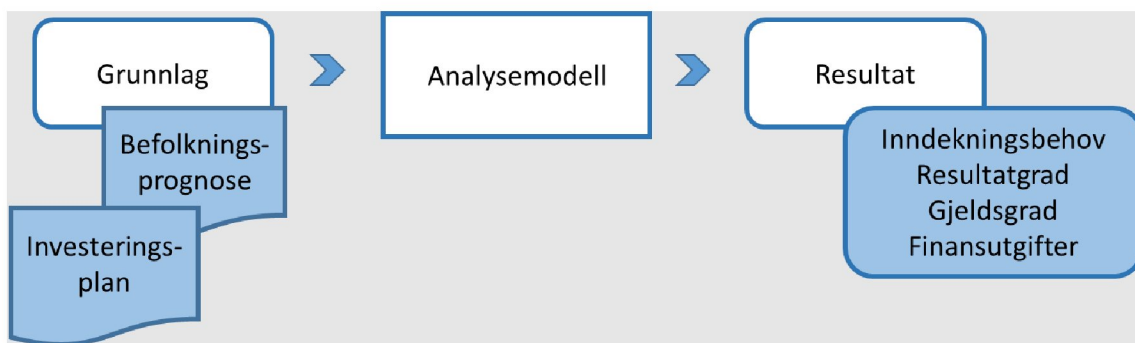
6.1. Kort om langsiktig driftsanalyse

Den langsiktige driftsanalysens formål er å vise de økonomiske konsekvensene av investeringsplanen (se kapittel 5) og endret demografi som følge av befolkningsprognosen.

Som nevnt innledningsvis dekker de første årene av analysen samme tidsperiode som kommunens økonomiplan. Selv om det grunnleggende aktivitetsnivået er likt, er det verdt å merke seg at det kan være forskjeller i enkelte økonomiske resultater dersom dokumentene sammenlignes år for år. Årsaken er mindre modelltekniske forskjeller. Eksempelvis opererer analysen med løpende kroner, mens budsjett og økonomiplan utarbeides i faste kroner. I tillegg er det en mer dynamisk tilpasning av de årlige avdragene i budsjett- og økonomiplanen. Begge disse faktorene er eksempler på variasjoner som gjør at det vil være mindre avvik i for eksempel netto driftsresultat og gjeldsgrad, dersom dokumentene sammenlignes for enkeltår.

Analysen viser kommunens økonomiske handlingsrom i kommende 20-årsperiode. Resultatet gir de økonomiske rammene for det fremtidige omstillingsarbeidet. Det langsiktige fokuset bidrar til at nødvendige tiltak kan gjøres før utfordringene blir for store. Driftsanalysen gir ikke en fasit, men skisserer et fremtidig inndeckningsbehov gitt visse forutsetninger. Analysen viser:

- kommunens inndeckningsbehov etter finansiering av investeringsplanen med kommunens mål om 50 prosent egenkapital og tilhørende rente- og avdragsutgifter
- hvordan gjelden utvikler seg sammenlignet med utviklingen i driftsinntektene (gjeldsgraden)
- effekten på resultatgrad – kommunens viktigste måltall for sunn økonomi
- utvikling i renter og avdrag (finansutgifter)

Figur 36: Grunnlag og resultat i driftsanalysen

Fremtidige behov for omstilling vil påvirkes av mange forhold. Det er slik at endringer ofte balanserer, utgiftsøkning følges av inntektsøkning, lønnsvekst følges av skattevekst, og en renteøkning følger av bedret nasjonal/internasjonale økonomi. Endringer behøver derfor ikke å få store utslag for kommunene, men vedvarende ubalanse vil være utfordrende.

Et økende investeringsbehov legger press på mulighetene til å opprettholde omfang og kvalitet i tjenesteproduksjonen. Det er behov for omstilling, inntil det er oppnådd en ny likevekt. Deler av investeringene skjer for å bidra til omstilling, ved å betjene kommunens brukere på nye måter og

med mer effektiv bruk av de samlede ressursene. Kan hende står man ved et mer varig skifte, med en høyere andel av investeringer (teknologi) i forhold til bruk av arbeidskraft.

Gjeldsnivået bør holdes på et slikt nivå at avdragsutgiftene holdes nede og at fremtidige renteoppganger ikke får for store konsekvenser for kommuneøkonomien. Samtidig er det viktig at kravet til egenkapitalfinansiering ikke blir så høyt at omstillingsbehovene i tjenestene blir for krevende.

Investeringsnivået og graden av egenkapitalfinansiering er sentrale faktorer i styringen av økonomien. I driftsanalysen i dette kapitlet belyses de økonomiske sammenhengene og resultatene fra basisanslaget.

Driftsanalysen har et 20-års perspektiv og det er betydelig usikkerhet knyttet til hva den faktiske kostnads- og inntektsutvikling vil kunne bli. Endringer i forutsetningene vil kunne gi store utslag utover i perioden. Det er derfor viktig med følsomhetsanalyser for å undersøke robustheten i basisanslaget mot endringer i grunnleggende forutsetninger. Slike analyser gjøres i kapittel 7.

6.2. Basisanslaget

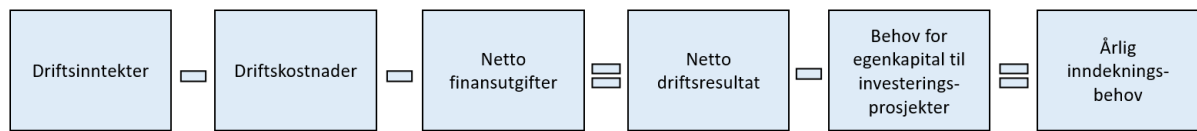
I dette kapitlet simuleres hva den langsiktige investeringsplanen og befolkningsprognosen innebærer for kommunens økonomi for perioden 2021 til 2040, gitt et sett med forutsetninger og antagelser.

Dette defineres som basisanslaget og baseres på:

- prognoser for fremtidige inntekter
- videreføring av nåværende kvalitet og kostnadsnivå for tjenestene justert for antatt befolkningsvekst
- utvikling i renter og avdrag (finansutgifter)
- 50 prosent egenkapitalfinansiering av investeringer

En samlet oversikt over forutsetningene i basisanslaget i driftsanalysen følger som vedlegg til dette dokumentet.

Sammenhengen mellom kommunens driftsinntekter og -utgifter, netto finansutgifter, behov for egenkapital og årlig inndekningsbehov kan illustreres slik.

Figur 37: Elementene som fører frem til årlig inndekningsbehov

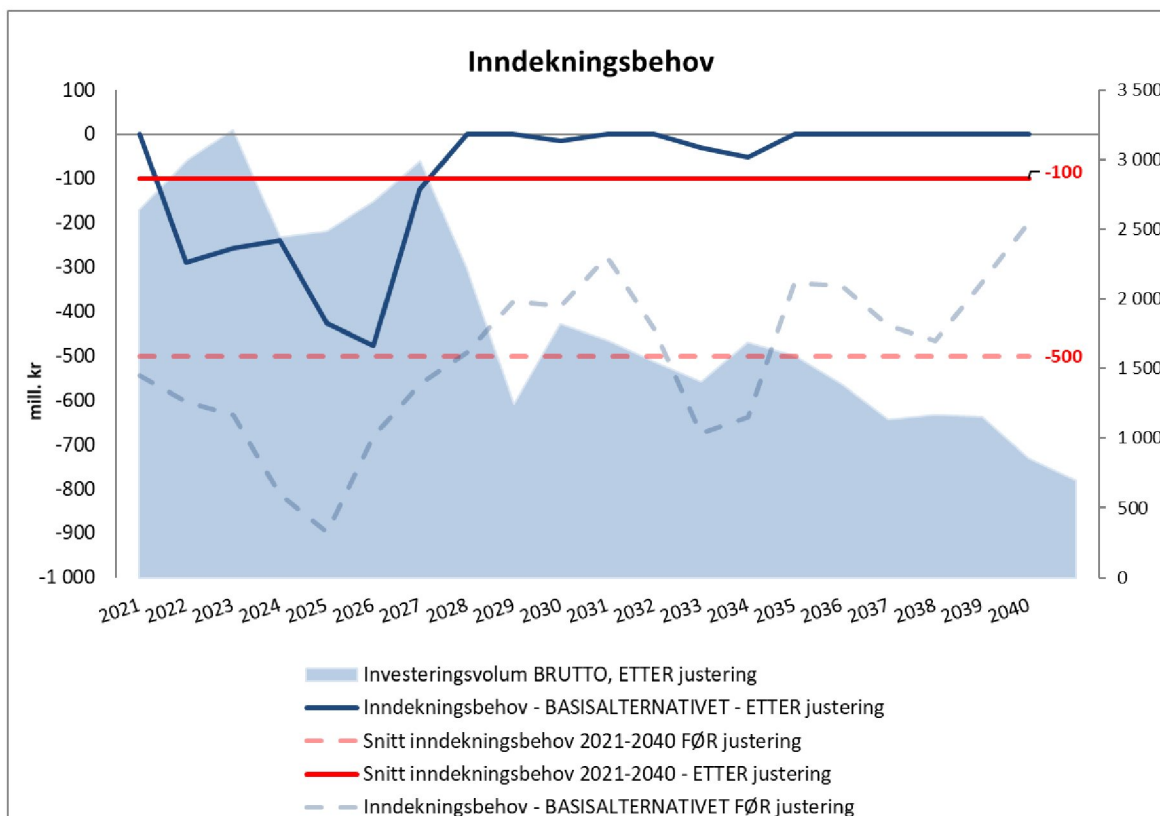
Figuren viser at med et større behov for egenkapital til investeringer eller et lavere netto driftsresultat vil det årlige inndekningsbehovet øke.

6.2.1. Basisanslaget og resultatene

Inndekningsbehov er redusert fra 500 mill. til 100 mill. årlig

Som nevnt innledningsvis har investeringsplanen som skisseres for perioden 2022–2040, sammen med effektene av handlingsprogram 2021-2024 og andre planlagte omstillingsaktiviteter bidratt til å redusere kommunens langsiktige inndekningsbehov fra 500 mill. kr til 100 mill. kr i forhold til 2021-nivået. Dette viser at den omstillingen som allerede er igangsatt i tjenestene, samt grepene som ligger til grunn for å redusere den langsiktige investeringsplanen, har effekt på det langsiktige økonomiske utfordringsbildet. I praksis innebærer dette at vi har en plan for hva som må gjøres, men vi må fortsatt gjennomføre i henhold til plan for å komme i mål.

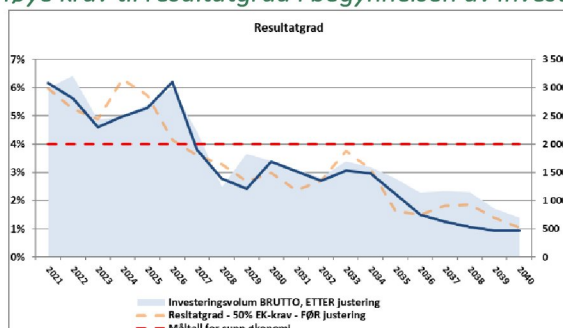
I tiden fremover er det fortsatt nødvendig å jobbe strategisk med tjenesteutvikling, både for å realisere hele inndekningsbehovet, men også for å møte endret tilgang på arbeidskraft, endrede brukerforventninger med mer.

Figur 38: Viser brutto investeringer og anslag inndekningsbehov i LDIP-perioden før og etter at hovedgrepene i investeringsreduksjonsprosjektet og andre effekter fra handlingsprogram 2021-2024 og planlagte omstillingsaktiviteter innarbeidet. Investeringsvolumet vises på sekundæraksen (til høyre), mens inndekningsbehov er vist på primæraksen (til venstre). Grafen viser at inndekningsbehovet har endret seg fra 500 mill. til 100 mill. Figuren er også gjengitt som figur 2.

Det er de seks første årene som er mest krevende ettersom investeringsnivået fortsatt er svært høyt i denne perioden. Når kommunen har høye investeringer i begynnelsen av perioden, må en større og større andel av brutto driftsresultat (driftsinntekter fratrukket driftskostnader) gå med til å dekke renter og avdrag (netto finansutgifter). Det innebærer at en mindre andel av netto driftsresultat dekker et økende behov for egenkapital.

Høye krav til resultatgrad i begynnelsen av investeringsperioden

Figur 39: Krav til resultatgrad ved 50 prosent egenkapitalfinansiering

begynnelsen av perioden.

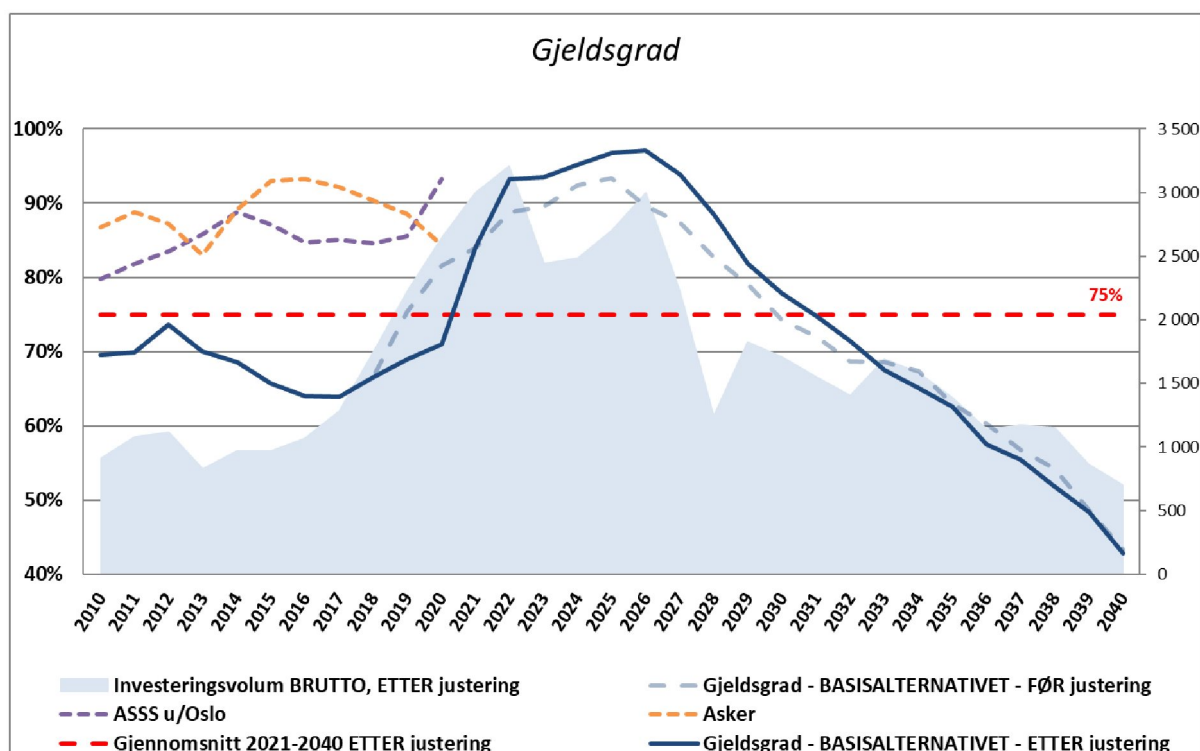
Resultatgraden indikerer hvor stor del av driftsinntektene som er til rådighet for å finansiere investeringene, og måles ved å se hvor stor andel netto driftsresultat utgjør av driftsinntektene. Jo høyere krav til egenkapitalfinansieringsgrad av investeringene, desto høyere må resultatgraden være.

Dersom inndekningsbehovet skal dekkes ved egenkapital viser figuren (blå linje) at beregnet krav til resultatgrad må være godt over vedtatte målkrav på 4 prosent (rød stiplet linje) i

Reduseres egenkapitalkravet reduseres kravet til resultatgrad og belastningen på driften vil, på kort sikt, bli lavere ved at en mindre andel av inntektene går til å finansiere investeringene. Konsekvensen på lengre sikt er høyere lånegjeld og høyere rente- og avdragsutgifter. Det er derfor kravet til resultatgrad ble løftet til et anbefalt nivå på 4 prosent og minimum 3 prosent i siste revidering av kommunens måltall for sunn økonomi.

Stigende gjeldsgrad frem mot 2026

Gjeldsgraden viser samlet lånegjeld i forhold til driftsinntektene. En økende gjeldsgrad vil si at gjelden stiger mer enn driftsinntektene. Selv om det ikke foreligger vedtatte måltall for gjeld og gjeldsutviklingen, er dette et område som kommunedirektøren følger nøye.

Figur 40: Utvikling i gjeldsgrad (gjeld i prosent av driftsinntekter)

Figuren viser at ved 50 prosent egenkapitalfinansiering og 25 års avdragstid, vil gjeldsgraden stige kraftig fra 71 prosent i 2020 til 97 prosent i 2026. Deretter reduseres gjeldsgraden gradvis på grunn av lavere investeringsaktivitet. Som figuren viser er gjeldsgraden i perioder noe høyere enn før justeringen til tross for lavere gjeldsutvikling isolert sett. Dette skyldes enn noe svakere utviklingen i driftsinntektene enn i forrige rullering av LDIP. Gjennomsnittlig gjeldsgrad i perioden er 73 prosent. Riksrevisjonen definerer nivået for høy lånegjeld til 75 prosent av inntektene. Gjeld mellom 65 og 75 prosent defineres som moderat. KS mener at et nivå over 100 prosent bør unngås av hensyn til risikoeksponering.

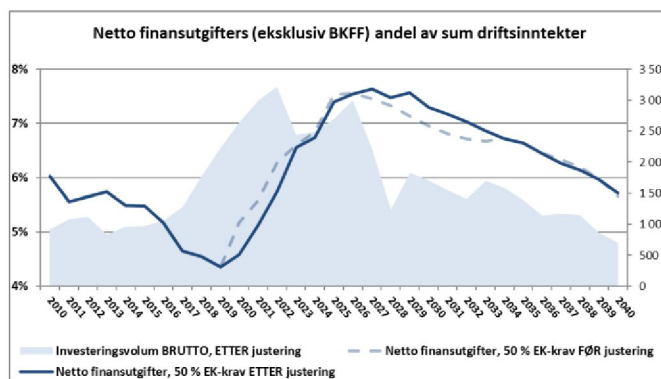
Investeringsbehovet medfører at gjelden øker selv med 50 prosent egenkapitalfinansiering. Både gjeldsgrad og gjeld per innbygger vil stige de neste 10 årene, før gjelden avtar i slutten av perioden. Det er imidlertid stor usikkerhet til investeringsbehovet de siste 10 årene av LDIP perioden. Erfaringer tilsier at investeringsbehovet i slutten av perioden er underestimert og grunnet dette er det en større sannsynlighet for at gjeldsgraden vil ligge høyere enn lavere i slutten av perioden.

Kommunen tåler en gjeldsvekst så lenge det er tilsvarende inntektsvekst i perioden. Dette er gjerne knyttet til befolkningsvekst. De store utfordringene oppstår ved et eventuelt inntektsbortfall.

Finansiell risiko i form av økte renter eller mangel på likviditet i lånemarkedet kan også være krevende situasjoner. Veksten i gjelden og risikoen tilsier at kommunen bør vurdere tiltak for å begrense gjelden.

En større andel av inntektene vil gå med til å dekke finansutgifter fremover

Som en konsekvens av høyere gjeldsnivå vil netto finansutgifter (eksklusive avkastningen av forvaltningsfondet) utgjøre en stadig større andel av driftsinntektene. Økonomien vil være mer sårbar for renteøkninger som følge av dette. Netto finansutgifter består av renter og avdrag. Den største usikkerheten er rentenivået. I basisanslaget er det forutsatt et rentenivå på 2,0 prosent i begynnelsen av perioden med en opptrapping til 3,5 prosent. Rentenivået i dag er svært lavt. Det er stor usikkerhet om hvordan renteutviklingen vil bli videre. Samtidig henger renter sammen med annen makroøkonomisk utvikling, som nasjonaløkonomisk vekst og lønnsutvikling/skatteinnang med videre. Slike sammenhenger kan dempe den samlede effekten, og i modelleringen av forutsetningene er disse størrelsene (renter og lønnsvekst) derfor sett i sammenheng.

Figuren viser at med de forutsetningene som ligger til grunn for simuleringene vil en stadig større andel av inntektene gå med til å dekke finansutgifter. Fra et nivå på cirka 5 prosent i begynnelsen av perioden stiger andelen opp til i underkant av 8 prosent i perioden 2027-2029, for så å reduseres gradvis.

Figur 41: Utvikling i netto finansutgifter (uten Forvaltningsfondet) i prosent av driftsinntekter

7. Følsomhetsanalyser av driftsanalysens basisanslag

Det knytter seg stor usikkerhet til forutsetninger og antagelser i et 20-års perspektiv. Det er derfor viktig med følsomhetsanalyser for å undersøke robustheten i basisanslaget mot endringer i grunnleggende forutsetninger. Følsomhetsanalysene tar for seg sannsynlige endringer i forutsetninger i tidsperioden som analysen dekker. Valg av risikofaktorer er basert på sannsynlighet for at forholdene inntreffer, og omfanget av påvirkning på kommunens økonomi. Det er lagt til grunn at følsomhetsanalysene skal være balanserte, det vil si at det er fokus på både positive og negative forhold.

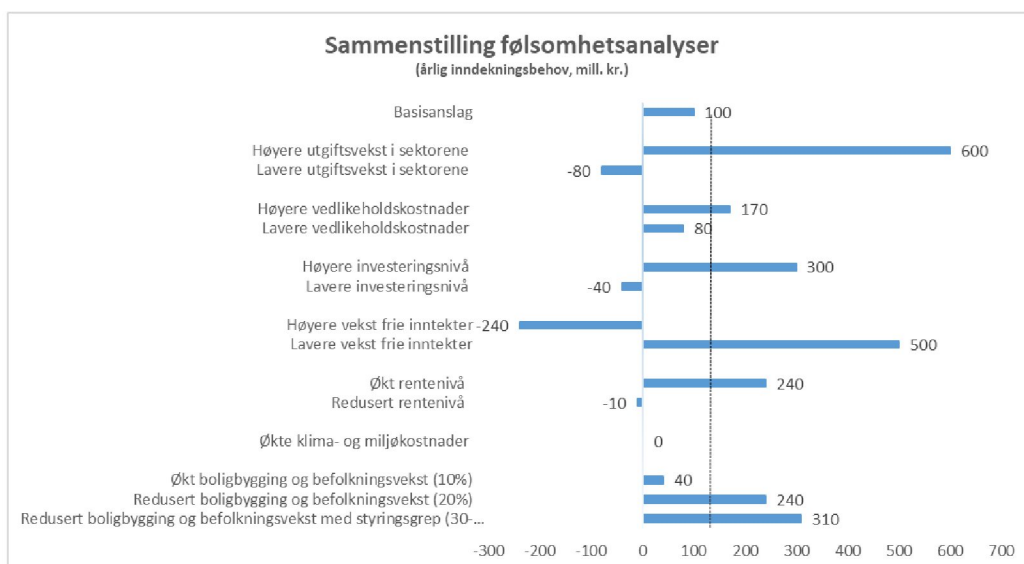
Det er utarbeidet følsomhetsanalyser for følgende forhold:

- Utgiftsvekst i sektorene
- Vedlikeholdskostnader
- Investeringsnivå
- Endring i frie inntekter
- Endret rentenivå
- Klima- og miljøkostnader
- Boligbygging og befolkningsvekst

7.1. Sammenstilling

De forhold som er vurdert i følsomhetsanalysene presenteres i egne underkapitler. Her gis en samlet presentasjon av følsomhetsanalysene. I figuren under er det tatt utgangspunkt i gjennomsnittlig årlig inndekningsbehov i millioner kroner for hele LDIP perioden.

Figuren viser øverst inndekningsbehovet slik det fremkommer av basisanslaget i denne LDIP (se kapittel 6 for nærmere omtale). Deretter presenteres beregningen av inndekningsbehovet om forutsetningene endres.

Figur 42: Sammenstilling av de ulike følsomhetsanalysene

Størrelsen på inndekningsbehovet i basisanslaget avhenger av de forutsetninger som gjøres. Figuren viser hvordan faktorene hver for seg kan påvirke inndekningsbehovet. For eksempel så vil en høyere

utgiftsvekst i sektorene, enn forutsatt i basisanslaget, kunne innebære at det årlige inndekningsbehovet øker fra cirka 100 til 600 mill.

Noen av størrelsene det gjøres forutsetninger om kan kommunen i liten grad kontrollere selv, som prisutviklingen i entreprenørmarkedet, rentenivå, sysselsetting, veksten i antall eldre og utviklingen i de kommunaløkonomiske rammebetingelser gitt av staten.

Det er en rekke forhold kommunen kan påvirke. De største forhold som kommunen selv kan påvirke er utgiftsvekst i sektorene, investeringsnivå, kostnader knyttet til lokale ambisjoner innenfor klima og miljø, samt boligbygging og befolkningsvekst.

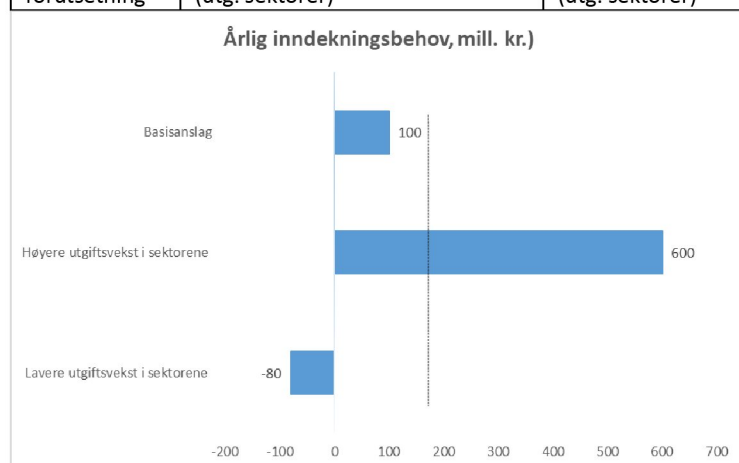

7.2. Utgiftsvekst i sektorene

En sentral forutsetning i LDIP er knyttet til utgiftsvekst i sektorene (den kommunale tjenesteproduksjonen). Det er usikkerhet knyttet til hvordan kostnadene i kommunen vil utvikle seg fremover, så hensikten med følsomhetsanalysen for utgiftsvekst er å illustrere konsekvensene for den neste 20-årsperioden gitt noe ulike baner.

Tabell 15: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for utgiftsvekst i sektorene

	Lavere utgiftsvekst i sektorene	Basisanslag	Høyere utgiftsvekst i sektorene
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> • Oppnår økt effektivitet (f.eks. effekt av digitalisering, bedre kostnadsstyring, mindre sykefravær osv.) • Bedret behovssituasjon for kommunens innbyggere (f.eks. gjennom økt levealder og/eller bedre helse). <p>Forutsetter en faktor for generell årlig utg. vekst. på 0,0%. (Det vi si at utgiftsvekst begrenses til å følge demografi, samt tar høyde for utvikling i FDV).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demografisk fremskrivning ut ifra korrigert kostnadsnivå 2018 • FDV utgifter i samsvar med inv. plan <p>Inneholder en faktor for generell årlig utg. vekst. på 0,15%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen klarer ikke å oppnå økt effektivitet (f.eks. som konsekvens innføring av nye normer og rettigheter, svak kostnadsstyring, økt sykefravær, manglende evne til å realisere gevinster fra digitalisering og andre effektiviseringstiltak. • Økte behov i befolkningen (f.eks. om økt levealder gir flere år med behov for kommunal bistand, økte behov innen psykisk helse osv.) <p>Forutsetter en faktor for generell årlig utg. vekst. på 0,5%. (Det vi si at utgiftsvekst blir på nivå med historisk utvikling, om man ser bort i fra oppgaveendringer etc.)</p>
Effekt-forutsetning	99,85% (utg. sektorer)	100% (utg. sektorer)	100,35% (utg. sektorer)

Figur 43: Inndekningsbehov, endrede forutsetninger utgiftsvekst i sektorene

Basisanslaget tar utgangspunkt i en demografisk framskrivning av korrigert kostnadsnivå 2018. Forventet pris- og lønnsvekst og driftsutgifter (forvaltning, drift og vedlikehold – FDV) knyttet til investeringsplanens endringer i bygningsmassen er også lagt inn. I basisanslaget er det i tillegg lagt inn faktor for generell årlig utgifts vekst på 0,15 prosent. Dette er lavere enn historisk vekst og forutsetter økt formåls- og kostnadseffektivitet. (Årlig historisk vekst i perioden 2011–2018 har vært cirka 0,9 prosent. Dette inkluderer oppgaveendringer og forhold som er ivaretatt på andre måter i beregningene, et grovt anslag for årlig historisk vekst korrigert for disse forholdene er cirka 0,5 prosent).

Grunnet svært god økning i skatteinntektene har en relativt høy utgiftsvekst i perioden 2011–2018 ikke gitt vesentlige utslag i driftsresultatene. Det kan ikke påregnes at en slik inntektsvekst vil fortsette. En fortsatt utgiftsvekst på historisk nivå vil stille store krav til kommunens økonomi. Basisanslaget er derfor laget med mer moderate forutsetninger, både når det gjelder vekst i frie inntekter og vekst i sektorenes utgifter. I en modellering med LDIP-periodens tidshorisont er det svært viktig at forutsetningene ses i sammenheng.

Forhold som kan føre til **lavere utgiftsvekst** for sektorene enn i basisanslaget kan for eksempel være økt effektivitet, bedre kostnadsstyring, mindre sykefravær, økt levealder og bedret behovssituasjon for kommunens innbyggere. I anslaget for lavere utgiftsvekst er det forutsatt en årlig utgiftsreduksjon på 0,15 prosent i forhold til basisanslaget, noe som tilsvarer cirka 15 mill. hvert år.

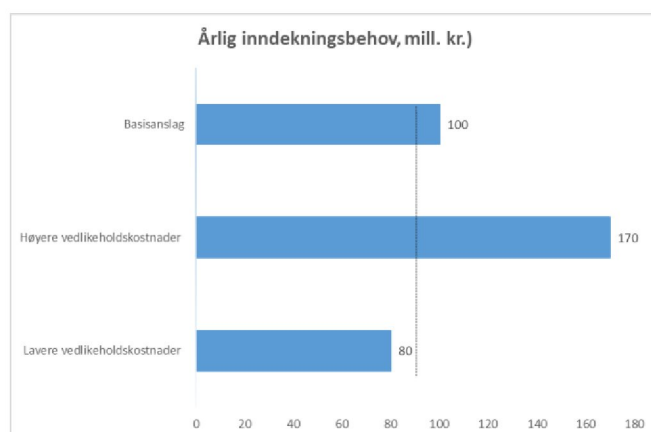
Forhold som kan føre til en **høyere utgiftsvekst** i sektorene enn i basisanslaget kan for eksempel være knyttet til lovpålagte endringer (for eksempel færre barn/elever per barnehageansatt/ lærer) som kommunen ikke fullt ut blir kompensert for, svak kostnadsstyring, økt sykefravær blant kommunale ansatte, manglende evne til å realisere gevinster fra digitalisering eller andre effektiviseringstiltak. I anslaget for høyere utgiftsvekst er det forutsatt en årlig utgiftsøkning på 0,35 prosent utover basisanslaget, noe som tilsvarer cirka 35 mill. hvert år.

7.3. Vedlikeholdskostnader

Bærum kommune står overfor et betydelig vedlikeholdsetterslep. Det er usikkerhet knyttet til størrelsen på vedlikeholdsetterslepet.

Tabell 16: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for vedlikeholdskostnader

	Lavere vedlikeholdskostnader	Basisanslag	Høyere vedlikeholdskostnader
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> Behov er overestimert Reduserte krav/ forventninger/strammere prioritering (endre og/eller differensiere ambisjon om tilstandsgrad) Avvikling/salg av eiendommer med stort etterslep Vedlikeholdsbehov løses i større grad ved omstrukturering enn antatt (egne investeringer) 	<ul style="list-style-type: none"> Opprettholde standarden på ny eiendomsmasse og ta igjen etterslepet på eksisterende. <p>Ekstra midler i drift og investeringsregnskapet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Behov er underestimert Økte krav/forventninger (ambisjon om tilstandsgrad) Høy kostnadsvekst
Effektforutsetning	90% (samlet estimert oppgraderingsbehov)	100%	120% (samlet estimert oppgraderingsbehov)

Figur 44: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for vedlikeholdskostnader

Forhold som kan føre til **lavere utgifter** knyttet til å ta igjen vedlikeholdsetterslep kan for eksempel være at behov er overestimert, at krav til tilstandsgrad reduseres eller differensieres tydeligere for ulike typer av bygg, at det skjer mer avvikling/salg av eiendommer med stort etterslep eller at vedlikeholdsbehov i større grad løses ved omstrukturering enn antatt (egne investeringer). I anslaget for lavere utgifter knyttet til å ta igjen vedlikeholdsetterslep er det forutsatt en reduksjon på 10 prosent i forhold til basisanslaget i samlet estimert oppgraderingsbehov (midler i drift til vedlikehold og midler i investering til oppgradering).

Forhold som kan føre til **høyere utgifter** knyttet til å ta igjen vedlikeholdsetterslep kan for eksempel være at behov er underestimert, større krav og forventninger (ambisjon om tilstandsgrad økes) eller at kostnadene ved å gjennomføre tiltakene øker. I anslaget for høyere utgifter knyttet til å ta igjen vedlikeholdsetterslep er det forutsatt en økning på 20 prosent i forhold til basisanslaget i samlet estimert oppgraderingsbehov (midler i drift til vedlikehold og midler i investering til oppgradering).

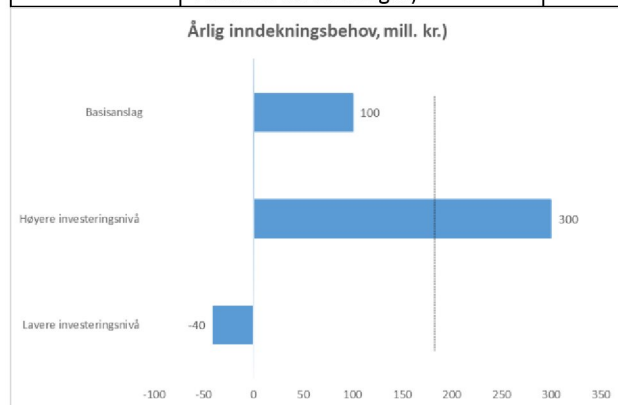
Hvordan eventuelt redusert eller økt oppgraderingsbehov vil få utslag på kommuneøkonomien er til en viss grad knyttet til målsettingen for når etterslepet skal være tatt igjen. Redusert oppgraderingsbehov kan gi mulighet for å fremskynde denne målsettingen. Økt oppgraderingsbehov kan føre til at målsettingen tidsmessig må forskyves.

7.4. Investeringsnivå

Kommunen har et omfattende investeringsprogram. Prosjektene er i ulike planleggingsfaser, nye forhold kan avdekkes i detaljplanlegging og nye krav til tjenestene kan komme. Med mange prosjekter som skal gjennomføres parallelt øker normalt risikoen for at prosjekter overskrider sin tids- eller kostnadsramme. I tillegg vil vedvarende høy aktivitet i entreprenørmarkedet kunne fortsette å drive kostnadene opp.

Tabell 17: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for investeringsnivå

	Lavere investeringsnivå	Basisanslag	Høyere investeringsnivå
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> Tjenestene omstilles og innrettes på en mer arealeffektiv måte Avklarte standarder og normer for formålsbygg, avklarte roller i gjennomføring Økt samlokalisering og sambruk, arealbehov og løsninger mellom tjenester samordnes i større grad Redusert kostnadsvekst, økt konkurranse i entreprenørmarkedet Reduserte satsninger og/eller utsatte investeringer 	<ul style="list-style-type: none"> Investeringer gjennomføres i samsvar med investeringsplanen <p>Det er forutsatt en årlig prisvekst på 3%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nye forhold avdekkes i detaljplanlegging, nye krav til tjenestene Svak styring av behov og gjennomføring Lite vilje/evne til arealeffektivisering og sambruk Høy aktivitet i entreprenørmarkedet etc. driver kostnadene opp Behov er underestimert, spesielt i slutten av planperioden og/eller innenfor områder som kultur og idrett
Effektforutsetning	85% (investeringsplanen, uten rentable investeringer)	100%	120% (investeringsplanen, uten rentable investeringer)

Figur 45: Inndekningsbehov, endrede forutsetninger investeringsnivå

Basisanslaget tar utgangspunkt i en investeringsplan som forutsetter at hovedparten av investeringene blir gjennomført i starten av 20-årsperioden, og at investeringsnivået er lavere utover i perioden. Investeringsplanen er omfangsrik både i volum og i antall prosjekter. Prosjektene er i ulike faser og innebærer ulik grad av usikkerhet. Entreprenørmarkedet er presset og det er sterk kostnadsøkning i markedet.

Forhold som kan føre til **lavere investeringer** enn i basisanslaget kan for eksempel være at tjenestene omstilles og innrettes på en slik måte at byggene brukes mer arealeffektivt enn i dag. Økt samlokalisering og sambruk, koordinering av arealbehov og løsninger mellom tjenester kan samordnes i større grad enn i dag. Gjennom å ha avklarte standarder og normer for formålsbygg,

samt avklarte roller kan gjennomføring av prosjektene effektiviseres og bedre avgrenses. Om entreprenørmarkedet blir mindre presset, for eksempel som følge av konjunkturedgang, kan kostnadsveksten reduseres. En kritisk gjennomgang og prioritering av prosjektene som ligger i investeringsprogrammet kan innebære reduserte satsninger og/eller utsatte investeringer.

I anslaget for lavere investeringsnivå er det lagt til grunn at volumet i investeringsplanen kan reduseres med 15 prosent som følge av forhold som omtalt over. Enkeltvis kan forholdene ha stor betydning, men vil i ulik grad kunne påvirke de konkrete prosjektene som ligger i investeringsplanen (de er i ulike planleggingsfaser). Investeringsnivået kan også reduseres om man velger å utsette kommunal tilrettelegging for utbyggingsområder (se egen følsomhetsanalyse) eller reduserer, stryker eller utsetter prosjekter. Med slike tiltak er potensialet for reduksjon i investeringsnivået vesentlig større.

Forhold som kan føre til **høyere investeringer** enn i basisanslaget kan for eksempel være at investeringsnivået mot slutten av planperioden kan bli høyere enn nåværende plan viser. Det er lett å undervurdere behov lengre frem i tid. Det er knyttet usikkerhet til omfanget av og innsatsfaktorene i kommunens investeringsprosjekter, noe som kan påvirke behovet for investeringer.

I anslaget for høyere investeringsnivå er det lagt til grunn at volumet i investeringsplanen vil kunne øke med 20 prosent som følge av forhold som omtalt over. Også her kan forholdene enkeltvis ha stor betydning, men vil i ulik grad kunne påvirke de konkrete prosjektene som ligger i investeringsplanen (de er i ulike planleggingsfaser).

Man kan argumentere for at effektene vist i anslagene burde være større. Den mest sannsynlige utvikling vil være at forhold fra begge anslag vil inntreffe. Økt arealeffektivitet og sambruk vil kunne bidra til reduserte kostnader, men samtidig vil trolig noen nye prosjekter komme til og fortsatt sterk kostnadsvekst som følge av markedet vil kunne fortsette. Samtidig vil en utvikling med vedvarende svært høyt investeringsnivå og kostnadsoverskridelser ikke være realistisk. Redusert likviditet og økt gjeldsgrad over tid vil presse frem en nøktern investeringspolitikk, der det gjøres tøffe prioriteringer mellom prosjekter og hvert enkelt prosjekt justeres ned til et absolutt minimumsnivå.

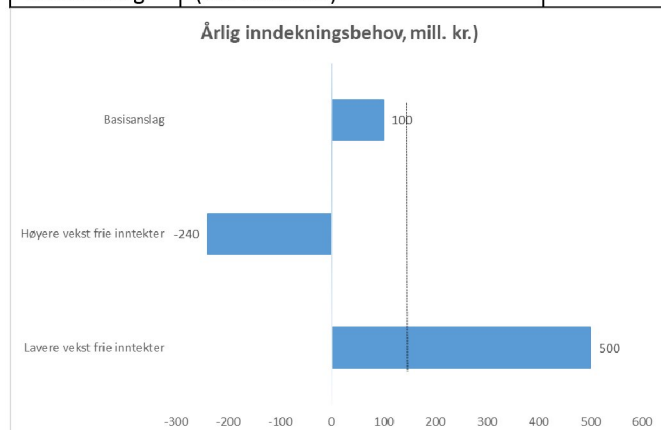
Skal investeringsnivået kunne begrenses er det viktig med stram styring av hvilke behov som skal møtes, hvordan gjennomføring best kan skje, samt å øke vilje/evne til arealeffektivisering og sambruk.

7.5. Endring i frie inntekter

Det er usikkerhet knyttet til hvordan inntektene til kommunene vil utvikle seg fremover, så hensikten med følsomhetsanalysen for frie inntekter (skatt og rammetilskudd) er å illustrere konsekvensene for den neste 20-årsperioden om forholdene utvikler seg annerledes enn forutsatt i basisanslaget.

Tabell 18: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for endring i frie inntekter

	Høyere vekst frie inntekter	Basisanslag	Lavere vekst frie inntekter
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> Fortsatt sterke konjunkturer med høy lønnsvekst og gode finansmarkeder Skatteevnen i befolkningen øker <p>Anslag basert på en realvekst på pluss 0,6% i forhold til basisanslaget (gir 0,9% i samlet årlig realvekst utover befolkningsvekst)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Frie inntekter basert på en realvekst på ca. 0,3 % utover befolkningsvekst. 	<ul style="list-style-type: none"> Lavere vekst i skatteinntekter og rammetilskudd Omfordeling mellom kommuner Svakere konjunkturer med lav lønnsvekst og negativ utvikling på finansmarkeder Skatteevnen i befolkningen reduseres <p>Basert på en realvekst på minus 0,6% i forhold til basisanslaget (gir negativ vekst på 0,3% hensyntatt befolkningsvekst)</p>
Effekt-forutsetning	100,6% (frie inntekter)	100%	99,7% (frie inntekter)

Figur 46: Inndekningsbehov, endrede forutsetninger frie inntekter

Basisanslaget legger til grunn en vekst i frie inntekter per innbygger, korrigert for deflator, på 0,3 prosent årlig. Dette er på omtrent samme nivå som perioden 2011–2018, når man ser bort fra årene 2012 og 2016 hvor det var særskilt høy skattevekst.

Forhold som kan føre til **høyere vekst** i frie inntekter enn i basisanslaget kan for eksempel være fortsatt sterke konjunkturer med høy lønnsvekst og gode finansmarkeder, økt skatteevne i befolkningen (for eksempel som følge av høy innflytting) eller at statlige rammebetingelser for kommunesektoren bedres.

I anslaget for høyere vekst i frie inntekter er det lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på pluss 0,6 prosent i forhold til basisanslaget (gir 0,9 prosent i samlet årlig realvekst utover befolkningsvekst). Som er på nivå med veksten i perioden 2011–2018, grovt korrigert for oppgaveendringer (at kommunen blir kompensert for endrede oppgaver, for eksempel innføring av lærernormen).

Som omtalt i underkapittel 7.2 *Utgiftsvekst i sektorene* har det med utgangspunkt i en svært god økning i skatteinntektene i perioden 2011–2018 for kommunen vært mulig med en relativt høy utgiftsvekst i samme periode. Det kan ikke påregnes at en slik inntektsvekst vil fortsette. Basisanslaget er derfor laget med mer moderate forutsetninger, både når det gjelder vekst i frie inntekter og vekst i sektorenes utgifter. I en modellering med LDIP periodens tidshorisont er det svært viktig at forutsetningene ses i sammenheng.

Forhold som kan føre til lavere frie inntekter enn i basisanslaget kan for eksempel være **lavere vekst** som følge av trangere offentlig økonomi (eldrebølge og utfasing av petroleumsinntekter), omfordeling mellom kommuner (en trangere kommunaløkonomi vil tvinge frem større grad av omfordeling), svakere konjunkturer med lav lønnsvekst og negativ utvikling på finansmarkeder eller at skatteevnen i befolkningen reduseres (lavere andel yrkesaktive av den totale befolkningen). I anslaget for lavere vekst i frie inntekter er det lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på minus 0,6 prosent i forhold til basisanslaget (gir negativ vekst på 0,3 prosent hensyntatt befolkningsvekst).

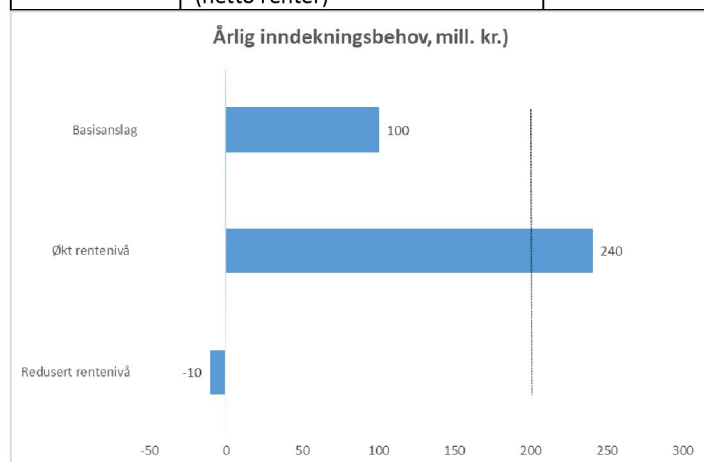

7.6. Endret rentenivå

Høyere gjeldsnivå øker eksponeringen kommunen har mot rentenivået i Norge. Det er stor usikkerhet knyttet til rentenivået.

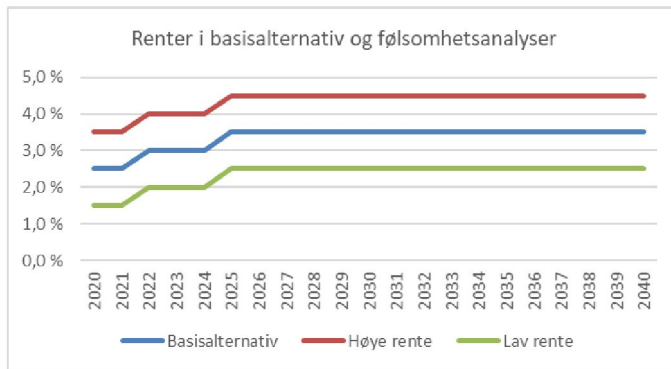
Tabell 19: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for endret rentenivå

	Redusert rentenivå	Basisanslag	Økt rentenivå
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> Negativ utvikling i verdensøkonomien Lav prisvekst boliger Høy kronekurs Bedrede kredittbetingelser for kommunesektoren 	<ul style="list-style-type: none"> Basisanslaget er basert på en rente som starter på 2,5 prosent i 2020 og stiger trinnvis til 3,0 prosent i 2022 og 3,5 prosent fra 2025. 	<ul style="list-style-type: none"> Positiv utvikling verdensøkonomien Høy prisvekst boliger Lav kronekurs Svekkede kredittbetingelser for kommunesektoren
Effekt-forutsetning	Senker renten alle år med 1 prosentpoeng (netto renter)	Basis rentebane	Øker renten alle år med 1 prosentpoeng (netto renter)

Figur 47: Inndekningsbehov, endrede renteforutsetninger

I **basisanslaget** er renten i 2020 anslått til 2,5 prosent, stigende til 3,0 prosent i 2022 og videre til 3,5 prosent de øvrige år fra 2025. Det langsiktige rentenivået er sett i sammenheng med anslaget for lønnsveksten, ved at renter og lønninger er forventet å øke i samme takt. Mens rentenivået tidligere har ligget høyere enn lønnsveksten, er rentenivået blitt markert lavere, og endringen ventes å vedvare. Basisanslaget er også vurdert opp mot OECDs renteprognoser. OECD har utarbeidet [langsiktige prognoser til 2060](#), der lange norske statsobligasjoner ligger på 3 prosent rente frem til 2040. Med en kredittmargin på 0,5 prosentpoeng gir det en gjeldsrente for kommunen på 3,5 prosent. Rente av innskudd har de senere år ligget lavere enn gjeldsrenten, og i nettberegning av rentekostnad er størrelsen på innskudd og tilhørende rentedifferanse hensyntatt. Forvaltningsfondet er holdt utenom.

Figur 48: Renteforutsetninger

Følsomhetsanalysen skal vise effekten av renteforløp som avviker fra basisanslaget, innenfor nivåer som med stor sannsynlighet kan inntreffe. Norges Bank publiserer en sannsynlighetsvifte rundt basisprognosen for styringsrenten.

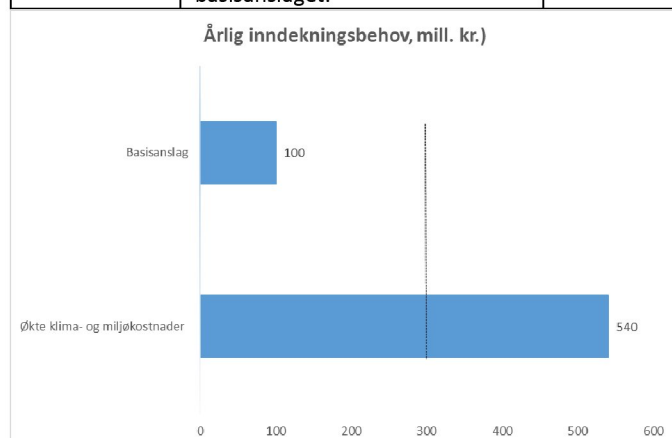
Med et tillegg på 1 prosentpoengs endring i begge retninger rundt basisrenten, antar banken at renteanslaget har en treffsikkerhet på 50 prosent. Denne tilnærming er valgt i følsomhetsanalysen.

7.7. Klima- og miljøkostnader

Bærum kommune står overfor en krevende omstillingsprosess for å bli en «klimaklok» kommune. Gjennom «Klimastrategi 2030» er det vedtatt en rekke miljøinitiativ som har som formål å gjøre Bærum kommune mer klima- og miljøvennlig. Følsomhetsanalysen for klima- og miljøkostnader illustrerer mulige økonomiske virkninger av en slik omstillingsprosess.

Tabell 20: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for klima- og miljøkostnader

	Reduserte klima- og miljøkostnader	Basisanslag	Økte klima- og miljøkostnader
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> • Staten kompenserer for alle nye miljøkrav som blir stilt til kommunesektoren • Subsidie ordninger og/eller teknologisk utvikling bidrar til å redusere utgifter knyttet til innsatsfaktorer i kommunal tjeneste-produksjon 	<ul style="list-style-type: none"> • Klima- og miljøtiltak gjennomføres i samsvar med basisanslag (drift og investering) 	<ul style="list-style-type: none"> • Høyere driftsutgifter/lavere inntekter på grunn av klimaomlegging/krav • Flere og/eller dyrere investeringer i bygg og anlegg • Kostnader for klimaskade, direkte (egne anlegg) eller indirekte via utbedrings- eller erstatningsansvar
Effekt-forutsetning	Ikke sannsynlig at dette vil gi effekt som fører til kostnader som er lavere enn forutsatt i basisanslaget.	100%	100,2% (utg. drift) 105% (investeringer)

Figur 49: Inndekningsbehov, endrede forutsetninger klima- og miljøkostnader

Det fremgår av kapittel 5. Investeringsplanen hvilke forutsetninger og tiltak som ligger i **basisanslaget** relatert til klima- og miljø. Forhold som kan føre til **reduerte** klima- og miljøkostnader i forhold til elementer i basisanslaget kan for eksempel være at staten kompenserer for nye miljøkrav som kommunesektoren blir berørt av eller at subsidier og/eller teknologisk utvikling bidrar til å redusere totale utgifter knyttet til innsatsfaktorer i kommunal tjenesteproduksjon. Per i dag så virker det ikke som sannsynlig at klima- og miljøtiltak vil kunne føre til et utgiftsnivå som er lavere enn i basisanslaget. Derimot så vil tiltak som gjøres nå kunne dempe fremtidig kostnadsvekst som følge av klima- og miljøkonsekvenser (som i dag ikke ligger i basisanslaget).

Det er betydelig usikkerhet knyttet til omfanget av klima- og miljøkostnader. Ulike forhold kan bidra til at kostnader i både investerings- og driftsbudsjettet **øker** kraftig. Konsekvensene kan omfatte dyrere tiltak enn antatt ved en undervurdering av klima- og miljøkostnader i kommunale bygg og infrastruktur, eller gjennom overgangsrisikoer som kan forårsake økte miljøkostnader for kommunen. I forhold til basisanslaget kan dette gi høyere driftsutgifter/lavere inntekter på grunn av klimaomlegging og krav, flere og/eller dyrere investeringer i bygg og anlegg, samt kostnader for

klimaskade, direkte (egne anlegg) eller indirekte via utbedrings- eller erstatningsansvar. Et fuktigere vær kan også øke vedlikeholdsbehovet.

Kostnadene innenfor dette området er i stor grad også påvirket av kommunens egne ambisjoner, spesielt knyttet til miljøstandard knyttet til alle byggprosjektene som skal gjennomføres (investeringsbudsjettet forutsetter TEK17 standard, med unntak av de prosjekter som allerede er planlagt med en høyere miljøstandard). Tallene i følsomhetsanalysen innenfor dette området må betraktes som illustrative, men indikerer likevel en betydelig usikkerhet.

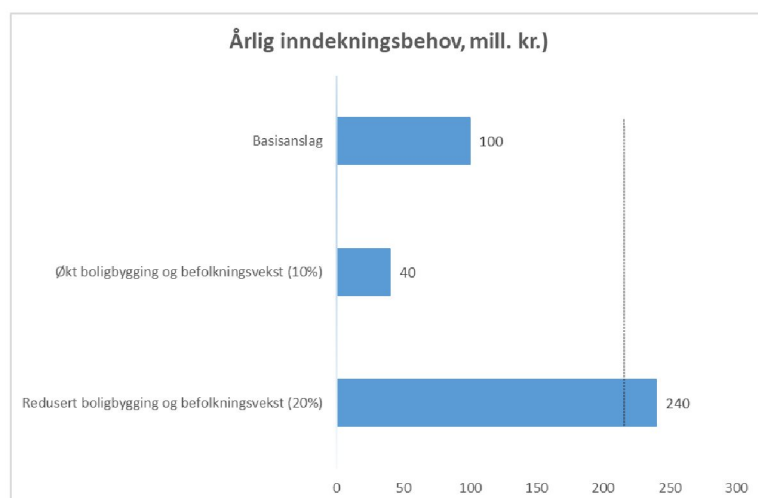
I anslaget for økte klima- og miljøkostnader er det lagt til grunn at driftsutgiftene øker med 0,2 prosent årlig og at investeringsplanen må økes, her synliggjort med 5 prosent.

7.8. Boligbygging og befolkningsvekst

Prognoser for befolkningsvekst og boligbygging har stor usikkerhet. Formålet med følsomhetsanalysene under er å illustrere mulige effekter av ulike utviklingsløp.

Tabell 21: Forklarer forutsetningene i følsomhetsanalysen for boligbygging og befolkningsvekst

	Redusert boligbygging og befolkningsvekst	Basisanslag	Økt boligbygging og befolkningsvekst
Momenter	<ul style="list-style-type: none"> Planprosesser tar tid Teknisk infrastruktur/avhengigheter kommer ikke på plass Boligmarkedet roer seg/opplever stillstand i perioder Trangere arbeidsmarked/mindre arbeidsinnvandring <p>Her forutsatt 20% lavere boligbygging og befolkningsvekst gjennom hele perioden.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Basisanslag er basert på bef. prognose 2019 	<ul style="list-style-type: none"> Eksisterende boligprosjekter utvides i omfang Nye boligprosjekter kommer til Godt boligmarked sørger for raskere framdrift <p>Her forutsatt 10% høyere boligbygging og befolkningsvekst gjennom hele perioden.</p>
Effekt-forutsetning	Konsekvenser for drift. (Investeringsplanen er forutsatt lik som basisanslaget).	100%	Konsekvenser for drift. (Investeringsplanen er forutsatt lik som basisanslaget).

Figur 50: Inndekningsbehov, endrede forutsetninger for boligbygging og befolkningsvekst

Befolkningsprognosen i **basisanslaget** er tilnærmet likt anslaget til Handlingsprogram 2020–2023 utarbeidet i juni 2019 (inneholder enkelte korrigeringer og oppdaterte grunnlagsdata). Det er utarbeidet to alternative anslag for henholdsvis 10 prosent høyere og 20 prosent lavere boligbygging og befolkningsvekst gjennom hele perioden. Disse anslagene er nærmere beskrevet i kapittel 4.

For de 3 alternative befolkningsprognosene er det lagt til grunn at tilrettelegging for nye utbyggingsområder med sosial og teknisk infrastruktur tidsmessig skal skje som forutsatt, det vil si at det ikke gjøres nye kommunale styringsgrep. Dette innebærer at det er markedet, tid til planlegging og lignende, som styrer utviklingen innenfor de styringsgrep kommunen allerede har tatt (for eksempel med tidspunkt for etablering av sosial infrastruktur). Investeringsplanen i LDIP perioden er forutsatt å være lik for disse 3 alternativene, det er driftsanalysen som påvirkes.

Denne følsomhetsanalysen viser at **reduisert** befolkningsvekst vil øke det årlige inndekningsbehovet og at **økt** befolkningsvekst vil redusere dette. Det er lagt til grunn samme investeringsplan i begge, noe som betyr at forskjellen mellom disse primært er knyttet til hvor raskt etablert kapasitet i sosial infrastruktur blir tatt i bruk og veksten i antall skatteyttere. Følsomhetsanalysen indikerer klart at det ikke er kommunaløkonomisk hensiktsmessig å etablere sosial infrastruktur og samtidig legge begrensninger på omfanget av utbyggingen som er knyttet til denne etableringen. Skal boligbygging begrenses bør det skje på en slik måte at investeringer i sosial infrastruktur også kan utsettes. Følsomhetsanalysen under ser på dette.

Alternativ med nye styringsgrep som gir redusert boligbygging og befolkningsvekst (cirka 30–40 prosent redusert vekst)

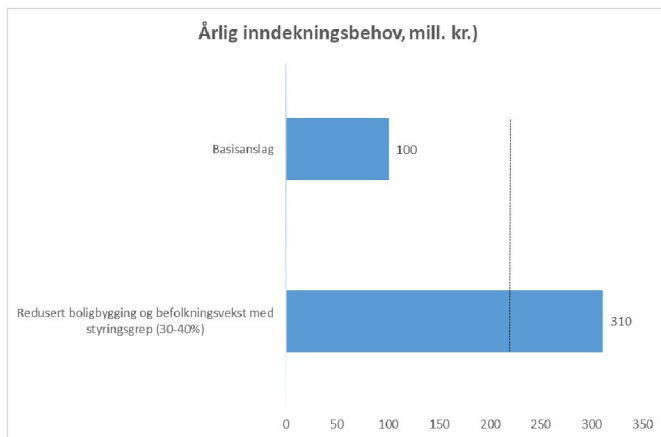
Kommunen styrer omfang av boligbyggingen gjennom arealdelen i kommuneplanen, i områdeplaner og ved å behandle reguleringsplaner med rekkefølgekrav til teknisk og sosial infrastruktur. I dette avsnittet ser man på de kommunaløkonomiske virkningene av å gjøre nye styringsgrep knyttet til å utsette nye utbyggingsområder og å dempe utbyggingstakten på de eksisterende. Grep med sikte på å oppnå cirka 30–40 prosent lavere boligbygging og befolkningsvekst. Til forskjell fra følsomhetsanalysen over så koordineres her utsatt boligbygging med utsettelse av investeringer i sosial infrastruktur.

Gitt at boligmarkedet ikke selv begrenser utviklingen, se egen omtale lengre ned, så må kommunen gjøre grep om omfanget av boligbyggingen skal reduseres. I praksis handler dette om å utsette etableringen av nødvendig teknisk og sosial infrastruktur for eksisterende utbyggingsområder, samt å ikke åpne opp for nye utbyggingsområder.

Tabell 22: Forutsatte endringer i investeringsplanen for denne alternative simuleringen

Investeringer som forskyves	Antall år forskyvning	Konsekvens
Sandvika barneskole	8	Utbygging i Sandvika må i første omgang skje innenfor eksisterende kapasitet sosial infrastruktur, dvs. at kun Sandvika øst kan bygges ut før ny skole er etablert.
Bjørnegård ungdomsskole	8	
Utbyggingsavtaler Sandvika, eksklusiv Sandvika øst	8	
Fossum (alle investeringer)	Ut av perioden	Boligutbygging på Fossum flyttes ut av LDIP perioden.
Ballerud barneskole	4	Boligutbygging i tilhørende områder utsettes i minst 4 år. Eksisterende kapasitetsutfordringer må løses ved midlertidig økt kapasitet ved 2–3 skoler.
Ballerud barnehage	4	
Ny ungdomsskole Bærum øst	4	
1 sykehjem	Ut av perioden	Lavere befolkningsvekst gir grunnlag for å flytte etablering av ett sykehjem ut av perioden.

Denne skissen innebærer at utbygging av Fornebu, Sandvika øst og utbyggingsprosjekter på Bekkestua (innenfor inntaksområdet til Bekkestua barneskole) kan gå som forutsatt. Øvrige større utbyggingsområder utsettes som angitt i tabellen.

Figur 51: Inndekningsbehov, nye styringsgrep boligbygging

Totalt sett viser det at redusert befolkningsvekst som følge av lavere boligbygging, med disse forutsetningene om reduserte kommunale investeringer, vil øke inndekningsbehovet og derfor er ugunstig (med de gitte forutsetningene). Lavere befolkningsvekst vil gi lavere inntekter. Utsatt investeringsbehov kompenseres ikke for dette og det samlede innsparingsbehovet i perioden øker. Utfordringen med redusert boligbygging og befolkningsvekst er at investeringsbehovet ikke kan utsettes tilsvarende. Scenarioene med redusert boligbygging vil også medføre lavere andel av befolkningen i yrkesaktiv alder (redusert boligbygging vil primært redusere befolkningsvekst for innbyggere under pensjonsalder).

Samlet vurdering av følsomhetsanalysene knyttet til boligbygging og befolkningsvekst

Følsomhetsanalysene over tar ikke høyde for risikoaspektet ved å gjøre store kommunale investeringer samtidig for flere utbyggingsområder. Risiko er primært knyttet til gjennomføring, stor fare for kostnadsvekst utover det som ligger i basisanslaget og fare for at nye investeringer ikke vil bli tatt i bruk om det blir svikt i boligmarkedet.

Ut ifra et kommunaløkonomisk perspektiv vil det derfor være fornuftig å redusere den risikoeksponering kommunen får ved å skulle tilrettelegge teknisk og sosial infrastruktur for flere utbyggingsområder samtidig. Se også omtale i kapittel 4, 8.2.4.

Vedlegg

Definisjoner av økonomiske begreper

Brutto driftsresultat:

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter. Viser resultat, før finansutgifter/-inntekter.

Disposisjonsfond:

Disposisjonsfond er oppsparte midler som fritt kan benyttes til finansiering av drifts- eller investeringsutgifter.

Egenkapitalfinansiering:

Den delen av investeringene som finansieres med kommunens egne midler, som for eksempel midler avsatt fra driften (av netto driftsresultat), salg av eiendom, MVA-kompensasjonen og fond.

Finansutgifter:

Summen av renteutgifter og avdrag på lån.

Forvaltningsfondet:

Forvaltningsfondet er kommunens langsiktige finansielle midler. Midlene forvaltes i henhold til en langsiktig strategi vedtatt av kommunestyret, og disponeres i henhold til vedtatte prinsipper for bruk.

Frie inntekter:

Summen av ordinære skatter på inntekt og formue og rammetilskudd. De frie inntektene er til fri disposisjon.

Gjeldsgrad:

Den samlede gjelden, målt i forhold til hvor stor andel den utgjør av sum driftsinntekter.

Ikke-rentable investeringer og lånegjeld:

Investeringer som ikke er selvfinansierende, og hvor lån til disse investeringene må betjenes av "egne" midler (kommunens frie inntekter og fond).

Netto driftsresultat:

Brutto driftsresultat fratrukket netto finansutgifter. Netto driftsresultat viser hva kommunene sitter igjen med av midler fra driften, før årets overføring til investeringer og avsetninger til/bruk av fond.

Netto finansutgifter:

Summen av renteutgifter fratrukket renteinntekter, avkastning av forvaltningsfondet og avdrag på lån.

Netto lånegjeld:

Netto lånegjeld er langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån og ubrukne lånemidler.

Rentable investeringer og lånegjeld:

Selvfinansierende investeringer hvor lån til disse investeringene betjenes av bruker, via husleie, gebyrer og avgifter. I Bærum kommune defineres investeringer i vann, avløp og renovasjon (VAR) og boliger som rentable investeringer. I tillegg knyttes formidlingslån til denne kategorien, hvor låntakerne betaler lånekostnadene.

Resultatgrad:

Netto driftsresultat i prosent av samlede driftsinntekter (eksklusiv kalkulatoriske inntekter og interne overføringer).

Skatteutjevning:

Skatteutjevningen utjevner delvis forskjellen i skatteinntekter mellom kommunene. Skatteutjevningen for kommunene omfatter inntekts- og formuesskatt fra personlige skatteyttere og naturressursskatt fra kraftforetak. Kommuner med skatteinntekter under landsgjennomsnittet blir kompensert for 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet. Kommuner med skatteinngang over landsgjennomsnittet blir trukket 60 prosent av differansen mellom egen skatteinngang og landsgjennomsnittet.

Passivhus:

Et passivhus er et bygg med svært strenge krav til varmetap, tetthet og tekniske systemer som gjør at bygget har et svært lavt energiforbruk. Et passivhus har opp mot 35 prosent lavere teoretisk energibehov enn ett bygg bygget etter TEK17.

Plusshus:

Et plusshus er et bygg som produserer minst 2 kWh/m² mer enn det har bruk for i løpet av et år. Et plusshus krever en betydelig andel solceller for å gå i pluss. Strøm som lages kan selges, og kjøpes tilbake når det er behov. Salg av strøm gir foreløpig svært liten inntjening da prisen er lav og ikke inkluderer nettleie. Miljømessig er det også usikkert om plusshus er en god løsning, da det vil produsere energi når behovet er lavt og dermed ikke bidra til avlastning av kraftnettet. Energi produsert fra solceller kan lagres, men foreløpig er det høye kostnader knyttet til dette. Det er foreløpig kostnadskrevenende å øke byggene fra TEK17 til plusshus-standard.

Pensjon og premieavvik**Akkumulert premieavvik (gjenstående):**

Hvert år avsettes differansen mellom årets premieavvik og fjorårets amortisering i balansen. Dette akkumuleres år for år.

Amortisering av premieavviket:

Utgifts- eller inntektsføring av premieavviket i neste regnskapsår eller over flere påfølgende år. Inntil 2011 ble premieavviket amortisert over 15 år. For premieavvik oppstått etter dette er det amortisering over 10 år.

Netto pensjonskostnad:

Aktuarberegnet størrelse som i prinsippet skal angi et jevnt nivå for kommunens pensjonskostnad over ansettelsesperioden, og brukes kun til beregning av premieavviket.

Pensjonsfond:

Egenopprettet fond som skal brukes til å dekke fremtidige pensjonsforpliktelser.

Pensjonskostnad i regnskap/budsjett:

Pensjonspremie (utgift) fratrukket premieavviket (inntekt) pluss amortiseringen (utgift).

Pensjonspremie:

Den premien Bærum kommune betaler til pensjonskassene (DNB, KLP og SPK)

Premieavvik:

Differansen mellom innbetalt pensjonspremie og netto pensjonskostnad. Dersom denne differansen er positiv blir den inntektsført i regnskapet (i alle år for Bærum kommune så langt). Hvis negativ blir den utgiftsført. OBS: Premieavviket er kun en fiktiv inntekt, og har ingen likviditetseffekt da det kun er en føring i regnskapet. Regnskapsføringen av premieavviket påvirker kommunens resultat.

Forutsetninger for basialternativet i driftsanalysen

Basialternativet baserer seg på prognoser for fremtidige inntekter, videreføring av historisk nivå for enhetskostnader, fremtidige investeringsbehov og utvikling i finansutgiftene.

Investeringsplanen

Den langsiktige investeringsplanen (kapittel 5) er lagt til grunn for beregningene i basialternativet.

I beregningene av investeringsbehovet, defineres salgsinntekter og beregnet MVA-kompensasjon som egenkapital, og reduserer kravet til egenkapital. Videre er det lagt inn forutsetning om statlig tilskudd til sykehjem og omsorgsboliger i tråd med de satser som gjelder per i dag. Husbanken dekker i dag om lag 50 prosent av kostnadene ved sykehjem og 40 prosent ved omsorgsboliger. Det ytes ikke statlig investeringsstøtte knyttet til skoler eller barnehager. Det er forutsatt fremskyndingsbidrag fra utbyggerne på Fornebu. Dette er gjort etter departementets vedtak om dispensasjon som gir Bærum kommune rett til å inngå utbyggingsavtale på Fornebu.

Befolkningsprognose

Utgangspunktet for analysen er Bærum sin egen befolkningsprognose fra juni 2021 oppdatert i forbindelse med denne LDIP. For landet er brukt Statistisk sentralbyrå sin prognose fra juni 2020.

Egenkapitalfinansiering

Det er lagt til grunn en egenkapitalfinansiering av investeringene på 50 prosent (basis = handlingsregel).

Lønns- og prisvekst

Det er lagt til grunn en lønnsvekst fra 2022 på 3,5 prosent og en prisvekst på 2 prosent for driften, som gir en deflator på 3,0 prosent. For investeringene er det lagt til grunn en prisvekst på 0,75 prosent i 2023 som øker gradvis til 3,0 prosent i 2026 og som ligger fast på dette nivået i resten av perioden.

Skatteinntekter

Skatteveksten varierer gjennom perioden mellom 2,2 prosent og 5,3 prosent. Gjennomsnittlig vekst er 5,0 prosent. Dette bygger på en forventet endring i antall skatteyttere basert på utviklingen i aldersgruppen 20–66 år som oppjusteres med om lag 130 prosent da Bærum både har en yngre, men ikke minst en skattesterk eldre befolkning som bidrar med skatteinntekter. I tillegg legges en gjennomsnittlig lønnsvekst på 3,5 prosent til grunn i beregningene.

Rammetilskudd – overføringer fra staten

Dagens inntektssystem er lagt til grunn. Utgangspunkt for beregningene av rammetilskuddet i perioden er Kommunedirektørens forslag til budsjett og økonomiplan for 2022-2025 for 2022. Innbyggertilskuddet er gitt en gjennomsnittlig pris- og lønnsvekst på 3,0 prosent (lik deflator). Beregningen av utgiftsutjevningen tar høyde for endringen i befolkningssammensetningen basert på Bærum sin egen befolkningsprognose og SSB sin befolknings-fremskriving for landet fra juni 2020. De sosiale kriteriene som inngår i inntektssystemet holdes uforandret. Skatteutjevningen beregnes ut ifra en snittbetraktning av at Bærum sin skatteinntang per innbygger ligger 163,5 prosent over landsgjennomsnittet i hele perioden.

Frie inntekter

Består av sum frie inntekter og rammetilskudd. Basert på forutsetningene om vekst i skatteinntekter og rammetilskudd, blir den samlede gjennomsnittlige årlige veksten i de frie inntektene på 4,4 prosent.

Andre sentrale inntekter

Integreringstilskuddet er basert på en bosetting på 120 inkl. enslige mindreårige og familiegjenforente. Rentekompensasjonsordning beregnes ut ifra de ordningene som er gjeldende og med den innbetalingsprofilen som de ulike ordningene og prosjektene har. Renten varierer fra 1,0 til 2,5 prosent i perioden. Vertskommunetilskudd forutsetter et frafall på 1 person per år i hele perioden.

Renteutgifter

Det er lagt til grunn et langsiktig rentenivå som ligger noe over forutsatt lønnsvekst. Som følge av dagens lave renter, er rentenivået korrigert ned det første året i perioden, og det forutsettes en rente på 2,0 prosent i 2022 trinnvis stigende til 3,5 prosent i 2029 og videre utover i perioden.

Avdragstid på lån

Det er lagt til grunn en avdragstid på 25 år på nye lån.

Inntekter i sektorene

Sektorenes driftsinntekter i 2019 er basis for å beregne fremtidige inntekter i modellen ved å beregne en enhetsinntekt per område. I modellen fremskrives enhetsinntektene i henhold til befolkningsprognosen. Videre er det beregnede inntektsnivået justert med en vekstfaktor på 0,1 prosent utover vekst i befolkningsprognosen. Grunnen er at inntektene i sektorene historisk har vokst mer enn hva den demografiske veksten skulle tilsi.

Driftskostnader

Sektorens driftskostnader i 2019 er grunnlaget for å beregne fremtidige enhetskostnader per område. Enhetskostnadene fremskrives i henhold til befolkningsprognosen og hvilke aldersgrupper som mottar tjenestene. Deretter er det beregnede kostnadsnivået justert med en vekstfaktor på 0,15 prosent utover vekst i befolkningsprognosen. Grunnen er at kostnadene historisk har vokst mer enn hva den demografiske veksten skulle tilsi.

Det er også korrigert for noen flere særskilte forhold:

- Justert for de vedtatte innsparingene fra vedtatt HP 21-24
- Barnevernreformen som innføres fra 2022 er innarbeidet med årlig 29,3 mill. i påvente av faktiske tall fra staten.
- Forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsutgifter er fremskrevet basert på den langsiktige investeringsplanen
- Vedlikeholdsbudsjettet økes med ekstra midler utover kostnadsnivået i 2019
- Noen midler er flyttet fra investeringsbudsjettet til driftsbudsjettet etter en gjennomgang og vurdering av investeringsprosjekter hvor det viser seg at deler av prosjektene er av en art som etter budsjett- og regnskapsforskriftene kreves ført på driften.
- Det er lagt inn ekstra midler knyttet til det kommunegårdprosjektet/leie av ny kommunegård siden dette er midler som ikke er reflektert i kostnadsgrunnlaget for 2018.

Ved å fremskrive enhetskostnader for 2019 med demografiprognosen, justert med en vekstfaktor, forutsettes det at dekningsgrader og kvalitet og omfang på tjenestene forblir de samme som i 2019 fremover i analyseperioden. I det fremtidsbildet som tegner seg vil det være behov for å vurdere dekningsgrad, enhetskostnader, kvalitet og omfang på tjenestene.

Kilder eksterne

Finansdepartementet. Arbeidsnotat 2017/6. [Langsiktige fremskrivninger til Perspektivmeldingen 2017](https://www.regjeringen.no/contentassets/4555aa40fc5247de9473e99a5452fd/arbnotat6_2017.pdf). Yngvar Dyvi. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/4555aa40fc5247de9473e99a5452fd/arbnotat6_2017.pdf

Folkehelse rapporten - Helsetilstanden i Norge [nettdokument]. Oslo: Folkehelseinstituttet [oppdatert 23.5.2018]. Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/eldre/>

Kommunal og moderniseringsdepartementet (2019). [Scenarier for offentlig sektor i 2040](https://www.regjeringen.no/contentassets/b77a320ef78c4c6bbcd261e1d49c68bd/scenarioer_for_offentlig_sektor_i_2040.pdf). Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/b77a320ef78c4c6bbcd261e1d49c68bd/scenarioer_for_offentlig_sektor_i_2040.pdf

Kommunal og moderniseringsdepartementet (2019). [Én digital offentlig sektor](https://www.regjeringen.no/contentassets/db9bf2bf10594ab88a470db40da0d10f/no/pdfs/digitaliseringsstrategi_for_offentlig_sektor_rettet.pdf). Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/db9bf2bf10594ab88a470db40da0d10f/no/pdfs/digitaliseringsstrategi_for_offentlig_sektor_rettet.pdf

[Meld. St. 1 \(2020–2021\) – Nasjonalbudsjettet 2021](#)

Meld. St. 14 (2020–2021). [Perspektivmeldingen 2021](https://www.regjeringen.no/contentassets/91bdfca9231d45408e8107a703fee790/no/pdfs/stm202020210014000dddpdfs.pdf). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/91bdfca9231d45408e8107a703fee790/no/pdfs/stm202020210014000dddpdfs.pdf>

OECD (2018). [The Long View: Scenarios for the world economy to 2060](https://www.oecd.org/economy/growth/scenarios-for-the-world-economy-to-2060.htm). [Data series from the baseline scenario](https://www.oecd.org/economy/growth/scenarios-for-the-world-economy-to-2060.htm). Hentet fra: <https://www.oecd.org/economy/growth/scenarios-for-the-world-economy-to-2060.htm>